

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α': Η ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΟΝ 19Ο ΑΙΩΝΑ (1815-1871)

1. Το Συνέδριο Ειρήνης της Βιέννης (1814-1815)

Το Συνέδριο Ειρήνης της Βιέννης (1814-1815) συγκλήθηκε την 1η Νοεμβρίου 1814 από τις τέσσερις μεγάλες δυνάμεις της Ευρώπης που είχαν νικήσει τη Γαλλία του Ναπολέοντα,

- την Αυστρία,
- τη Ρωσία,
- την Πρωσία και
- τη Βρετανία,

με στόχο να τερματίσουν και επίσημα τον πόλεμο και να λύσουν τα προβλήματα που αυτός είχε προκαλέσει. Το συνέδριο κατέληξε στην ομώνυμη Συνθήκη Ειρήνης (1815).

Στόχος των νικητών

Οι ηγεμόνες της Ευρώπης επιδίωκαν να παλινρθώσουν το «παλαιό καθεστώς» (ancien regime) των αριστοκρατικών φεουδαλικών προνομίων, το οποίο είχε κλονιστεί σοβαρά από τα πλήγματα που είχε δεχτεί, όσο διαρκούσε η παρουσία των δημοκρατικών Γάλλων στις διάφορες χώρες της Ευρώπης.

Σημεία σύγκλησης

- 1) Ο περιορισμός της Γαλλίας στα προπολεμικά σύνορα
- 2) Η αποκατάσταση του παλαιού εδαφικού και πολιτικού καθεστώτος στις άλλες χώρες της Ευρώπης

Πρωταγωνιστές

- 1) Ο υπουργός Εξωτερικών της Βρετανίας κόμης Κάσλρι,
- 2) Ο καγκελάριος της Αυστρίας πρίγκιπας Μέτερνιχ, Πρόεδρος του συνεδρίου, και
- 3) Ο υπουργός Εξωτερικών της Γαλλίας Ταλεϋράνδος.

Προσδοκώμενες Συνέπειες από την παλινόρθωση του παλαιού καθεστώτος

- α. Να αναχαιπιστούν οι δυνάμεις της ανατροπής που είχε εκθρέψει η Γαλλική Επανάσταση.
- β. Να διατηρηθεί η ειρήνη με την διατήρηση των πολυεθνικών αυτοκρατοριών της γηραιάς ηπείρου, επειδή οι διάφορες γλωσσικές ή θρησκευτικές κοινότητες της ηπείρου, ιδίως της κεντρικής και της ανατολικής, δεν είχαν σαφή και διακριτά γεωγραφικά όρια. Αυτές οι διάσπαρτες και ανάμεικτες κοινότητες, αν σχημάτιζαν εθνικές πλειονότητες εθνικών κρατών, θα είχαν στην επικράτειά τους ανεπιθύμητες και ευάλωτες μειονότητες, τις οποίες θα διεκδικούσαν γειτονικά κράτη.

Οι λαοί της Ευρώπης έδειχναν να αποφαινόνται υπέρ της εθνικής ανεξαρτησίας.

Οι όροι «Λαός» και «Έθνος».

Γαλλία → «Λαός» = πολιτική κοινότητα και «έθνος» = πολιτιστική κοινότητα συνέπιπταν στη Γαλλία, από την εποχή της γαλλικής επανάστασης.

Στη Γαλλία το σχηματισμένο έθνος της χώρας είχε την ίδια γλώσσα και θρησκεία, διέθετε διακριτή ταυτότητα και ιστορία.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Σε πολλές περιοχές της Ευρώπης (ιδίως στις επικράτειες των Αψβούργων, των Ρομανόφ και των Οθωμανών σουλτάνων δηλαδή Αυστροουγγαρία, Ρωσία, Οθωμανική αυτοκρατορία) ελάχιστες ήταν οι σχηματισμένες και διακριτές εθνικές κοινότητες. Η γλώσσα και εν μέρει και το θρήσκευμα δεν προσφέρονταν, στην Κεντρική και την Ανατολική Ευρώπη για τη γένεση εθνών.

Προφίλ του Μέτερνιχ

Κυρίαρχη προσωπικότητα, ανυποχώρητος υποστηρικτής της μοναρχικής εξουσίας και νομιμότητας και της σταθερότητας. Αυστριακός στην καταγωγή, πρώτα από όλα Ευρωπαίος, στήριζε και προωθούσε την ιδέα της Ευρώπης. Εχθρός των εθνικών κινημάτων και των εθνικών κρατών, επειδή απειλούσαν τη συνοχή της πολύγλωσσης και πολύδοξης αυτοκρατορίας των Αψβούργων, η οποία «στέγαζε» Γερμανούς, Πολωνούς, Μαγυάρους, Νοτιοσλάβους, Σλοβένους, Τσέχους κ.ά., και υπονόμειαν το όραμα της ευρωπαϊκής ενότητας. Εχθρός της δημοκρατίας και των ριζοσπαστικών αλλαγών.

Κινήσεις και επιδιώξεις των πρωταγωνιστών του Συνεδρίου (Μέτερνιχ, Κάσλρι, Ταλεϋράνδος)

- η διατήρηση μόνιμης ισορροπίας ισχύος στην Ευρώπη, για την αποφυγή της κυριαρχίας μιας μεγάλης δύναμης, όπως αυτή της Γαλλίας του Ναπολέοντα.
- η δημιουργία «αναχώματος» ισχυρών κρατών στα ανατολικά της Γαλλίας:
  - το Βασίλειο της Ολλανδίας, στο οποίο προστέθηκε και το Βέλγιο, παλαιά κτήση της Αυστρίας, και
  - το Βασίλειο της Σαρδηνίας, στο οποίο προσαρτήθηκαν το Πεδεμόντιο και η Γένοβα.
- ανακήρυξη της ουδετερότητας της Ελβετίας
- **η Πρωσία** προσάρτησε όλα σχεδόν τα γερμανικά εδάφη στα ανατολικά του ποταμού Ρήνου, και έγινε ένα είδος γέφυρας που ένωνε τη Δυτική με την Ανατολική Ευρώπη και χώριζε τη Ρωσία από τη Γαλλία.
- **η Αυστρία** ενίσχυσε τη θέση της έναντι της Γαλλίας με την ανάκτηση της Τοσκάνης και του Μιλάνου και με την προσάρτηση της Βενετίας.
- **Η Ιταλία και η Γερμανία** παρέμειναν, για μισό αιώνα ακόμη, κατακερματισμένες σε μικρά βασίλεια, πριγκιπάτα και δουκάτα, υπό την επιρροή της Αυστρίας και της Πρωσίας αντίστοιχα.

Το τέλος του Ναπολέοντα

- Ο εξόριστος Ναπολέων Βοναπάρτης, δραπέτευσε από τη νήσο Έλβα, τον τόπο εξορίας του, τον Μάρτιο του 1815, και αποβιβάστηκε στη Γαλλία.
- Ανακήρυξε τον εαυτό του και πάλι αυτοκράτορα, και χωρίς συμμάχους αντιμετώπισε στο φλαμανδικό χωριό **Βατερλό, στις 18 Ιουνίου 1815**, τα συμμαχικά στρατεύματα υπό τον Βρετανό στρατηγό Ουέλινγκτον και τον Πρώσο στρατηγό Μπλύχερ. Η ιστορική μάχη κατέληξε στη συντριπτική ήττα του Ναπολέοντα, ο οποίος αναγκάστηκε να παραιτηθεί και πάλι. Ο ηττημένος και έκπτωτος αυτοκράτορας εξορίστηκε στη νήσο του νότιου Ατλαντικού Αγία Ελένη, όπου πέρασε τα υπόλοιπα χρόνια της ζωής του έως το 1821.

Η ίδρυση της Ιερής Συμμαχίας

Νέα συνθήκη ειρήνης μετά την ήττα της Γαλλίας στο Βατερλό

- α. Η Γαλλία έχασε την περιοχή του Σάαρ, που κατέλαβε η Πρωσία.
- β. Κατέβαλε στους νικητές πολεμική αποζημίωση και
- γ. Δέχτηκε στρατό κατοχής στο έδαφος της.

Στις 26 Σεπτεμβρίου 1815, συγκροτήθηκε η Ιερή Συμμαχία μεταξύ της Αυστρίας, της Ρωσίας και της Πρωσίας. Στόχο είχε να ανακόψει την πρόοδο των φιλελεύθερων και εθνικών κινημάτων. Οι τρεις αυτοκράτορες,

- ο Φρειδερίκος Γουλιέλμος Γ' της Πρωσίας,
- ο Φραγκίσκος Β' της Αυστρίας και
- ο Αλέξανδρος Α' της Ρωσίας,

τάχθηκαν εναντίον των δυνάμεων που προωθούσαν τις αρχές της εθνικής αυτοδιάθεσης και της λαϊκής κυριαρχίας.

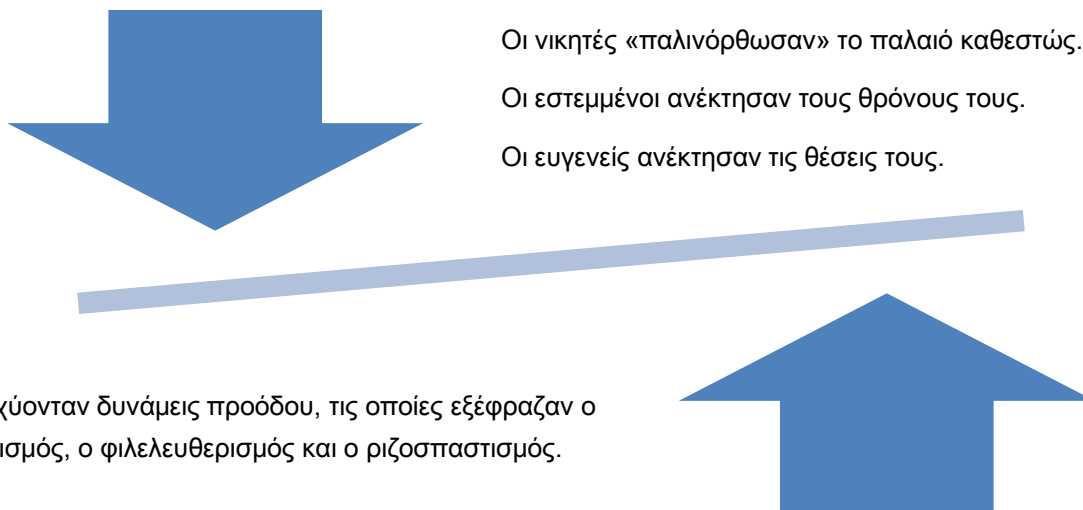
Αποτελέσματα του Συνεδρίου της Βιέννης - Ευρωπαϊκή Συμφωνία

- 1) Παλινόρθωση του «παλαιού καθεστώτος».
- 2) Καθιέρωση των αρχών της ισορροπίας των δυνάμεων και της παρέμβασης, στο πλαίσιο **ενός συστήματος ασφάλειας (Ευρωπαϊκή Συμφωνία/Concert of Europe)**.
- 3) Φιλελεύθεροι ηγέτες, που υποστήριζαν τη δημιουργία συνταγματικής και ευνομούμενης αντιπροσωπευτικής πολιτείας και την ανατροπή των μοναρχικών καθεστώτων για την εγκαθίδρυση αβασιλευτών πολιτευμάτων, συγκρούονταν πλέον με τους συντηρητικούς, που υποστήριζαν την παλινόρθωση.

2. Τα εθνικά και φιλελεύθερα κινήματα στην Ευρώπη

Οι δυνάμεις της προόδου και οι πολιτικές ανατροπές.

Ο κόσμος που προήλθε από την εικοσιπενταετή αναστάτωση την οποία προκάλεσαν η Γαλλική Επανάσταση και οι Ναπολεόντειοι Πόλεμοι (1789-1815) ήταν διαφορετικός από τον προγενέστερο.

Εθνικά κινήματα θεωρούμε τις κινήσεις μεταξύ ανθρώπινων κοινοτήτων

- με κοινή γλώσσα ή/και θρήσκευμα,
- με διακριτές παραδόσεις και ιστορία,
- με αντίληψη κοινής ταυτότητας μεταξύ των μελών τους,
- με στόχο την ανεξαρτησία τους από την εξουσία άλλης διακριτής κοινότητας.

Φιλελεύθερα κινήματα θεωρούμε τις κινήσεις που προωθούσαν συνταγματικούς και κοινοβουλευτικούς θεσμούς για την εξασφάλιση των πολιτικών δικαιωμάτων και ελευθεριών των πολιτών.

Η διάκριση μεταξύ των δύο αυτών συγγενών κινήματων γίνεται καλύτερα κατανοητή υπό το φως δύο διακριτών εννοιών, της **έννοιας του έθνους** και της **έννοιας του λαού**.

- ➔ Τα εθνικά κινήματα αποσκοπούσαν στην **προβολή και την επικράτηση ενός έθνους, μιας πολιτιστικής κοινότητας**.
- ➔ Τα φιλελεύθερα κινήματα, μολονότι προωθούσαν και αυτά σε πολλές περιπτώσεις την υπόθεση ενός έθνους, κατά βάση επιδίωκαν την **κατοχύρωση των δικαιωμάτων ενός λαού**, με την έννοια της πολιτικής κοινότητας, η οποία αποκτά πραγματική υπόσταση και έχει συγκεκριμένο ρόλο στο πλαίσιο ενός καταστατικού χάρτη, του Συντάγματος.

Ο χαρακτήρας των κινημάτων

- Η **Αμερικανική Επανάσταση του 1776**, είχε στοιχεία των εθνικών και φιλελεύθερων κινημάτων που εκδηλώθηκαν στην Ευρώπη και αλλού τον 19ο αιώνα.
- Κατά τον 19ο αιώνα εκδηλώθηκαν **εθνικά κινήματα κατά των Ισπανών στη Λατινική Αμερική**.
  - ο Με το περίφημο **Δόγμα Μονρόε** (πρόεδρος των ΗΠΑ) το 1823 κατοχυρώθηκε και διακηρύχθηκε επίσημα η ανεξαρτησία των χωρών της Λατινικής Αμερικής σύμφωνα με το οποίο η αμερικανική ήπειρος δεν επρόκειτο ποτέ στο μέλλον να αφευθεί στη διάκριση των αποικιακών δυνάμεων της Ευρώπης.
- **Στην Ευρώπη, από το 1792**, εκδηλώθηκαν διάφορες κατά τόπους **αντιδράσεις εναντίον της γαλλικής κατοχής**.
  - ο **Στη Βρετανία**, ο εθνικισμός πήρε τη μορφή προβολής και υποστήριξης των παραδοσιακών θεσμών της χώρας, του κοινοβουλευτισμού και των ατομικών ελευθεριών.
  - ο **Στην Ισπανία** εκδηλώθηκε και αναπτύχθηκε πνεύμα αντίστασης κατά των γαλλικών στρατευμάτων.
  - ο **Στην Ιταλία** η παρουσία των Γάλλων δεν προκάλεσε μεγάλη αντίδραση. Οι πολιτικές εξελίξεις ευνοούσαν την ανάπτυξη μιας ευρύτερης ιταλικής εθνικής ταυτότητας και την επιθυμία να δημιουργηθεί ενιαία πατρίδα.
  - ο **Στην Πολωνία** το εθνικό κίνημα αναπτύχθηκε κυρίως ως θετική ανταπόκριση στις αρχές που ευαγγελίζονταν οι Γάλλοι, για τον λόγο ότι οι αντίπαλοι του Ναπολέοντα, δηλαδή οι Αυστριακοί, οι Πρώσοι και οι Ρώσοι, ήταν κυρίαρχοι των Πολωνών.

Το εθνικό κίνημα των Γερμανών.

Αναπτύχθηκε **στην κατακερματισμένη ναπολεόντεια Γερμανία** και τα βασικά χαρακτηριστικά που απέκτησε μέσα στο κλίμα των μεγάλων συγκρούσεων και ανατροπών της εποχής αυτής **επηρέασαν γενικότερα την ανάπτυξη του εθνικισμού**.

- ⇒ Οι Γερμανοί αντέδρασαν όχι μόνο κατά της γαλλικής παρουσίας, αλλά και κατά των επαναστατικών ιδεών και του Διαφωτισμού.
- ⇒ Εκδηλώνεται το κίνημα του **ρομαντισμού** και που αμφισβήτησε τον ορθολογισμό. Ο ρομαντισμός επηρέασε καθοριστικά το εθνικό κίνημα των Γερμανών, οι οποίοι έως τότε ήταν οι κατ' εξοχήν κοσμοπολίτες της Ευρώπης. Οι Γερμανοί της εποχής αυτής άντλησαν τα απαραίτητα στοιχεία από το έργο του **Χέρντερ** «Ιδέες για τη φιλοσοφία της ιστορίας και της ανθρωπότητας» (1784),
  - ο κάθε αυθεντικός πολιτισμός πηγάζει από τον απλό λαό (Volk), όχι από τις ανώτερες και κοσμοπολίτικες τάξεις,
  - ο κάθε λαός, δηλαδή μια κοινότητα ανθρώπων που έχει τη δική της γλώσσα, τα δικά της έθιμα, το δικό της πνεύμα (Volksggeist), έχει τον δικό του πολιτισμό, αυτός δε ο πολιτισμός έχει **εθνικό χαρακτήρα**.

Τα κυριότερα κινήματα στην Ευρώπη κατά το πρώτο τέταρτο του 19ου αιώνα.

Ισπανία 1820

- ⇒ Επανάσταση κατά της νομιμότητας της παλινόρθωσης.
- ⇒ Βασιλική αντεπανάσταση το 1822 οδήγησε τη χώρα σε ακυβερνησία, με συνέπεια την επέμβαση γαλλικών στρατευμάτων για την προστασία της μοναρχίας με την έγκριση των μεγάλων δυνάμεων που συνεδρίαζαν στη Βερόνα.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Πορτογαλία Αύγουστος του 1820

⇒ Εκδηλώθηκε επανάσταση.

Χώρες της ιταλικής χερσονήσου

⇒ Φιλελεύθερα κινήματα με σοβαρές αδυναμίες.

- Για άλλους φιλελεύθερους πρωταρχικός στόχος η ενοποίηση των ιταλικών χωρών σε ενιαίο εθνικό κράτος
- Για άλλους πρωταρχικός στόχος η εισαγωγή φιλελεύθερων μεταρρυθμίσεων και η οικονομική ανάπτυξη, παρά η ενοποίηση υπό το σκήπτρο ενός μονάρχη.

⇒ **Ιούλιος 1821** στο Βασίλειο των Δύο Σικελιών: η επανάσταση έγινε με την υποστήριξη των Καρμπονάρων (Carbonari), ριζοσπαστών που προωθούσαν ριζικές πολιτικές μεταρρυθμίσεις και αβασίλευτο πολίτευμα.

⇒ **Μάρτιος 1821** στο Πεδεμόντιο: επανάσταση με την υποστήριξη και πάλι των Καρμπονάρων, αλλά τον Απρίλιο του ίδιου έτους στρατεύματα της Αυστρίας την κατέστειλαν.

Τα φιλελεύθερα και ριζοσπαστικά κινήματα ηττήθηκαν στην Ευρώπη χάρη στις παρεμβάσεις της Ιερής Συμμαχίας.

Ελληνική Επανάσταση 1821

Στην Οθωμανική Αυτοκρατορία πρώτοι οι Έλληνες, ιδίως μετά την κατάληψη των Επτανήσων από τον Ναπολέοντα το 1797, άκουσαν και δέχτηκαν τα ανατρεπτικά μηνύματα των Γάλλων και ανέπτυξαν ισχυρό εθνικό κίνημα, που οδήγησε στην Ελληνική Επανάσταση του 1821.

Ρωσία Δεκέμβριο του 1825

Η ισχυρή απολυταρχική παράδοση της χώρας αποδείχτηκε καθοριστικός παράγοντας στις πολιτικές εξελίξεις.

- Όταν πέθανε ο τσάρος Αλέξανδρος Α', συνωμότες αξιωματικοί εξεγέρθηκαν για να ανατρέψουν το απολυταρχικό καθεστώς → επανάσταση των Δεκεμβριστών.
- Ο νέος μονάρχης, ο Νικόλαος Α', αντέδρασε δυναμικά και την κατέστειλε.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

3. Η ελληνική επανάσταση του 1821 – Ένα μήνυμα ελευθερίας για την Ευρώπη

Ο χαρακτήρας της ελληνικής επανάστασης

Η επανάσταση των Ελλήνων το 1821 εξασφάλισε στο έθνος, ύστερα από πολλούς αιώνες υποταγής σε ξένους κυριάρχους, ανεξάρτητη εθνική εστία.

• ΕΘΝΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ

Η Επανάσταση του 1821 ήταν προϊόν εθνικού κινήματος, το οποίο αναπτύχθηκε κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 18^{ου} αιώνα και τις πρώτες του 19^{ου}.

Η Ελληνική Εθνική Παλιγγενεσία συγγένευε με τα εθνικά κινήματα της ίδιας εποχής που αναπτύχθηκαν

- στις ιταλικές και τις γερμανικές χώρες → μετέπειτα Ιταλία και Γερμανία αντίστοιχα
- στις βρετανικές αποικίες στη Βόρεια Αμερική → Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής-
- στην προεπαναστατική και επαναστατημένη Γαλλία

• ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ

Το ελληνικό εθνικό κίνημα ήταν και πολιτικό κίνημα αποσκοπούσε

- στη συγκρότηση ανεξάρτητου εθνικού κράτους
- στη σύσταση αντιπροσωπευτικής και ευνομούμενης πολιτείας.

ΕΠΙΔΡΑΣΗ

Αυτά τα χαρακτηριστικά διαμορφώθηκαν και εμφανίστηκαν υπό την επίδραση των πολιτικών μηνυμάτων από την επαναστατημένη Γαλλία.

Τα κυριότερα συστατικά στοιχεία του ελληνικού εθνικού κινήματος

- α. η προβολή των Ελλήνων της εποχής ως απογόνων και κληρονόμων των αρχαίων Ελλήνων
- β. η ταύτιση των Ελλήνων με τους άλλους Ευρωπαίους και η διάκρισή τους από τους Τούρκους
- γ. η καταγγελία της τουρκικής κυριαρχίας ως παράνομης και της εξουσίας του Οθωμανού σουλτάνου ως αυθαίρετης
- δ. η προβολή του δικαιώματος των Ελλήνων να διεκδικήσουν την απελευθέρωσή τους από την κυριαρχία και την εξουσία των Τούρκων
- ε. η προβολή του δικαιώματος των Ελλήνων να συστήσουν ανεξάρτητη και ευνομούμενη πολιτεία με βάση τις αρχές της εθνικής αυτοδιάθεσης και της λαϊκής κυριαρχίας.

Η πολιτική συγκρότηση των Ελλήνων

ΤΟΠΙΚΑ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΑ ΣΥΜΒΟΥΛΙΑ

Στην Πελοπόννησο κυρίως, καθώς και στη Στερεά Ελλάδα και στα νησιά του Αιγαίου είχαν σχηματιστεί τοπικά επαναστατικά συμβούλια («εφορίες», «σύγκλητοι», «καγκελαρίες» και «διευθυντήρια») υπό τον άμεσο έλεγχο των τοπικών αρχόντων, των παλαιών προεστών ή καπετάνιων.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

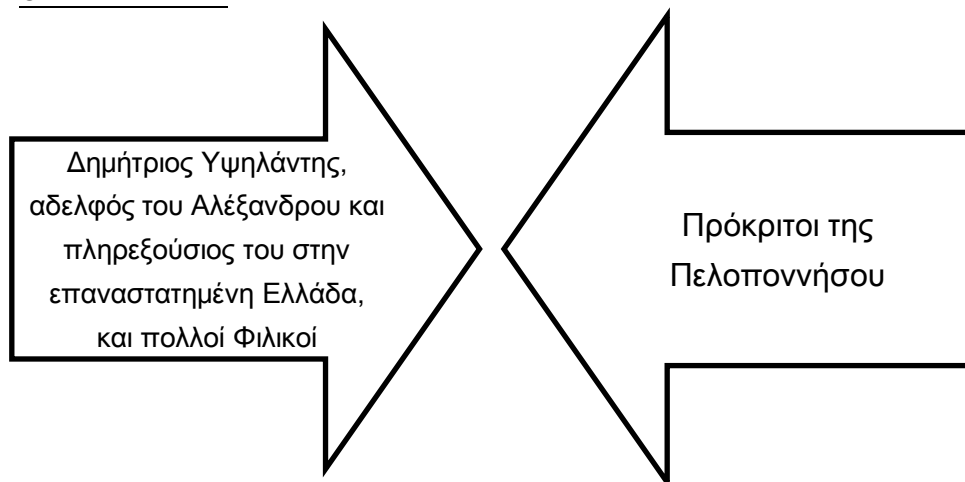
Τρεις πρώτες τοπικές γερουσίες

- 1) η «Πελοποννησιακή Γερουσία»
- 2) ο «Άρειος Πάγος» της Ανατολικής Στερεάς Ελλάδας
- 3) η «Γερουσία της Δυτικής Χέρσου Ελλάδος»

Αντιπρόσωποι από τα τοπικά επαναστατικά συμβούλια συγκρότησαν τις γερουσίες.

<p><u>Οι τοπικοί άρχοντες</u>, πολιτικοί και στρατιωτικοί, που ασκούσαν και στο παρελθόν εξουσία ως εντολοδόχοι της οθωμανικής κυβέρνησης (προεστοί, κοτζαμπάσηδες, δημογέροντες, καπετάνιοι).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Διέθεταν μεγάλη επιρροή και πλούτη. ▪ Συγκρότησαν τα τοπικά επαναστατικά συμβούλια. ▪ Αποτέλεσαν μέλη των τοπικών Γερουσιών. ▪ Έγιναν αντιπρόσωποι στις Εθνοσυνελεύσεις. <p><i>Παρατηρήθηκε συνέχεια της προεπαναστατικής ελληνικής εξουσίας</i></p>	<p><u>Νεήλυδες</u> (νιόφερτοι, πρόσφατα εγκατεστημένοι) στην επαναστατημένη Ελλάδα από την ελληνική Διασπορά</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Επιδίωκαν την απαλλαγή του τόπου από την οθωμανική εξουσία. ▪ Επιδίωκαν την απαλλαγή του τόπου από πολλούς Έλληνες άρχοντες που ασκούσαν εξουσία ως όργανα της οθωμανικής κυριαρχίας. ▪ Συνέταξαν τα φιλελεύθερα Συντάγματα του Αγώνα. ▪ Είχαν μικρή συμμετοχή στον έλεγχο και την άσκηση της εξουσίας.
---	--

ΟΞΕΙΑ ΔΙΑΜΑΧΗ

- Ο Υψηλάντης και οι περί αυτόν Φιλικοί, καθώς και οι στρατιωτικοί της περιοχής, με αρχηγό τον Κολοκοτρώνη,
  - ο αμφισβητούσαν την εξουσία των προκρίτων
  - ο προσπαθούσαν να την περιορίσουν, υποστηρίζοντας την έμμεση εκλογή αντιπροσώπων από εκλεκτορικό σώμα των «εγκριτωτέρων» κάθε επαρχίας.
- Οι πρόκριτοι υποστήριζαν πως οι αντιπρόσωποι στην εξουσία έπρεπε να εκλέγονται απευθείας από τον λαό, επειδή οι ίδιοι επηρέαζαν και ήλεγχαν τον λαό.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

- Ο Υψηλάντης, οι Φιλικοί και οι «Πολεμικοί» της Πελοποννήσου επιδίωκαν να συγκεντρώσουν την εξουσία στα χέρια τους → «ολιγαρχικοί»,
- Οι πρόκριτοι προσπαθούσαν με κάθε τρόπο να διατηρήσουν την εξουσία, επικαλούμενοι τη δημοκρατική αρχή της ανάδειξης των αρχόντων διά της ψήφου του λαού. → «δημοκρατικοί» (οι όροι αυτοί δεν ανταποκρίνονταν στις αντίστοιχες επιδιώξεις των δύο παρατάξεων)

Α' ΕΘΝΟΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ

Στο τέλος του 1821 συγκλήθηκε Εθνοσυνέλευση στην Επίδαυρο.

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Τον Ιανουάριο του 1822 ψηφίστηκε το πρώτο δημοκρατικό σύνταγμα της χώρας. Στη διαμόρφωση της ελληνικής πολιτείας επικράτησαν τόσο φιλελεύθερες όσο και συντηρητικές τάσεις.

φιλελεύθερες τάσεις

- Οι επαναστάτες ανέδειξαν τους αιρετούς τους άρχοντες, καθιερώνοντας έκτοτε την αρχή ότι η μόνη νόμιμη εξουσία είναι η αιρετή από τον λαό και επιβεβαιώνοντας την αρχή της λαϊκής κυριαρχίας → αποτέλεσαν τη φιλελεύθερη κληρονομιά της επανάστασης στο ελληνικό κράτος που προήλθε από αυτήν.

συντηρητικές τάσεις

- Ενισχύθηκαν από τη διεθνή κατάσταση και την ισχύ των ηγετικών ομάδων των Ελλήνων, οι οποίες είχαν αναπτυχθεί κατά τη διάρκεια της αιχμαλωσίας του έθνους και στο πλαίσιο της εξουσίας του ξένου κυριάρχου.

Χωρίς τις φιλελεύθερες αρχές, η επανάσταση θα οδηγούσε ίσως στην ίδρυση μιας διάδοχης ηγεμονίας χωρίς την προοπτική ανάπτυξης των κοινοβουλευτικών και συνταγματικών θεσμών.

Χωρίς τη συμβολή των συντηρητικών δυνάμεων του τόπου, ίσως αποδεικνυόταν ανέφικτη η ανεξαρτησία, αφού οι δυνάμεις αυτές ενέταξαν το υπό σύσταση εθνικό κράτος των Ελλήνων στο σύστημα ασφαλείας της εποχής, το οποίο ήλεγχαν οι μεγάλες δυνάμεις της παλινόρθωσης στην Ευρώπη.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

- ⇒ Η επικράτηση της Επανάστασης στη νότια Ελλάδα διευκόλυνε τη λύση του «Ελληνικού Ζητήματος», επειδή η δημιουργία μικρού σε έκταση ελληνικού κράτους δεν προκαλούσε σοβαρό ακρωτηριασμό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.
- ⇒ Δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις για να αναπτυχθεί η Μεγάλη Ιδέα, δηλαδή η εθνική πολιτική που αποσκοπούσε στην απελευθέρωση των ιστορικών ελληνικών χωρών και των τόπων γενικά όπου κατοικούσαν Έλληνες, οι οποίοι στο εξής ονομάστηκαν από την ελεύθερη ελληνική εστία αλύτρωτοι Έλληνες.
- ⇒ Με τη γενική εξέγερση στη νοτιοανατολική Ευρώπη η Φιλική Εταιρεία δεν αποσκοπούσε στην ίδρυση «Βαλκανικής Ομοσπονδίας» όλων των λαών της περιοχής.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

- ⇒ Μολονότι ο Αλέξανδρος Υψηλάντης κάλεσε στις επαναστατικές του προκηρύξεις όλους τους χριστιανούς της ευρύτερης περιοχής να ξεγερθούν εναντίον της οθωμανικής κυριαρχίας και μολονότι μέλη της Φιλικής Εταιρείας υπήρξαν και ορισμένοι Σέρβοι, Μαυροβούνιοι, Βούλγαροι, Μολδαβοί και Βλάχοι (της Βλαχίας), στόχος ήταν η ίδρυση ελεύθερης ελληνικής πολιτείας, στην οποία θα συμμετείχαν και όλοι οι άλλοι ετερόγλωσσοι χριστιανοί ως Έλληνες πολίτες.
- ⇒ Εξαρχής οι πραγματικότητες της νότιας Ελλάδας διευκόλυναν την ίδρυση ανεξάρτητου και ομοιογενούς εθνικού κράτους των Ελλήνων.
- ⇒ Οι πολιτικές και κοινωνικές πραγματικότητες της ίδιας περιοχής συνέβαλαν στη διαμόρφωση του πολιτεύματος.
  - Η συγκρότηση πυρήνων επαναστατικής εξουσίας ακολούθησε υφιστάμενους πυρήνες εξουσίας των Ελλήνων, τους πυρήνες εξουσίας των προεστών, με πρωταρχικούς στόχους
    - τον σχηματισμό και εξοπλισμό επαναστατικών ομάδων και
    - τη συλλογή πόρων για την αποτελεσματική διεξαγωγή του πολέμου κατά των οθωμανικών στρατευμάτων.

Η συνταγματική και αντιπροσωπευτική πολιτεία, όπως διατυπώθηκε επίσημα στο «Προσωρινόν Πολίτευμα της Ελλάδος» (1822), αποτελούσε διακήρυξη και υπόσχεση μάλλον παρά πραγματικότητα.

ΕΜΦΥΛΙΕΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ

Οι διαμάχες για τον έλεγχο της εξουσίας προκάλεσαν βίαιες εμφύλιες συγκρούσεις που είχαν δυσμενή αντίκτυπο στη διεξαγωγή του πολέμου.

ΕΚΚΛΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ

Από το 1825 γίνονται επίμονες εκκλήσεις από πολλές πλευρές για να σπεύσουν οι χριστιανικές δυνάμεις της Ευρώπης να βοηθήσουν τους Έλληνες επαναστάτες, λόγω

- των εμφύλιων συγκρούσεων
- της συστηματικής καταστροφής της Πελοποννήσου από τα αιγυπτιακά στρατεύματα του Ιμπραήμ πασά το 1825

ΞΕΝΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ

Οι προσδοκίες των Ελλήνων για στήριξη του Αγώνα τους από τις μεγάλες δυνάμεις συντέλεσαν στη δημιουργία των πρώτων ελληνικών κομμάτων («γαλλικό», «αγγλικό», «ρωσικό»).

ΑΓΓΛΙΚΑ ΔΑΝΕΙΑ

Η αγγλική κυβέρνηση ενθάρρυνε τραπεζικούς κύκλους, ώστε να χορηγήσουν δάνεια στις ελληνικές επαναστατικές κυβερνήσεις.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Η έκβαση της Επανάστασης.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

- Η Ελλάδα δεν αποκτά πολίτευμα δημοκρατικό, εξαιτίας της πολιτικής κατάστασης του τόπου και της διεθνούς συγκυρίας.
- Η Ελλάδα της εποχής απέκτησε πολίτευμα που ήταν εφικτό με τα τότε δεδομένα.
- Το ζήτημα της ανεξαρτησίας και της εδαφικής έκτασης της νέας χώρας καθορίστηκε με το Πρωτόκολλο Ανεξαρτησίας, 22 Ιανουαρίου/3 Φεβρουαρίου 1830.
- Η Ελλάδα υπήχθη σε καθεστώς εγγύησης
  - ο της εδαφικής της ακεραιότητας
  - ο της εθνικής της ανεξαρτησίας και
  - ο του μοναρχικού πολιτεύματος με το οποίο προικοδοτήθηκε από τις τρεις μεγάλες δυνάμεις της Ευρώπης με τα μεγαλύτερα συμφέροντα στην Εγγύς Ανατολή, τη Βρετανία, τη Γαλλία και τη Ρωσία.

ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

Το καθεστώς αυτό της εγγύησης

→ ισοδυναμούσε με ψιλή εποπτεία της χώρας και του μέλλοντος της από τις τρεις μεγάλες δυνάμεις και

→ επέτρεπε παρεμβάσεις τους στην άσκηση της εθνικής της πολιτικής.

ΣΥΝΟΡΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Η Ελλάδα περιορίστηκε από τις διεθνείς πράξεις που καθόρισαν την ίδρυσή της, το 1830 και το 1832, στη νότια ελληνική χερσόνησο

- 1) τη Στερεά Ελλάδα,
- 2) την Πελοπόννησο και
- 3) τις Κυκλάδες.

Έμειναν εκτός του ελληνικού κράτους

- η Κρήτη
- τα αγγλοκρατούμενα Επτάνησα
- τα νησιά του βόρειου και ανατολικού Αιγαίου
- τα Δωδεκάνησα
- η Θεσσαλία
- η Ήπειρος
- η Μακεδονία
- η Θράκη
- οι ακμαίες ελληνικές κοινότητες στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές και ασιατικές κτήσεις του Οθωμανού σουλτάνου.

Η μικρή Ελλάδα της εποχής ήταν ο «αρραβώνας» του «περιούσιου λαού» με τον Κύριό του για τη μέλλουσα ολοκλήρωση της απελευθέρωσης όλων των Ελλήνων, σύμφωνα με μεταγενέστερη ευσεβή εθνική ευχή.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΗΓΕΤΕΣ

Το πολίτευμα των Ελλήνων διαμόρφωσαν οι «φυσικοί ηγέτες» του τόπου

- οι πρόκριτοι
- οι αρχιερείς
- οι καπετάνιοι
- με τη συνδρομή των «προκομμένων» του έθνους, των λογίων.

Αυτοί ήταν τότε οι «πολιτικώς ενήλικες» και αυτοί ήλεγχαν την επαναστατική εξουσία, αυτοί στήριζαν την επανάσταση, χωρίς δε τη στήριξή τους μπορεί να θεωρηθεί βέβαιο ότι η επανάσταση θα είχε καταρρεύσει.

Ήταν το «παλαιόν σύστημα» των προεστών και των αρχιερέων.

ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ

Ο Ιωάννης Καποδίστριας, όταν έφθασε στην Ελλάδα το 1828, ύστερα από πρόσκληση της Γ' Εθνοσυνέλευσης και τη συναίνεση των μεγάλων δυνάμεων της Ευρώπης παρέλαβε ένα συγκεντρωτικό και πατερναλιστικό, δυνάμει αντιπροσωπευτικό, «σύστημα» διακυβέρνησης.

Ο Καποδίστριας στο μικρό διάστημα της διακυβέρνησής του (δολοφονήθηκε στο Ναύπλιο το 1831) έθεσε τις βάσεις της οικονομίας, της δημόσιας διοίκησης και δικαιοσύνης, του στρατού και της εκπαίδευσης.

ΜΟΝΑΡΧΙΚΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ

Το 1832 η Ελλάδα αποκτά μοναρχικό πολίτευμα ως αποτέλεσμα των καιρών και των πολιτικών συνθηκών που επικρατούσαν.

- Το μοναρχικό πολίτευμα δεν ήταν αντίθετο προς την εκπεφρασμένη διά των αντιπροσώπων του βούληση του ελληνικού λαού
- Αντίθετη προς τη βούληση του λαού ήταν η απουσία Συντάγματος.
- Ο πρώτος ηγεμόνας των Ελλήνων, ο Όθων, γιος του φιλέλληνα βασιλιά της Βαυαρίας Λουδοβίκου των Βιτελσβάχων, έγινε δεκτός στην καθημαγμένη από τον πόλεμο Ελλάδα, σύμφωνα με όλες τις διαθέσιμες μαρτυρίες, ως μεσσίας, με ανακούφιση και ενθουσιασμό.

Η ευτυχής κατάληξη του σκληρού δεκαετούς αγώνα για την ελευθερία και ο ρομαντισμός που είχε εισβάλει ορμητικός στην Ελλάδα επέτρεπαν στους Έλληνες του νέου βασιλείου εκδηλώσεις ανυπόκριτης χαράς και αισιοδοξίας για το μέλλον.

4. Το ελληνικό κράτος και η εξέλιξή του (1830-1881)

Η εδαφική επικράτεια και το πολίτευμα του νεοσύστατου κράτους.

Το ελληνικό κράτος προέκυψε

- από το σκληρό πόλεμο των Ελλήνων εναντίον των Οθωμανών Τούρκων
- από το συγκερασμό των επιδιώξεων των τριών μεγάλων δυνάμεων της Ευρώπης, οι οποίες ανέλαβαν «εγγυήτριες» δυνάμεις (Βρετανία, Γαλλία, Ρωσία) της ανεξαρτησίας, της εδαφικής ακεραιότητας και του μοναρχικού καθεστώτος της χώρας.

ΒΑΣΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΓΙΑ ΤΑ ΕΠΟΜΕΝΑ ΠΕΝΤΗΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ

1. Η έκταση του κράτους. Η περιορισμένη εδαφική επικράτεια του νέου κράτους συνέβαλε στην ανάπτυξη της Μεγάλης Ιδέας και των αλυτρωτικών αγώνων του έθνους για την απελευθέρωση και των άλλων Ελλήνων.
2. Το καθεστώς. Το μοναρχικό καθεστώς προκάλεσε την ανάπτυξη φιλελεύθερου κινήματος για την προαγωγή των συνταγματικών και κοινοβουλευτικών θεσμών.

Ο αλυτρωτισμός.

Μεγάλη Ιδέα → η εθνική πολιτική ενσωμάτωσης στο ελληνικό κράτος τουρκοκρατούμενων περιοχών με ελληνικούς πληθυσμούς

Αλυτρωτισμός → η εθνική πολιτική για την απελευθέρωση των αλύτρωτων ιστορικών ελληνικών τόπων και την υλοποίηση της Μεγάλης Ιδέας

ΑΠΗΧΗΣΗ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΙΔΕΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΛΥΤΡΩΤΙΣΜΟΥ

- ευρύτατη εθνική συναίνεση στο ζήτημα της απελευθέρωσης των ιστορικών ελληνικών τόπων
- επικρίσεις για την άσκηση της αλυτρωτικής πολιτικής > πολιτικοί, όπως ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, ή δημοσιογράφοι, όπως ο Εμμανουήλ Ροΐδης- συνιστούσαν μειοψηφία.

Ο αλυτρωτισμός δέσποζε στον πολιτικό βίο της χώρας και επηρέαζε σοβαρά τα δημόσια πράγματα.

Οι πρώτες προσπάθειες συγκρότησης του κράτους.

Η Ελλάδα του 1830

- ⇒ μια χώρα 750.000 κατοίκων
- ⇒ με κατεστραμμένες τις παραγωγικές υποδομές από τον δεκαετή πόλεμο που είχε προηγηθεί
- ⇒ ο εμπορικός στόλος των τριών ναυτικών νησιών, της Ύδρας, των Σπετσών και των Ψαρών, είχε υποστεί σοβαρότατες ζημίες
- ⇒ οι περισσότεροι ελαιώνες είχαν καταστραφεί
- ⇒ τα εγγειοβελτιωτικά έργα είχαν παραμεληθεί → οι χείμαρροι παράσερναν τα εύφορα εδάφη
- ⇒ οι συγκοινωνίες εκτελούνταν με δυσκολία, αφού είχαν αφανιστεί τα υποζύγια και είχαν καταστραφεί πολλές γέφυρες

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΟΘΩΝΑ

Στόχος του Όθωνα

- Ο Όθων έφερε μαζί του από τη Βαυαρία και τις άλλες γερμανικές χώρες πλήθος συμβούλων, επιστημόνων και καλλιτεχνών, για να οικοδομήσει τη νέα χώρα σύμφωνα με τα πρότυπα της εποχής, αλλά και του κλασικισμού.

ΤΟΜΕΙΣ

- Η νομοθεσία, η διοίκηση, η δημόσια εκπαίδευση, οι δημόσιες υπηρεσίες, η πολεοδομία της νέας πρωτεύουσας και τα μνημειακά κτίρια έγιναν αντικείμενο αξιόλογου επιτελείου νομομαθών, οικονομολόγων, στρατιωτικών, αρχιτεκτόνων και καλλιτεχνών.
  - ο Σε ορισμένους τομείς, κυρίως στη διοίκηση, πέτυχαν στο έργο τους.
  - ο Σε άλλους τομείς, ιδίως στην οικονομία και στην ασφάλεια, δε φάνηκαν ανάλογα αποτελέσματα.

ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

- α. η ανεπάρκεια διαθέσιμων κεφαλαίων
- β. η αδυναμία της χώρας να διανείμει τις εθνικές γαίες στους αγρότες
  - ήταν υποθηκευμένες για την εξυπηρέτηση των τοκοχρεολυσίων των εθνικών δανείων που είχαν συναφθεί κατά τον Αγώνα
- γ. η επιπολάζουσα ληστεία > την συντηρούσαν η αλυτρωτική πολιτική και οι άτακτοι του Αγώνα από τους αλύτρωτους ιστορικούς τόπους που είχαν παραμείνει στην Ελλάδα
- δ. ο αναλφαβητισμός και η δεισιδαιμονία δεν επέτρεπαν στη χώρα να αναπτυχθεί.

Η Επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου 1843.

ΚΛΙΜΑ ΔΥΣΑΡΕΣΚΕΙΑΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΟΘΩΝΑ

- Ορισμένοι κύκλοι έκριναν πως θίγονται τα συμφέροντά τους από την πολιτική της βασιλικής κυβέρνησης.
- Πολλοί από τους παλαιούς άρχοντες, οι οποίοι είχαν εν πολλοίς διατηρήσει ή και ενισχύσει την προεπαναστατική τους επιρροή και δύναμη κατά τη διάρκεια του Αγώνα βρέθηκαν παραγκωνισμένοι από τα δημόσια πράγματα.
- Φιλελεύθεροι πολιτικοί και διανοούμενοι δυσανασχετούσαν με την άρνηση του μονάρχη να παραχωρήσει Σύνταγμα.
- Συντηρητικοί κύκλοι της Εκκλησίας καλλιέργησαν στον λαό τη δυσaréσκεια για την πράξη της ανακήρυξης του αυτοκέφαλου της Εκκλησίας της Ελλάδος και τη διοικητική της αποδέσμευση από το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως.

ΚΙΝΗΜΑ 3ΗΣ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ - ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Ο Όθωνας υποχρεώνεται την 3η Σεπτεμβρίου 1843, διά της στρατιωτικής φρουράς της Αθήνας, να συγκαλέσει εθνοσυνέλευση και να παραχωρήσει Σύνταγμα. → η αφετηρία του κοινοβουλευτικού βίου της χώρας.

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

- α. Επανήλθαν στα πράγματα οι παλαιοί άρχοντες, ενταγμένοι στο κοινοβουλευτικό σύστημα και πανίσχυροι.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

- β. Ήταν ισχυροί απέναντι στον λαό και όχι στο μονάρχη > δεν υπήρχαν ακόμη οι προϋποθέσεις για την ανάπτυξη σταθερών πολιτικών κομμάτων, που θα εξασφάλιζαν ομαλό πολιτειακό βίο και ουσιαστικό έλεγχο της βασιλικής εξουσίας.
- γ. Το Σύνταγμα του 1844, ένα από τα πιο φιλελεύθερα Συντάγματα της εποχής, δεν κατοχύρωνε τη λαϊκή κυριαρχία, επειδή δεν υπήρχαν σταθεροί πολιτικοί σχηματισμοί, για να εξασφαλίσουν την άσκηση της εξουσίας από την πλειοψηφία του κοινοβουλίου.

Η κατοχύρωση της λαϊκής κυριαρχίας.

- νέο Σύνταγμα του 1864, μετά την έλευση του νέου ηγεμόνα της χώρας, του Γεωργίου Ά των Γλυξβούργων* της Δανίας,
- οι πολιτικοί αγώνες του πρώτου μεγάλου κοινοβουλευτικού άνδρα της χώρας, του Χαρίλαου Τρικούπη, ο οποίος υποχρέωσε τον Γεώργιο να αποδεχτεί επίσημα ότι θα έδινε την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης στον αρχηγό του κόμματος που είχε τη «δεδηλωμένη εμπιστοσύνη» του κοινοβουλίου. Η αποδοχή της αρχής της δεδηλωμένης*
  - ο υποχρέωσε τον ανώτατο άρχοντα να σέβεται τη λαϊκή ετυμηγορία και τη λαϊκή κυριαρχία
  - ο συνέβαλε σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες, στην ανάπτυξη των εκλογικών πολιτικών σχηματισμών που διαχειρίζονταν έως τότε την εξουσία σε πολιτικά κόμματα με σταθερές αρχές και προγράμματα.

Η Ελλάδα της εποχής (1830-1881) ανεξάρτητη και κοινοβουλευτική κέρδιζε αργά μια θέση στη χορεία των ανεξάρτητων εθνικών κρατών.

ΝΕΑ ΓΕΝΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΩΝ

- Το παλαιό καθεστώς των αρχόντων που είχε αναπτυχθεί στα χρόνια της ξένης κυριαρχίας και του Αγώνα έφθινε
- Μια νέα γενιά ανδρών έπαιρνε τη θέση τους.
- Το Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο (ιδρύθηκε το 1837) έδωσε στον τόπο μια εγχώρια πολιτική ηγεσία και διάνοση που μπορούσε να αναμετρηθεί επάξια με ηγεσίες ισχυρότερων και παλαιότερων χωρών.
  - ο Στη διάνοση αυτής της εποχής ανήκει ο κορυφαίος εθνικός ιστοριογράφος Κωνσταντίνος Παπαρρηγόπουλος, ο οποίος υπήρξε από τους βασικότερους αρχιτέκτονες του σύγχρονου ελληνικού έθνους, θεμελιώνοντας την πολιτιστική συνέχεια του έθνους αυτού στον χώρο και τον χρόνο, με αδιάσειστο επιχείρημα την αδιάλειπτη συνέχεια της ελληνικής γλώσσας και του πολιτισμού.

5. Το ανατολικό ζήτημα και ο Κριμαϊκός πόλεμος

Το «Ανατολικό Ζήτημα» ως ιστορικός όρος.

Ανατολικό Ζήτημα → το διεθνές ζήτημα που προκλήθηκε από τη βαθμιαία υποχώρηση της ισχύος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και την πλήρωση του κενού που προέκυψε από αυτή την υποχώρηση στην Εγγύς Ανατολή και ιδίως στη Χερσόνησο του Αίμου.

ΠΑΡΑΚΜΗ ΤΗΣ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία παρακμάζει από τον 17ο αιώνα

→ τερματίστηκαν οι οθωμανικές κατακτήσεις

- ο η κατάκτηση της Κρήτης (1669) ήταν η τελευταία μεγάλη επιτυχία των Οθωμανών
- ο η αποτυχία της δεύτερης -και τελευταίας- πολιορκίας της Βιέννης (1683) σήμανε το τέρμα των επιτυχιών τους σε βάρος των Ευρωπαίων.
- ο μεγάλοι αντίπαλοι των Οθωμανών οι Αψβούργοι και οι Ρώσοι

→ εκδηλώθηκαν προβλήματα στην οικονομία και στη διοίκηση της αχανούς αυτοκρατορίας

Το Ανατολικό Ζήτημα κατά τον 18ο και τον 19ο αιώνα.

Πρώτη φάση του Ανατολικού Ζητήματος (έως 17ο αιώνα): η προέλαση των Οθωμανών Τούρκων εναντίον της χριστιανικής Ευρώπης

Νέα φάση του Ανατολικού Ζητήματος (18ος αιώνας): η περίοδος των σχεδίων

α. για την εκδίωξή τους από τη γηραιά ήπειρο και

β. για τη διανομή των ευρωπαϊκών τους κτήσεων

Η πρωτοβουλία για τα σχέδια αυτά ανήκε, όχι πλέον στην Ισπανία, τη Βενετία ή τον Πάπα, αλλά στην Αυστρία και τη Ρωσία.

→ Η Μεγάλη Αικατερίνη της Ρωσίας (βασίλεψε από το 1762 έως το 1796) κατέβαλε σοβαρή προσπάθεια να εκδιωχθούν οι Οθωμανοί Τούρκοι από την Ευρώπη.

Το Ανατολικό Ζήτημα το 19ο αιώνα

Αφετηρία μιας νέας φάσης του Ανατολικού Ζητήματος:

- η κατάληψη των Επτανήσων από τους Γάλλους το 1797 και
- η εκστρατεία του Ναπολέοντα στην Αίγυπτο το 1798

➤ Η Πύλη κάλεσε τους Ρώσους σε βοήθεια εναντίον των Γάλλων. Για πρώτη φορά ο ρωσικός πολεμικός στόλος πέρασε από τα Στενά του Βοσπόρου και των Δαρδανελλίων, το 1798, στο Αιγαίο, έπλευσε στο Ιόνιο και κατέλαβε τα Επτάνησα.

➤ Οι Βρετανοί έσπευσαν αρωγοί της Πύλης στην Αίγυπτο, όπου ο βρετανικός στόλος καταναυμάχησε τον γαλλικό στο Αμπουκίρ (1798), και αποκατέστησαν την εξουσία του σουλτάνου στην Αίγυπτο.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

- Ο ρωσοτουρκικός πόλεμος του 1828-1829 άσκησε την απαιτούμενη πίεση στην Πύλη να αναγνωρίσει με τη Συνθήκη Ειρήνης της Αδριανούπολης (1829) την αυτονομία της Σερβίας.
- Την ίδια περίπου εποχή η Ελλάδα εξασφάλισε την ανεξαρτησία της (1830).

Το ζήτημα των Στενών.

Την κυριότερη ανησυχία των Βρετανών προκαλούσε η διέλευση του ρωσικού στόλου από τα Στενά στη Μεσόγειο.

ΟΞΥΝΣΗ ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

Το ζήτημα των Στενών οξύνθηκε → όταν ο Μεχμέτ Αλή πασάς της Αιγύπτου ζήτησε τη βοήθεια της Ρωσίας εναντίον του σουλτάνου με τον οποίο ενεπλάκη σε πόλεμο.

- Στις αρχές του 1833 ο ρωσικός στόλος κατέπλευσε και αγκυροβόλησε στον Κεράτιο Κόλπο.
- Η ισχυρή παρουσία των Ρώσων στον Βόσπορο οδήγησε τον σουλτάνο και τον Αιγύπτιο πασά στη σύναψη της Συνθήκης Ειρήνης της Κιουτάχειας (4 Μαΐου 1833).
- Ο ρωσικός στόλος εγκατέλειψε τον Βόσπορο, αφού όμως υπογράφηκε προηγουμένως μεταξύ Ρωσίας και Οθωμανικής Αυτοκρατορίας η Συνθήκη του Χουνκιάρ Ισκελεσί (8 Ιουλίου 1833).
  - ⇒ Ο Εύξεινος Πόντος γινόταν κλειστή και ασφαλής θάλασσα της Ρωσίας.
  - ⇒ Αναγνωριζόταν σιωπηρώς στη Ρωσία το δικαίωμα εξόδου των πολεμικών σκαφών της στο Αιγαίο.

Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΣΤΕΝΩΝ (1841)

Οι πέντε μεγάλες δυνάμεις της Ευρώπης στο Λονδίνο υπογράφουν τη Σύμβαση των Στενών (13 Ιουλίου 1841) μετά από νέο γύρο ένοπλης αναμέτρησης μεταξύ του σουλτάνου Μαχμούτ Β' και του Μεχμέτ Αλή πασά (1839)

- ⇒ Προβλέπει την απαγόρευση της διέλευσης πολεμικών πλοίων από τα Στενά των Δαρδανελίων και του Βοσπόρου σε καιρό ειρήνης όλων των κρατών.
- ⇒ Τερματίστηκε η προνομιακή θέση της Ρωσίας στο ζήτημα των Στενών (Συνθήκη του Χουνκιάρ Ισκελεσί).
- ⇒ Η πρώτη συνθήκη των ευρωπαϊκών μεγάλων δυνάμεων στην οποία μετείχε και η Πύλη.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

ΝΕΑ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ

Το 1850 > αφορμή η έριδα μεταξύ ορθόδοξων και καθολικών μοναχών για την κατοχή των ιερών προσκυνημάτων των Αγίων Τόπων.

Υποστηρικτής των ορθόδοξων μοναχών προβλήθηκε ο Ρώσος αυτοκράτορας Νικόλαος Α', ενώ των καθολικών ο Γάλλος αυτοκράτορας Ναπολέων Γ'.

- Η Πύλη ενέδωσε στην αρχή στις πιέσεις του Γάλλου αυτοκράτορα.
- Υπό την πίεση του Ρώσου τσάρου αθέτησε τις υποσχέσεις της προς τους καθολικούς.
- Εκατέρωθεν πιέσεις στον σουλτάνο Αβδούλ Μετζίτ είχαν ως αποτέλεσμα την πρόκληση έκρυθμης κατάστασης.
- Η Ρωσία, ιδιαίτερα, απαιτούσε από τον σουλτάνο να της αναγνωρίσει το δικαίωμα προστασίας των ορθοδόξων που απέρρεε, κατά τη δική της ερμηνεία, από τη Συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή (1774).

Ο Κριμαϊκός Πόλεμος.

ΑΦΟΡΜΗ

- Η ικανοποίηση της απαίτησης της Ρωσίας να της αναγνωρίσει ο σουλτάνος το δικαίωμα προστασίας των ορθοδόξων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας που ανέρχονταν σε μερικά εκατομμύρια κατοίκων, ισοδυναμούσε με απαίτηση για συγκυριαρχία του Ρώσου αυτοκράτορα με τον σουλτάνο.
- Η Πύλη, με την ενθάρρυνση της Γαλλίας κυρίως, αλλά και της Βρετανίας, αρνήθηκε να ικανοποιήσει αυτή την αξίωση της Ρωσίας,

ΛΙΓΟ ΠΡΙΝ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ

- Το Μάιο του 1853 να εισέλθουν τα ρωσικά στρατεύματα στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες, χωρίς την κήρυξη πολέμου εναντίον της Πύλης.
- Τον Μάρτιο του 1854 υπέγραψαν συνθήκη συμμαχίας με την Πύλη η Βρετανία και η Γαλλία.

Ο Κριμαϊκός Πόλεμος διεξήχθη στη Χερσόνησο της Κριμαίας, στη νότια Ρωσία, όπου οι Ρώσοι αντιμετώπισαν τις στρατιωτικές και ναυτικές δυνάμεις της Βρετανίας και της Γαλλίας.

ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΓΕΝΙΚΕΥΜΕΝΩΝ ΕΞΕΓΕΡΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Οι Ρώσοι κάνουν εκκλήσεις προς τους ορθόδοξους λαούς της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας να εκδιώξουν τους Οθωμανούς από την Ευρώπη. > Οι εκκλήσεις αυτές είχαν απήχηση και παρατηρήθηκαν επαναστατικές ζυμώσεις.

Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Ο ΚΡΙΜΑΪΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

- Υπήρξε σαφής προσανατολισμός της κοινής γνώμης υπέρ της Ρωσίας.
- Υποκινήθηκαν εξεγέρσεις στη Θεσσαλία, στην Ήπειρο και στη Χαλκιδική.
- Η Βρετανία και η Γαλλία εξανάγκασαν τον Όθωνα
  - ο να αποπέμψει τη φιλορωσική κυβέρνηση της Ελλάδας
  - ο να διορίσει φιλοδυτική κυβέρνηση

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

- ο να ανακαλέσει τους Έλληνες αξιωματικούς που είχαν περάσει επικεφαλής ανταρτών στη Θεσσαλία, στην Ήπειρο και στη Μακεδονία.

Η Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

- ⇒ Οι Βρετανοί και οι Γάλλοι εκπόρθησαν τη Σεβαστούπολη τον Σεπτέμβριο του 1855.
- ⇒ Οι εχθροπραξίες τερματίστηκαν τον Ιανουάριο του 1856.

Το Μάρτιο του 1856 υπογράφηκε η Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων (30 Μαρτίου 1856).

- Η Πύλη εξασφάλισε το δικαίωμα συμμετοχής της στο σύστημα ασφάλειας των μεγάλων δυνάμεων της Ευρώπης (Concert of Europe).
- Ο Εύξεινος Πόντος κατέστη ουδέτερη θάλασσα, απαλλαγμένη από πολεμικά σκάφη.
- Οι εκβολές του Δούναβη δόθηκαν και πάλι στην Πύλη.
- Επιβεβαιώθηκε η αυτονομία των Παραδουνάβιων Ηγεμονιών υπό την προστασία των μεγάλων δυνάμεων.
- Ο σουλτάνος είχε ήδη εκδώσει, στις 18 Φεβρουαρίου 1856, το περίφημο αυτοκρατορικό διάταγμα «Χάτι Χουμαγιούν», με το οποίο υποσχόταν
  1. πλήρη ισότητα των υπηκόων του ανεξαρτήτως θρησκειύματος ή καταγωγής.
  2. εγκαινιάστηκε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία η περίοδος του Τανζιμάτ (μεταρρυθμίσεων).

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΚΡΙΜΑΪΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

- ⇒ Η **Ρωσία** ηττήθηκε και ταπεινώθηκε.
- ⇒ Η **Οθωμανική Αυτοκρατορία** έγινε αποδεκτή στη λέσχη των μεγάλων δυνάμεων της Ευρώπης, υπό την προστασία της Βρετανίας.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

6. Η Βιομηχανική Επανάσταση

Από την προβιομηχανική στη βιομηχανική εποχή.

Αρχές του 19ου αιώνα: η οικονομία της Ευρώπης ήταν κατά βάση αγροτική.

- Τα περισσότερα προϊόντα του δευτερογενούς τομέα παραγωγής παράγονται σε μικρά εργαστήρια ή στα σπίτια των τεχνιτών.
- Τα περισσότερα οικιστικά σύνολα ήταν μικρά, λειτουργούσαν ως
  - τόποι ανταλλαγής ως επί το πλείστον των καρπών της γης και των προϊόντων της βιοτεχνίας,
  - διοικητικά κέντρα
- Υπήρχαν διάσπαρτες ορισμένες παραγωγικές μονάδες, γνωστές έκτοτε ως βιομηχανικές
  - κυρίως στην Αγγλία και λιγότερες στην ηπειρωτική Ευρώπη.
  - οι βιομηχανικές μονάδες συνιστούσαν την αφετηρία ενός νέου παραγωγικού συστήματος, του εργοστασιακού συστήματος.

ΒΑΣΙΚΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

- 1) η υποκατάσταση του ανθρώπου σε πολλούς τομείς της παραγωγικής διαδικασίας από τη μηχανή
- 2) η αντικατάσταση των παραδοσιακών πηγών ενέργειας (υδατόπτωση, αιολική ενέργεια κ.ά.) από νέες, ιδιαίτερα τον γαιάνθρακα
- 3) η χρήση νέων και άφθονων πρώτων υλών, ιδιαίτερα ανόργανων.

Πρόκειται βέβαια για τα βασικά χαρακτηριστικά του ιστορικού φαινομένου που ονομάστηκε Βιομηχανική Επανάσταση και που εκδηλώθηκε πρώτα στην Αγγλία.

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

Διάφορες εφευρέσεις και τεχνολογικά επιτεύγματα στην Αγγλία στην αρχή και στη συνέχεια σε πολλές χώρες της Ευρώπης και στις ΗΠΑ έχουν ως αποτέλεσμα

- κατακόρυφη αύξηση της παραγωγικότητας και του κατά κεφαλήν εισοδήματος του ανθρώπου.
- η οικονομική ανάπτυξη ήταν σχεδόν ανεξέλεγκτη και σε συνδυασμό με την ανάπτυξη των επιστημών και της τεχνολογίας και προκάλεσε
  - πρόσθετες επενδυτικές ανάγκες
  - δημιουργία πλεονάσματος προς επένδυση
  - προϋποθέσεις για νέους ρυθμούς παραγωγής και ανάπτυξης
- προϋποθέσεις για τη θεαματική αύξηση του πληθυσμού της Ευρώπης και του κόσμου γενικότερα.
- δραματικές αλλαγές και διαφοροποιήσεις στον συσχετισμό δυνάμεων
  - μεταξύ των βιομηχανικών ευρωπαϊκών χωρών
  - μεταξύ της Ευρώπης ως συνόλου και του υπόλοιπου κόσμου
  - στις σχέσεις των διάφορων κοινωνικών τάξεων σε κάθε χώρα

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Η Βιομηχανική Επανάσταση στην Αγγλία.

Στην Αγγλία υπήρχαν οι κατάλληλες συνθήκες για να εφαρμοστούν οι επαναστατικές αλλαγές στην τεχνολογία και στην οργάνωση της βιομηχανικής παραγωγής.

Η εκβιομηχάνιση της παραγωγής συνέβη → τομέας της κλωστοϋφαντουργίας

Στο τελευταίο τέταρτο το 18ου αιώνα παρουσιάστηκε

- ο μεγάλη αύξηση της ζήτησης βαμβακερών υφασμάτων
- ο αδυναμία των παραγωγών και των εμπόρων να ικανοποιήσουν τη ζήτηση
- ο μεγάλη αύξηση της παραγωγής κλωστών και υφασμάτων χάρη στα τεχνολογικά επιτεύγματα

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

Στην Αγγλία

- α. απαραίτητα κεφάλαια για επενδύσεις από τη συσσώρευση πλούτου (Εμπορική Επανάσταση)
- β. διαθέσιμο εργατικό δυναμικό
- γ. αγροτικό πλεόνασμα από τις περιφράξεις κοινωτικών γαιών από τους μεγάλους γαιοκτήμονες στα κτήματά τους
- δ. ελεγχόμενες πηγές πρώτων υλών
- ε. αγορές των βιομηχανικών προϊόντων στις αποικίες της
- στ. απαραίτητος εμπορικός στόλος για την ασφαλή μεταφορά των προϊόντων
- ζ. εξαιρετικά ανεπτυγμένο σύστημα πλωτής και οδικής συγκοινωνίας
- η. μεγάλες ποσότητες γαιάνθρακα σε βάθος που επέτρεπε την εξόρυξή του με τα μέσα της εποχής
- θ. οι μεσαιωνικές συντεχνίες είχαν ατονήσει → δεν προβάλλουν προσκόμματα στην ανεξέλεγκτη παραγωγή προϊόντων
- ι. ανεπτυγμένο πιστωτικό σύστημα
- ια. νομοθεσία που ευνοούσε την απρόσκοπτη λειτουργία της αγοράς → η εκβιομηχάνιση του δευτερογενούς τομέα παραγωγής στην Αγγλία συντελέστηκε από τον ιδιωτικό τομέα, σε καθεστώς ακώλυτης λειτουργίας της αγοράς.

Η εξάπλωση της Βιομηχανικής Επανάστασης στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ.

- Το οικονομικό άλμα της Αγγλίας → υποχρέωσε και τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες να στραφούν προς την ίδια αναπτυξιακή κατεύθυνση > επειδή τα αγγλικά βιομηχανικά προϊόντα απειλούσαν με ολοσχερή καταστροφή τις παλαιές βιοτεχνίες των ηπειρωτικών χωρών της Ευρώπης.
- Η εκβιομηχάνιση της παραγωγής στην ηπειρωτική Ευρώπη και στον υπόλοιπο κόσμο, καθυστέρησε
  - ο για διάφορους λόγους
  - ο κυρίως επειδή δεν υπήρχαν εκεί οι παράγοντες και οι συνθήκες που είχαν αναπτυχθεί στην Αγγλία.
  - ο την εκβιομηχάνιση στην Ευρώπη ανέλαβαν και προώθησαν οι κυβερνήσεις, με παρεμβάσεις που δεν επέτρεπαν την ελεύθερη λειτουργία της αγοράς

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ – 19^{ος} ΑΙΩΝΑΣ

Το παγκόσμιο οικονομικό σύστημα του 19^{ου} αιώνα ήταν μοναδικό, αλλά και ευαίσθητο και εύθραυστο: βασιζόταν

α. στη συνεχή αύξηση του πληθυσμού της Ευρώπης

⇒ ο πληθυσμός αυξήθηκε κατά 50% περίπου μεταξύ του 1850 και του 1900, από 266 σε 400 εκατομμύρια

β. στην ελεύθερη μετανάστευση ανθρώπινου δυναμικού και κεφαλαίων έξω από την Ευρώπη,

γ. στην εκλεκτική ανάπτυξη της βιομηχανίας σε περιοχές του κόσμου

δ. στην ανάπτυξη των συγκοινωνιών και των επικοινωνιών

ε. στην ανάπτυξη του ασφαλιστικού και τραπεζικού συστήματος

στ. στην αύξηση του διεθνούς εμπορίου.

Προϋποθέσεις για την ομαλή λειτουργία αυτού του ευρω-ατλαντικού παγκόσμιου συστήματος ήταν

- η ειρήνη,
- η ελευθερία του διεθνούς εμπορίου και
- η οικονομική ηγεμονία των χωρών που αποτελούσαν τον πυρήνα του στον υπόλοιπο κόσμο.

Ο χρυσός αποτελούσε το βάθρο του συστήματος.

Αυτό το αυτορρυθμιζόμενο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα κατέρρευσε με την έκρηξη του Α' Παγκόσμιου Πολέμου (1914).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β' ΑΠΟ ΤΟΝ 19ο ΣΤΟΝ 20ο ΑΙΩΝΑ (1871-1914)

1) Η ακμή της ευρωπαϊκής αποικιοκρατίας

Το φαινόμενο της αποικιοκρατίας εντείνεται από τα μέσα του 19ου αιώνα έως τον Α Παγκόσμιο Πόλεμο (1870-1914) με τη δυναμική έξοδο των προηγμένων χωρών της Ευρώπης, στον υπανάπτυκτο οικονομικά κόσμο της Αφρικής και της Ασίας για την απόκτηση αποικιών και την εκμετάλλευσή τους προκειμένου να διατηρήσουν τους υψηλούς ρυθμούς καπιταλιστικής ανάπτυξης που είχαν πετύχει.

Τα αίτια της αποικιοκρατίας.

- 1) η αναζήτηση αγορών και πηγών πρώτων υλών
- 2) η ακλόνητη πίστη
  - ο στην ανωτερότητα του δυτικού πολιτισμού και
  - ο στο χρέος της εξαγωγής των αξιών και των θεσμών του
- 3) η φιλανθρωπία

ΠΡΩΤΕΣ ΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟΙΚΙΟΚΡΑΤΙΑΣ

Κατά τους νεότερους χρόνους, από τον 16ο αιώνα και εξής, αποικίες είχαν ιδρύσει κυρίως στην Αμερική και στην Ασία

- α. η Ισπανία
- β. η Πορτογαλία
- γ. η Αγγλία
- δ. η Γαλλία
- ε. η Ολλανδία

Αίτια

- 1) το δημογραφικό πλεόνασμα
- 2) οι ανεπιθύμητες θρησκευτικές ή άλλες ομάδες του πληθυσμού της Ευρώπης
- 3) η ανάπτυξη των θεσμών των μητροπόλεων της γηραιάς ηπείρου

Βασικά στοιχεία όλων αυτών των αποικιών ήταν

- 1) η εγκατάσταση εποίκων από τις μητροπόλεις
- 2) η λειτουργία των κοινοτήτων των εποίκων ως πυρήνων της εν γένει οικονομικής, κοινωνικής, πολιτικής και πολιτιστικής ζωής των αποικιών.

Αποικιοκρατία και ιμπεριαλισμός.

Ιμπεριαλισμός (από τον λατινικό όρο «imperium»: αυτοκρατορία) ονομάζεται το ιστορικό φαινόμενο της νέας αποικιοκρατίας με τη δημιουργία νέων αποικιών από χώρες της Ευρώπης και τις ΗΠΑ σε υπανάπτυκτες οικονομικά και ανίσχυρες στρατιωτικά περιοχές του κόσμου, ιδίως στην Αφρική, την Ασία και τον Ειρηνικό Ωκεανό, με τον εξαναγκασμό δηλαδή τη χρήση βίας, για να εξυπηρετήσουν κυρίως οικονομικά και στρατηγικά συμφέροντα των μητροπολιτικών χωρών.

Αποικιοκρατία και εθνικισμός.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Η αποικιοκρατία ήταν άρρηκτα και οργανικά συνδεδεμένη με τον εθνικισμό, ενώ στον πυρήνα της υπήρχε το στοιχείο του μεσσιανισμού* και της εθνικής αποστολής.

- Η απόκτηση αποικιών σε υπανάπτυκτες και εν πολλοίς άγνωστες περιοχές του κόσμου υπήρξε εθνική επιδίωξη, που απέκτησε λαϊκή υποστήριξη.
- Οι αποικίες στον υπανάπτυκτο και αναξιοπαθούσα κόσμο της Αφρικής και της Ασίας έφτασαν να θεωρούνται επιβράβευση των δυνατοτήτων και της ισχύος μιας χώρας της Ευρώπης και στόχος εθνικός.

* Η εναπόθεση των ελπίδων για διέξοδο από μια κρίση στη σωτήρια δράση υποτιθέμενων χαρισματικών προσωπικοτήτων.

- ⇒ Οι Βρετανοί αναφέρονταν στο «χρέος του λευκού ανθρώπου» (the white man's burden).
- ⇒ Οι Γάλλοι στην «πολιτιστική τους αποστολή» (mission civilisatrice).
- ⇒ Οι Γερμανοί και οι Βέλγοι κάνουν ανάλογες αναφορές.
- ⇒ Στοιχεία της ίδιας εθνικής έξαρσης διακρίνονται και στο όραμα των Ελλήνων αυτής της εποχής, το όραμα της Ελλάδας από την οποία ανέμεναν να «φωτίσει» ως φωτοβόλος «φάρος» και να απελευθερώσει την «καθ' ημάς Ανατολή».

ΑΠΟΙΚΙΑΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΑΙ ΝΕΑ ΕΔΑΦΗ

α. Η Βρετανία

- κατείχε ήδη την Ινδία και το Πακιστάν, καθώς και άλλα στρατηγικά σημεία στην ίδια περιοχή.
- πρόσθεσε στις παλαιές της αποικίες νέες, ιδίως στην Αφρική: την Αίγυπτο και το Σουδάν, καθώς και τη Νότια Αφρική
- διατήρησε ως τμήματα της Βρετανικής Αυτοκρατορίας και κατόπιν της Βρετανικής Κοινοπολιτείας τον Καναδά και την Αυστραλία (που απέκτησαν την ίδια εποχή καθεστώς αυτοδιοίκησης).

β. Η Γαλλία, παλαιά αποικιοκρατική δύναμη

- ⇒ κατέλαβε τη βορειοδυτική Αφρική

γ. Η Γερμανία, το Βέλγιο και η Ιταλία

- ⇒ αποκτούν αποικίες στην κεντρική Αφρική

δ. Οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία

- ⇒ ενεπλάκησαν για την κυριαρχία στην ανατολική Ασία

ε. Η Ρωσία εξαπλώθηκε στον Καύκασο, στην κεντρική Ασία και στη Σιβηρία

Η επιβολή της Δύσης στον υπόλοιπο κόσμο.

- ⇒ Σε πολλές περιοχές του κόσμου οι δυτικοί αποικιοκράτες δημιούργησαν θεσμούς διακυβέρνησης και εθνικές ενότητες στη θέση των κατακερματισμένων γλωσσικά και θρησκευτικά ανθρώπινων συνόλων, όπως οι Βρετανοί στη βορειοανατολική και τη νότια Αφρική, καθώς και στην Ινδία.
- ⇒ Λιγότερο ανθεκτικοί υπήρξαν οι θεσμοί που δημιούργησαν οι Γάλλοι, οι Γερμανοί, οι Βέλγοι και οι Ιταλοί στις δικές τους αποικίες.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

- ⇒ Σε πολλές περιοχές της Αφρικής σχηματίστηκαν αποικίες με μοναδικό συνεκτικό δεσμό τις αρχές των αποικιοκρατών. Οι αποικίες αυτές αποτέλεσαν κατά τον 20ό αιώνα, όταν απέκτησαν την ανεξαρτησία τους, προβληματικά εθνικά κράτη χωρίς συνοχή, στα οποία εκδηλώθηκαν σκληροί εμφύλιοι πόλεμοι.

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΑΠΟΙΚΙΟΚΡΑΤΙΑΣ

- 1) Η ευρωπαϊκή αποικιοκρατία του 19ου αιώνα ολοκλήρωσε τη δείξδυση του δυτικού ανθρώπου στον εξωευρωπαϊκό κόσμο, η οποία είχε αρχίσει τον 16ο αιώνα, και τον προσέδεσε στον δυτικό κόσμο.
- 2) Ο δυτικός άνθρωπος προσπάθησε να ενσωματώσει στον δυτικό πολιτισμό λαούς με κοινωνική οργάνωση και πολιτισμούς διαφορετικούς από τον δυτικό, να τους «προικοδοτήσει» με θεσμούς ανάλογους προς τους δικούς του.
- 3) Οι πρώτες ύλες και οι παραγωγικές δυνατότητες των αποικιών προσαρμόστηκαν για να εξυπηρετούν όχι αποκλειστικά τις ανάγκες των γηγενών κατοίκων, αλλά και τις παραγωγικές ανάγκες των μητροπολιτικών χωρών.
- 4) Σε πολλές αποικίες ο δυτικός άνθρωπος εξάρθρωσε παραδοσιακές κοινωνικές δομές χωρίς να δημιουργήσει στη θέση τους βιώσιμους δυτικούς θεσμούς.
- 5) Ο δυτικός άνθρωπος κατόρθωσε να εξαλείψει θανατηφόρες επιδημίες, τη δουλεία και άλλες ενδημικές μαστίγες.

3. Προσπάθειες για τον εκσυγχρονισμό της Ελλάδας

Η κατάσταση στο ελληνικό κράτος κατά την πρώτη πενήκονταετία του βίου του.

Η Ελλάδα του 1880

ΕΔΑΦΙΚΗ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑ

Περιλαμβάνει

- τα εδάφη που κατείχε από την ίδρυση του ελληνικού κράτους το 1830
- τα Επτάνησα > αποδόθηκαν στη χώρα (1863) από τη Βρετανία
- τη Θεσσαλία > παραχωρήθηκε από την Πύλη (1881) μετά από σύσταση του Συνεδρίου του Βερολίνου (1878),

Παραμένουν «αλύτρωτες» πολλές περιοχές του έθνους,

- η Ήπειρος
- η Μακεδονία
- η Θράκη
- η Κρήτη
- τα νησιά του Αιγαίου (εκτός από Κυκλάδες, Εύβοια και Επτάνησα)

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Το πολιτικό της σύστημα διαίωνιζε την παλαιά μορφή διακυβέρνησης από τους αιρετούς άρχοντες, παρά

- ⇒ την εισαγωγή των συνταγματικών θεσμών το 1844 και το 1864 και
- ⇒ το φιλελεύθερο πολίτευμα που προέκυψε.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

- α. Η χώρα βασίζεται στην αγροτική οικονομία → παρέμενε χώρα γεωργών και κτηνοτρόφων κυρίως.
- β. Η μεταποίηση (τομέας βιοτεχνίας- βιομηχανίας) παρουσίαζε αργούς ρυθμούς ανάπτυξης.
- γ. Μόνο το εμπόριο παρουσίαζε αξιόλογη ανάπτυξη, χάρη ιδίως στους Έλληνες της Διασποράς*.

Έλληνες της Διασποράς : Ο όρος χρησιμοποιείται για να δηλώσει είτε τους Έλληνες που μετά την Άλωση της Κωνσταντινούπολης κατέφυγαν στη Δύση, είτε τον παροικιακό ελληνισμό της εποχής της Τουρκοκρατίας ή τον απόδημο ελληνισμό των νεότερων χρόνων

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΕΠΙΒΡΑΔΥΝΣΗΣ ΤΟΥ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Τέσσερις ήταν κατά κύριο λόγο οι παράγοντες που επιβράδυναν ή και απέτρεπαν τον εκσυγχρονισμό των θεσμών και την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας:

- 1) οι τεταμένες σχέσεις της χώρας με τις μεγάλες δυνάμεις της Ευρώπης και με τις γειτονικές χώρες
- 2) η πολιτική αστάθεια
- 3) η ανασφάλεια στην ύπαιθρο
- 4) η χαμηλή πίστη (αξιοπιστία για επενδύσεις) της χώρας διεθνώς.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΥ

Εκσυγχρονισμός αυτή την εποχή σήμαινε κυρίως

- ⇒ δημιουργία ισχυρού τακτικού στρατού και πολεμικού ναυτικού,
- ⇒ ανάπτυξη οδικού και σιδηροδρομικού δικτύου,
- ⇒ ανάπτυξη ταχυδρομικού και τηλεγραφικού δικτύου,
- ⇒ εισαγωγή νέων καλλιεργητικών μεθόδων στη γεωργία,
- ⇒ εμπέδωση της τάξης και της ασφάλειας στις μετακινήσεις και στις μεταφορές
- ⇒ ανάπτυξη του πιστωτικού συστήματος και της διεθνούς πίστης της χώρας.

Προϋποθέσεις για τον εκσυγχρονισμό.

Ο εκσυγχρονισμός απαιτούσε

- 1) οικονομικούς πόρους
- 2) ορθολογική ιεράρχηση της διάθεσης των πόρων

ΑΛΛΑ

- οι πόροι από τα εθνικά έσοδα, ιδίως από τη φορολογία, ήταν περιορισμένοι και ανεπαρκείς
- η κατανομή τους δεν ήταν συνήθως αποτέλεσμα ορθολογικής ιεράρχησης των αναγκών

- 3) αμετάκλητη προσήλωση στην εξυπηρέτηση των εθνικών προτεραιοτήτων

- 4) ορθολογικό προσδιορισμό των εθνικών συμφερόντων

ΑΛΛΑ

- τα καλώς νοούμενα εθνικά συμφέροντα (δηλαδή η εθνική ασφάλεια και κυριαρχία, η ευημερία, η ευνομία και η προαγωγή του πολιτισμού)
  - ο δεν αποτελούσαν πάντοτε εθνικές προτεραιότητες ή
  - ο δεν εξυπηρετούνταν από την άσκηση της εθνικής πολιτικής

ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΙΔΕΑ

→ Η εθνική προτεραιότητα της απελευθέρωσης των «αλύτρωτων» ιστορικών χωρών

- ο αποτελούσε ύψιστο εθνικό συμφέρον
- ο επισκίαζε όλες τις άλλες προτεραιότητες που απαιτούσε ο εκσυγχρονισμός του κράτους και της κοινωνίας.

→ Οι υποστηρικτές της απελευθέρωσης των αλύτρωτων ιστορικών ελληνικών χωρών

- ο αποτελούσαν την πιο δυναμική πολιτική μερίδα των διάφορων πολιτικών σχηματισμών
- ο ήλεγχαν ουσιαστικά την πολιτική ζωή του τόπου και την κοινή γνώμη του
- ο έκριναν πως ο εκσυγχρονισμός και η οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας ήταν εφικτοί στόχοι μόνο με την προηγούμενη επέκταση της εθνικής επικράτειας → εξαρτούσαν δηλαδή τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη από την απελευθέρωση και την ενσωμάτωση των αλύτρωτων ιστορικών χωρών στο ελληνικό κράτος.

→ Οι υποστηρικτές του εκσυγχρονισμού και της ανάπτυξης προέβαλλαν τους στόχους αυτούς ως εθνικές προτεραιότητες εμμέσως κυρίως → επικρίνοντας με σφοδρότητα τον αλυτρωτισμό ως αδιέξοδη και πολυέξοδη εθνική πολιτική.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Ο Χαρίλαος Τρικούπης και η εκσυγχρονιστική πολιτική του.

Οι σοβαρές απόπειρες εκσυγχρονισμού και ανάπτυξης αναλήφθηκαν στην Ελλάδα με μεγάλη καθυστέρηση, με παλινωδίες και υποχωρήσεις.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΧΑΡΙΛΑΟΥ ΤΡΙΚΟΥΠΗ

Στη δεκαετία του 1880 και στα πρώτα χρόνια της επόμενης δεκαετίας ο Χαρίλαος Τρικούπης προώθησε ευρύ πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων και δημόσιων έργων.

- α. Διεύρυνε την εκλογική περιφέρεια από επαρχιακή σε νομαρχιακή και μείωσε κατ' αυτόν τον τρόπο στο μισό τον αριθμό των βουλευτών
→ για να απελευθερώσει την πολιτική ζωή της χώρας από την τυραννία του τοπάρχη βουλευτή.
- β. Όρισε αυστηρά κριτήρια επιλογής των δημόσιων υπαλλήλων και προώθησε γενναία εκκαθάριση του δικαστικού κλάδου από κομματικούς εγκαθέτους
→ για να καταστήσει μάλιστα την κρατική μηχανή ανεξάρτητη από τις κυβερνητικές αλλαγές.
- γ. Προέβη σε γενναίες αλλαγές στα Σώματα Ασφαλείας και στους σχετικούς με τις προσλήψεις και προαγωγές στα σώματα αυτά κανονισμούς
→ για την εμπέδωση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας.
- δ. Αναδιοργάνωσε τον στρατό και τον στόλο, με τη μετάκληση στρατιωτικών ειδικών από τη Γαλλία και την Αυστρία και περιόρισε δραστικά τη δυνατότητα των αξιωματικών των ενόπλων δυνάμεων να εκλέγονται βουλευτές.
- ε. Αύξησε τον αριθμό των σχολείων και των μαθητών της χώρας
- στ. Προώθησε τον εκσυγχρονισμό του εκπαιδευτικού προγράμματος των δημόσιων σχολείων και την αναμόρφωση των σχολικών βιβλίων και ίδρυσε τεχνικές σχολές.
- ζ. Ευνόησε τη βιομηχανική ανάπτυξη και τη δραστική επέκταση του σιδηροδρομικού και οδικού δικτύου της χώρας.

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Ο Τρικούπης για να χρηματοδοτήσει το φιλόδοξο αναπτυξιακό του πρόγραμμα

- προσπάθησε να προσελκύσει το ελληνικό παροικιακό κεφάλαιο
- συνήψε σειρά δανείων στο εξωτερικό.

ΚΗΡΥΞΗ ΠΤΩΧΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΙΤΗΣΗ

- Η ελληνική οικονομία δεν άντεξε εν τέλει το βάρος του εξωτερικού χρέους
- Ο Τρικούπης τον Δεκέμβριο του 1893 κήρυξε την πτώχευση της χώρας και παραιτήθηκε.

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΤΡΙΚΟΥΠΗ

Εγκατέλειψε τη χώρα, ηττημένος από τον λαϊκισμό των αντιπάλων του και την αδράνεια της ελληνικής κοινωνίας της εποχής, και πέθανε πικραμένος δύο χρόνια αργότερα στη Γαλλία.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Το Κίνημα στο Γουδί και ο Ελευθέριος Βενιζέλος.

Ο ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΗΝΗ

- Ο Βενιζέλος προσκλήθηκε από την ηγεσία του Στρατιωτικού Συνδέσμου (που είχε ηγηθεί το 1909 του Κινήματος στο Γουδί) από την Κρήτη στην Αθήνα ως εκπρόσωπος του Συνδέσμου στις διαπραγματεύσεις του με την πολιτειακή και την πολιτική ηγεσία του τόπου, με τη σαφή εντολή να προωθήσει ευρύτατες συνταγματικές και διοικητικές μεταρρυθμίσεις.

ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Πεποίθησή του Βενιζέλου ήταν ότι ο εκσυγχρονισμός της Ελλάδας αποτελούσε εθνική ανάγκη ύψιστης προτεραιότητας.

- Προωθεί ευρεία μεταρρύθμιση του Συντάγματος του 1864, σε βαθμό που το Σύνταγμα του 1911 να θεωρείται ουσιαστικά νέο Σύνταγμα.
- Μείωσε την πλειοψηφία από το ήμισυ των βουλευτών στο ένα τρίτο, ώστε να επισπεύσει το νομοθετικό έργο της Βουλής.
- Απέκλεισε την εκλογή εν ενεργεία αξιωματικών των ενόπλων δυνάμεων στο αξίωμα του βουλευτή.
- Όρισε τη δυνατότητα του κράτους να απαλλοτριώνει περιουσιακά στοιχεία πολιτών, όταν το απαιτούσε το «συμφέρον» του δημοσίου (όχι μόνο για λόγους «ανάγκης»), προκειμένου να διευκολυνθεί η απαλλοτρίωση των μεγάλων γαιοκτησιών.
- Καθιέρωσε συνταγματικά τη μονιμότητα των δημόσιων υπαλλήλων.
- Προσκάλεσε στρατιωτικές αποστολές από τη Γαλλία και την Αγγλία για τον εκσυγχρονισμό του στρατού και του στόλου αντιστοίχως.

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Οι νομοθετικές και διοικητικές αλλαγές και ρυθμίσεις της περιόδου 1911-1912 έδωσαν στη χώρα ισχυρή ώθηση για το αναγκαίο πέρασμά της σε μια εποχή γεμάτη προκλήσεις.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

4. Εθνικά κινήματα στη Νοτιοανατολική Ευρώπη

Ο γεωγραφικός χώρος και τα ιστοριογραφικά στερεότυπα.

Οι εθνικές ιστοριογραφίες των λαών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, καθώς και δυτικοί παρατηρητές και αναλυτές των εξελίξεων στην περιοχή, έχουν δημιουργήσει ορισμένα στερεότυπα για τις χώρες, τους λαούς και το ιστορικό παρελθόν της.

- Ο όρος «Βαλκάνια» υποδηλώνει γεωγραφικά την χερσόνησο του Αίμου (από τα Καρπάθια όρη και τις Τρανσυλβανικές Άλπεις έως τη Μεσόγειο θάλασσα).
- Πολιτικά έφτασε να σημαίνει περιοχή αστάθειας και συγκρούσεων.
- Οι λαοί των Βαλκανίων θεωρείται ότι ρέπουν προς εξάρσεις εθνοφυλετικού χαρακτήρα και ότι είναι διαφορετικοί από τους λαούς της υπόλοιπης Ευρώπης.

ΚΑΤΑΡΡΙΨΗ ΤΩΝ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΩΝ ΙΔΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΛΑΟΥΣ ΤΗΣ

Από τη μελέτη της Ιστορίας των λαών της Ευρώπης γνωρίζουμε πως

- 1) οι θρησκευτικές και οι εθνικές συγκρούσεις σημάδεψαν εξίσου, αν όχι περισσότερο, τη Δυτική και την Κεντρική Ευρώπη από τη Νοτιοανατολική
- 2) οι λαοί της Νοτιοανατολικής Ευρώπης διαφέρουν από τους λαούς της υπόλοιπης ηπείρου όσο και μεταξύ τους.
- 3) εθνοκαθάρσεις βίαιες και ριζικές συνέβησαν στη Δυτική και την Κεντρική Ευρώπη επί πολλούς αιώνες, ιδίως από τον 15ο έως και τον 17ο αιώνα, ενώ στην Κεντρική Ευρώπη ακόμη και κατά τον 20ό αιώνα.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΕΘΝΙΚΩΝ ΚΙΝΗΜΑΤΩΝ ΣΤΗ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

- Το εθνικό κίνημα των Ελλήνων υπήρξε πρότυπο και για τους άλλους λαούς της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.
- Τα εθνικά κινήματα των λαών της περιοχής, με καθυστέρηση, μικρότερη ή μεγαλύτερη σε σύγκριση προς το ελληνικό κίνημα,
  - στηρίχτηκαν στην αναζήτηση ανάλογων καταβολών,
  - έπλασαν το ιστορικό τους παρελθόν και
  - πρόβαλαν το όραμά τους για το μέλλον,
  - αναζήτησαν και όρισαν την ταυτότητά τους, τους «άλλους» και τους αντιπάλους.

ΣΕΡΒΟΙ

ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΕΡΒΩΝ ΜΕ ΤΗΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΨΒΟΥΡΓΩΝ

Οι Σέρβοι, λόγω γεινίας αλλά και λόγω δεσμών με την Διασπορά τους,

- στην αρχή ανέπτυξαν με την Αυτοκρατορία των Αψβούργων δεσμούς που στήριξαν τον φωτισμό τους και την αναγέννηση του έθνους τους,
- στη συνέχεια οι σχέσεις εξελίχθηκαν ανταγωνιστικές.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

ΕΘΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΠΑΛΟΙ ΤΩΝ ΣΕΡΒΩΝ

- 1) Οι Οθωμανοί Τούρκοι, που ήταν οι ξένοι κυρίαρχοι της Σερβίας.
- 2) Οι Αυστριακοί, αφού στην Αυτοκρατορία των Αψβούργων συμπεριλαμβάνονταν και όλοι οι Νοτιοσλάβοι, τους οποίους οι Σέρβοι θεωρούσαν ομοεθνείς τους και επιδίωκαν να απελευθερώσουν.

ΣΤΟΧΟΙ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΚΙΝΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΑΣ

- Από το πρώτο επαναστατικό σκίρτημα των Σέρβων το 1804 έως τη Συνθήκη του Βερολίνου το 1878, με την οποία οι Σέρβοι απέκτησαν την ανεξαρτησία τους, οι εθνικές επιδιώξεις και διεκδικήσεις τους στρέφονταν κυρίως κατά των Οθωμανών Τούρκων.
- Στη συνέχεια και έως τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο οι Σέρβοι ήταν κυρίως στραμμένοι εναντίον της Αυστρίας, με στόχο την απελευθέρωση των Νοτιοσλάβων υπηκόων των Αψβούργων. Αυτές οι εθνικές επιδιώξεις της Σερβίας οδήγησαν στη ρήξη της με την Αυστρία και στην έκρηξη του Α' Παγκόσμιου Πολέμου τον Αύγουστο του 1914.

ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ

Οι Βούλγαροι ανέπτυξαν το εθνικό τους κίνημα με σχετική καθυστέρηση.

- 1) Οι Βούλγαροι, το 1870, με την υποστήριξη των Πανσλαβιστών* της Ρωσίας, εξασφάλισαν την αναγνώριση από τον Οθωμανό σουλτάνο χωριστής εθνικής Εκκλησίας από το Οικουμενικό Πατριαρχείο, της Εξαρχίας
- 2) Ήρθαν σε ρήξη με το Πατριαρχείο και με τους Έλληνες, επειδή διεκδικούσαν ως βουλγαρικές τις μητροπόλεις της Μακεδονίας και της Θράκης, τις ιστορικές ελληνικές χώρες,
  - κατοικούσαν Έλληνες, Σλάβοι, Βούλγαροι, Τούρκοι, Αλβανοί και Εβραίοι και
  - ανήκαν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και στη δικαιοδοσία του Πατριαρχείου.

* Η κίνηση του πανσλαβισμού (σε έξαρση τον 19ο αιώνα), του οποίου εμπνευστής θεωρείται ο τσάρος Αλέξανδρος Γ', αποσκοπούσε στη συνένωση όλων των σλαβικών λαών των Βαλκανίων, υπό την καθοδήγηση ή και την επικυριαρχία της «Μητέρας Ρωσίας», και μέσω αυτής στην πραγματοποίηση του ρωσικού ονείρου για διέξοδο στη Μεσόγειο.

Η «ΜΕΓΑΛΗ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ»

Το 1878, με τη Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου, την οποία επέβαλαν οι Ρώσοι στους Τούρκους, οι Βούλγαροι εξασφάλισαν προς στιγμήν τη «Μεγάλη Βουλγαρία» που οραματίζονταν και που περιλάμβανε,

- τη σημερινή Βουλγαρία
- ολόκληρη σχεδόν την ελληνική Μακεδονία
- την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας
- τη Δυτική και την Ανατολική Θράκη

Τη «Μεγάλη Βουλγαρία» περιόρισαν δραστικά στο Συνέδριο του Βερολίνου, (1878), οι μεγάλες δυνάμεις της Ευρώπης, οι οποίες ανησύχησαν από τη δημιουργία ενός τόσο ισχυρού ερείσματος της Ρωσίας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

ΑΝΗΣΥΧΙΑ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΛΑΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΩΝ ΒΟΥΛΓΑΡΩΝ

Το όραμα της «Μεγάλη Βουλγαρίας» ανησυχούσε στο εξής σοβαρά,

- τους Οθωμανούς Τούρκους,
- τους Έλληνες,
- τους Σέρβους και
- τους Ρουμάνους,

επειδή οι Βούλγαροι διεκδικούσαν εδάφη τα οποία οι γείτονές τους διεκδικούσαν ήδη ως πατρογονική κληρονομιά.

ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΕ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ ΚΑΙ ΑΛΛΟΥΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΥΣ ΛΑΟΥΣ

Ακολούθησε οξύς ανταγωνισμός των Βουλγάρων

- α. με τους Σέρβους για τις μεταξύ των δύο χωρών τουρκικές επαρχίες και
- β. με τους Έλληνες για το μέλλον των τουρκικών επαρχιών που αποτελούσαν τη Μακεδονία.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ

Ο ανταγωνισμός των Βουλγάρων με τους Έλληνες εκδηλώθηκε με την προσπάθεια των Βουλγάρων

- να ελέγξουν, με φιλικά προσκείμενους προς αυτούς ιερείς και δασκάλους, τις εκκλησίες και τα σχολεία στις πόλεις και στα χωριά της Μακεδονίας.
- Τις εκατέρωθεν προσπάθειες για τον έλεγχο των εκκλησιών και των σχολείων κλήθηκαν να στηρίξουν ένοπλες ανταρτικές ομάδες γηγενών, που εξοπλίζονταν άλλες από τους Έλληνες και άλλες από τους Βουλγάρους, καθώς και ανταρτικές ομάδες από την Ελλάδα και τη Βουλγαρία.

ΟΡΙΣΜΟΣ

Ο «Μακεδονικός Αγώνας» ήταν ένας σκληρός πόλεμος ανταρτών Ελλήνων και Βουλγάρων, οι οποίοι πολεμούσαν μεταξύ τους, καθώς και εναντίον των Τούρκων, όταν δεν μπορούσαν να αποφύγουν τη σύγκρουση με τις τουρκικές δυνάμεις, για τον έλεγχο της Μακεδονίας. Ο σκληρός αγώνας στη Μακεδονία και για τη Μακεδονία δοκίμασε επί πέντε σχεδόν χρόνια (1904-1908) την αντοχή των γηγενών, που έπρεπε να επιλέξουν στρατόπεδο.

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ

- 1) Πολλές απώλειες εκατέρωθεν Ελλήνων και Βουλγάρων.
- 2) Νέοι από όλη την Ελλάδα έσπευσαν να πολεμήσουν για τη Μακεδονία: η Κρήτη, η Πελοπόννησος, η Στερεά Ελλάδα, η Ήπειρος και η Θεσσαλία, ακόμη και η Κύπρος, έστειλαν νέους, για να στηρίξουν τη μεγάλη υπόθεση του έθνους.
  - Ο Παύλος Μελάς, ο νέος αξιωματικός από την Αθήνα, και ο καπετάν Κώτας, από το χωριό Ρούλια (σημ. Κώτας) της Φλώρινας, που έδωσαν τη ζωή τους στη Μακεδονία, υπήρξαν δύο από τους πιο αντιπροσωπευτικούς ήρωες του ελληνικού αγώνα στη μαρτυρική χώρα.
  - Οι Βούλγαροι είχαν ανάλογους ήρωες, τον Γκότσε Ντέλτσεφ και τον Γιάννε Σαντάνσκυ από τη Μακεδονία και άλλους από τη Βουλγαρία.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ

Η αναμέτρηση Ελλήνων και Βούλγαρων στη Μακεδονία διακόπηκε από

- α. το Κίνημα των Νεότουρκων το 1908 που υποσχέθηκε ισονομία και ισοπολιτεία σε όλους τους λαούς της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας
- β. από τον Α' Βαλκανικό Πόλεμο το 1912, στον οποίο οι Έλληνες και οι Βούλγαροι βρέθηκαν σύμμαχοι εναντίον των Τούρκων.

ΜΟΛΔΑΒΟΙ ΚΑΙ ΒΛΑΧΟΙ

Οι Μολδαβοί και οι Βλάχοι των αντίστοιχων δύο Παρίστριων Ηγεμονιών*, οι εν συνεχεία Ρουμάνοι, ανέπτυξαν επίσης εθνικό κίνημα

- κατά των κυρίαρχων Οθωμανών Τούρκων
- κατά των Ελλήνων ή των εξελληνισμένων ηγεμόνων που ασκούσαν εξουσία εξ ονόματος των Τούρκων.

* ημιαυτόνομη Μολδοβλαχία

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΥ ΡΟΥΜΑΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Ο Κριμαϊκός Πόλεμος (1853-1856) και η συνακόλουθη Συνθήκη των Παρισίων (1856) εξασφάλισαν στους Ρουμάνους, με την υποστήριξη της Γαλλίας κυρίως, την ανάδειξη τους στο διεθνές προσκήνιο και την ένωση των δύο Ηγεμονιών σε ενιαίο κράτος, το 1861, με την ονομασία Ρουμανία, το οποίο απέκτησε την ανεξαρτησία του το 1878.

ΑΛΒΑΝΟΙ

Τελευταίοι από τους λαούς της Νοτιοανατολικής Ευρώπης ανέπτυξαν εθνικό κίνημα οι Αλβανοί, οι οποίοι αναζήτησαν τις καταβολές τους στους αρχαίους Ιλλυριούς.

- Οι Αλβανοί εξισλαμίστηκαν κατά μάζες, ιδίως τον 17ο αιώνα, και στο εξής δρούσαν ως ο ισχυρός βραχίονας των Οθωμανών κυρίαρχων στη δυτική Νοτιοανατολική Ευρώπη.
- Τα πρώτα εθνικά τους σκιρτήματα ήταν προϊόν των Αλβανών λογίων οι οποίοι σπούδαζαν στα πανεπιστήμια της Ιταλίας.
- Η Ιταλία υπήρξε για τους Αλβανούς η μήτρα του εθνικού κινήματος και η αυτόκλητη αλλά αναπόφευκτη προστάτιδα του εθνικού κράτους των Αλβανών, το οποίο προέκυψε το 1913 από τους Βαλκανικούς Πολέμους (1912-1913).

ΟΘΩΜΑΝΟΙ ΤΟΥΡΚΟΙ

Και οι Οθωμανοί Τούρκοι ανέπτυξαν εθνικό κίνημα,

- με μεγάλη καθυστέρηση και
- με στόχο να προληφθεί ο περαιτέρω ακρωτηριασμός της αυτοκρατορίας.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΚΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ

Το τουρκικό εθνικό κίνημα εκδηλώθηκε

- 1) ως αντίδραση στις επεμβάσεις των μεγάλων ευρωπαϊκών δυνάμεων και στην πρόσφατη προσπάθεια των λαών της περιοχής να τερματίσουν την τουρκική κυριαρχία στην Ευρώπη
- 2) ως ρήξη με το καθεστώς του σουλτάνου, που είχε αποδειχτεί ανίκανο να αντιδράσει αποτελεσματικά εναντίον των εχθρών της αυτοκρατορίας.

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΩΝ ΝΕΟΤΟΥΡΚΩΝ

Το Νεοτουρκικό Κίνημα του 1908,

- α. υποσχέθηκε στους λαούς της αυτοκρατορίας ισονομία, ισοπολιτεία και ευρύτατο μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα,
- β. στόχευε στον εκτουρκισμό της αυτοκρατορίας.

Ο στόχος αυτός εκδηλώθηκε κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους (1912-1913) και κατά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο (1914-1918) και πήρε τη μορφή της εθνοκάθαρσης της αυτοκρατορίας με την εκδίωξη των χριστιανών της χώρας.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

5. Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι (1912-1913)

Ο Α' Βαλκανικός Πόλεμος.

Τον Οκτώβριο του 1912 η Ελλάδα, η Σερβία, το Μαυροβούνιο και η Βουλγαρία, συνασπισμένες με διμερείς μεταξύ τους συμμαχίες, προκάλεσαν πόλεμο εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, σκοπός

→ να απελευθερώσουν τα εναπομείναντα ευρωπαϊκά εδάφη της αυτοκρατορίας που διεκδικούσαν.

Ήταν ο πρώτος από δύο διαδοχικούς πολέμους, τους Βαλκανικούς Πολέμους, που τερματίστηκαν το θέρος του 1913 με τη Συνθήκη του Βουκουρεστίου, η οποία ουσιαστικά

- έθεσε τέλος στην τουρκική κυριαρχία στην Ευρώπη και
- άλλαξε ριζικά τον πολιτικό χάρτη της Νοτιοανατολικής Ευρώπης

ΑΦΟΡΜΗ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Τον πόλεμο προκάλεσε το Μαυροβούνιο στις 25 Σεπτεμβρίου/8 Οκτωβρίου 1912, ύστερα από αξίωση του, την οποία δεν αποδέχτηκε η Πύλη, να εξασφαλίσει ευνοϊκή συνοριακή ρύθμιση.

ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ

- 1) Η Βουλγαρία λίγες ημέρες αργότερα ακολουθεί, σε απάντηση στην επιστράτευση και τη συγκέντρωση στρατευμάτων της Τουρκίας στη Θράκη.
- 2) Στις 30 Σεπτεμβρίου/13 Οκτωβρίου οι πρέσβεις της Ελλάδας, της Βουλγαρίας και της Σερβίας αξίωσαν επισήμως από την οθωμανική κυβέρνηση να προβεί σε μεταρρυθμίσεις στις κτήσεις της αυτοκρατορίας στην Ευρώπη, αξίωση που συνιστούσε ουσιαστικά τελεσίγραφο*, το οποίο η Πύλη δεν ήταν δυνατόν να αποδεχτεί.

ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Οι μεγάλες δυνάμεις της Ευρώπης εξεπλήγησαν

- από τη σύμπραξη των τεσσάρων χωρών κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας
- από τις συναπτές νίκες που κέρδισαν οι σύμμαχοι σε βραχύ χρονικό διάστημα.

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΥΝΟΗΣΑΝ ΤΗΝ ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ

(1) Η περιφρόνηση με την οποία εκ παραδόσεως αντιμετώπιζε η Πύλη τις τέσσερις χώρες και

(2) Η αδυναμία των μεγάλων δυνάμεων να επέμβουν από κοινού εγκαιρώς

έδωσαν τη δυνατότητα στους συμμάχους να καταγάγουν αποφασιστικές νίκες και να απελευθερώσουν το μεγαλύτερο τμήμα της Ευρωπαϊκής Τουρκίας

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ

Ανατράπηκε άρδην η έως τότε κατάσταση και δεν μπορούσε πλέον να γίνει λόγος για την αποκατάσταση του προ του πολέμου εδαφικού καθεστώτος.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ (17/30 Μαΐου 1913)

Υπογράφηκε στο Λονδίνο η Συνθήκη Ειρήνης, η οποία προέβλεπε

- 1) την εκχώρηση όλων των κτήσεων του σουλτάνου στα δυτικά της γραμμής Αίνου-Μηδείας, εκτός της Αλβανίας, στους συμμάχους ηγεμόνες της Ελλάδας, της Βουλγαρίας, της Σερβίας και του Μαυροβουνίου
- 2) την παραίτηση του σουλτάνου από τα δικαιώματά του στην Κρήτη
- 3) τον καθορισμό των συνόρων της Αλβανίας από τις έξι μεγάλες δυνάμεις
- 4) τον καθορισμό της τύχης των νήσων του Αιγαίου

ΕΚΚΡΕΜΟΤΗΤΕΣ

Η Συνθήκη σιωπούσε ως προς

- (α) την κατανομή των εδαφών που είχαν κατακτήσει οι σύμμαχοι
- (β) την τύχη των Δωδεκανήσων, τα οποία είχαν κατακτήσει οι Ιταλοί κατά τη διάρκεια του δικού τους νικηφόρου πολέμου εναντίον των Τούρκων (1911-1912) και τα οποία δήλωναν τότε ότι θα τα κατείχαν προσωρινώς.

Διαφωνίες μεταξύ των συμμάχων.

Η σιωπή της Συνθήκης του Λονδίνου ως προς τα ζητήματα αυτά υποδήλωνε τις σοβαρές διαφωνίες, που είχαν ήδη διαφανεί, τόσο στους κόλπους των συμμάχων όσο και μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων.

- Η Σερβία και η Βουλγαρία, οι οποίες με τη συνθήκη συμμαχίας που είχαν υπογράψει στις 28 Φεβρουαρίου/13 Μαρτίου 1912 είχαν αφήσει έξω από κάθε διακανονισμό την Ελλάδα, βρέθηκαν μετά την έναρξη των εχθροπραξιών μπροστά σε οδυνηρή έκπληξη.
- Τόσο οι Σέρβοι όσο και οι Βούλγαροι, οι οποίοι δεν έκρυβαν την περιφρόνηση τους για τον ελληνικό στρατό και τις δυνατότητές του, ανέμεναν να περιοριστεί η ελληνική προσπάθεια στην Ήπειρο.
- Η ταχεία προέλαση του ελληνικού στρατού στη Μακεδονία εξέπληξε τους Σέρβους και τους Βούλγαρους.
- Η Βουλγαρία ανησύχησε ιδιαίτερα για την τύχη της Θεσσαλονίκης.

ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΣΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ

- 1) Ο αρχιστράτηγος και διάδοχος του ελληνικού θρόνου Κωνσταντίνος προήλασε ταχύτατα, ύστερα από προτροπή του Βενιζέλου, κατά της Θεσσαλονίκης, όπου έφτασε με ισχυρές δυνάμεις, και αξίωσε από τον Τούρκο διοικητή Χασάν Ταχσίν πασά την παραδοχή της πόλης την 27η Οκτωβρίου (π.η.).
- 2) Ο Τούρκος διοικητής παρέδωσε την πόλη στους Έλληνες πολιορκητές
- 3) Ισχυρές βουλγαρικές στρατιωτικές δυνάμεις εν σπουδή έφτασαν στη Θεσσαλονίκη και ζήτησαν να παραδοθεί και στους Βουλγάρους η πόλη → ο Χασάν Ταχσίν πασάς απάντησε πως η Θεσσαλονίκη είχε ήδη αλλάξει κυρίαρχο.

ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΠΟΛΕΩΝ ΣΕ ΕΛΛΗΝΕΣ, ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ ΚΑΙ ΣΕΡΒΟΥΣ

Οι Τούρκοι ύστερα από νέες ήττες παρέδωσαν

- στις 22 Φεβρουαρίου/7 Μαρτίου 1913 τα Ιωάννινα στους Έλληνες
- την Αδριανούπολη στους Βουλγάρους

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

- τον Απρίλιο τη Σκόδρα στους Σέρβους.

ΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΓΑΡΩΝ

Η Βουλγαρία

- αρνιόταν κάθε συζήτηση για μείωση της έκτασης των εδαφών που έκρινε πως της ανήκαν, σύμφωνα με τη συνθήκη της 28ης Φεβρουαρίου/13ης Μαρτίου 1912 που είχε υπογράψει με τη Σερβία
- προέβαινε σε προκλήσεις σε βάρος των Ελλήνων και των Σέρβων.

ΣΥΝΑΨΗ ΕΛΛΗΝΟΣΕΡΒΙΚΗΣ ΣΥΜΜΑΧΙΑΣ (ΙΟΥΝΙΟΣ 1913)

Οι κυβερνήσεις της Ελλάδας και της Σερβίας

- πραγματοποίησαν για τον λόγο αυτόν ανεπίσημες επαφές,
- κατέληξαν την 18η Μαΐου/1η Ιουνίου στην Ελληνοσερβική Συμμαχία, συνθήκη φιλίας και αμυντικής συμμαχίας, που έκρινε εν τέλει την έκβαση των διαφορών μεταξύ των συμμάχων του πολέμου κατά της Τουρκίας.

ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΣΥΜΜΑΧΙΑΣ

Με τη συνθήκη αυτή οι δύο χώρες

- 1) προσέφεραν την αμοιβαία εγγύηση ότι θα κρατήσουν οριστικά τις εδαφικές τους κτήσεις
- 2) ανέλαβαν την υποχρέωση, σε περίπτωση που ένα από τα δύο συμβαλλόμενα μέρη δεχόταν επίθεση από τρίτη χώρα,
  - ο να παράσχουν τη βοήθειά τους αμοιβαίως
  - ο να μη συνάψουν χωριστή ειρήνη με την επιτιθέμενη χώρα παρά μόνον από κοινού.

Η ελληνοσερβική συνθήκη ήταν δεκαετούς ισχύος και μυστική.

Ο Β' Βαλκανικός Πόλεμος και η Συνθήκη του Βουκουρεστίου.

ΑΦΟΡΜΗ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

- ο Επεισόδια μεταξύ των Βουλγάρων από το ένα μέρος και των Ελλήνων και των Σέρβων από το άλλο σε δύο κύριες εστίες, στη Νιγρίτα και στη Γευγελή αντιστοίχως, που είχαν προκληθεί από τη βουλγαρική πλευρά.

Οι εχθροπραξίες κορυφώθηκαν τον Ιούνιο και τον Ιούλιο του 1913 και διέψευσαν τις ελπίδες των Βούλγαρων στρατιωτικών.

- ο Οι βουλγαρικές δυνάμεις ηττήθηκαν σε όλα τα πεδία των μαχών που διεξήγαγαν εναντίον των ελληνικών και των σερβικών δυνάμεων.

ΕΜΠΛΟΚΗ ΤΗΣ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ

Ευθύς μετά την έναρξη των εχθροπραξιών βρήκαν την ευκαιρία η Ρουμανία από τα βόρεια και η Τουρκία από τα ανατολικά να καταλάβουν εδάφη της Βουλγαρίας.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

ΣΥΝΘΗΚΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

Η Βουλγαρία

- ο έσπευσε να υπογράψει ανακωχή με τη Ρουμανία, καθώς τα ρουμανικά στρατεύματα βρίσκονταν στα πρόθυρα της βουλγαρικής πρωτεύουσας
- ο χωρίς την ενεργό συμπαράσταση από τις μεγάλες δυνάμεις, αποδέχτηκε τους όρους των αντιπάλων της

Την 30ή Ιουλίου οι πληρεξούσιοι της Ελλάδας, της Σερβίας, του Μαυροβουνίου, της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας συνήλθαν στο Βουκουρέστι.

ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ (28 Ιουλίου / 10 Αυγούστου 1913)

Η ομώνυμη Συνθήκη Ειρήνης, που υπογράφηκε στο Βουκουρέστι την 28η Ιουλίου/10η Αυγούστου 1913,

- 1) κατακύρωσε την Καβάλα και την περιοχή της στην Ελλάδα
- 2) τις περιοχές που είχαν κατακτήσει στον πόλεμο κατά της Βουλγαρίας στη Σερβία και τη Ρουμανία

ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΕΛΛΗΝΩΝ - ΡΟΥΜΑΝΩΝ

Είχε προηγηθεί της υπογραφής της Συνθήκης του Βουκουρεστίου η αναγνώριση -με την ανταλλαγή επιστολών μεταξύ των πρωθυπουργών της Ελλάδας και της Ρουμανίας- θρησκευτικών και εκπαιδευτικών προνομίων στους Βλάχους της Ηπείρου και της Μακεδονίας.

Στην επιστολή του προς τον Ρουμάνο ομόλογο του, με ημερομηνία 5 Αυγούστου 1913, ο Έλληνας πρωθυπουργός ανέφερε ότι η Ελλάδα συμφωνούσε

- (α) να παράσχει αυτονομία στα σχολεία και τις εκκλησίες των Βλάχων της Ηπείρου και της Μακεδονίας
- (β) να επιτρέψει τη σύσταση επισκοπής των Βλάχων
- (γ) να δώσει τη δυνατότητα στη ρουμανική κυβέρνηση να επιχορηγεί αυτά τα εκπαιδευτικά και εκκλησιαστικά ιδρύματα, υπό την επίβλεψη φυσικά της ελληνικής κυβέρνησης.

Ήταν μια παραχώρηση της Ελλάδας που κρίθηκε τότε απαραίτητη, προκειμένου να εξασφαλιστεί η υποστήριξη της Ρουμανίας στο ζήτημα της Καβάλας, αλλά η οποία προκάλεσε αργότερα προβλήματα στις ελληνορουμανικές σχέσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ': Ο Α' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΜΕΣΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ

1. Οι ανταγωνισμοί των μεγάλων δυνάμεων (1870-1914)

Εθνικοί ανταγωνισμοί.

ΑΦΟΡΜΗ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Τον Αύγουστο του 1914 η Ευρώπη κατολίσθησε στη μεγαλύτερη έως τότε πολεμική περιπέτεια με ανάμεικτα συναισθήματα. Ο πόλεμος ξέσπασε, αφού ναυάγησαν οι προσπάθειες των διπλωματών να αποτρέψουν την ένοπλη αναμέτρηση. Έτσι, την ένταση του καλοκαιριού, μετά τη δολοφονία του Αψβούργου αρχιδούκα Φραγκίσκου Φερδινάνδου στο Σαράγεβο της Βοσνίας, τη διαδέχτηκε γενική ανακούφιση.

- Πολλοί θεώρησαν τον πόλεμο λύτρωση από την πεζή καθημερινότητα του αστικού πολιτισμού και ευκαιρία για ηρωισμούς, αυτοθυσίες και διακρίσεις σε έναν κόσμο ανεπανάρθωτα υλιστικό.
- Άλλοι όμως είχαν περισσότερο συγκεκριμένες και λιγότερο ιδεαλιστικές προσδοκίες.
  - Οι Γερμανοί στρατιωτικοί θεωρούσαν τον πόλεμο ευκαιρία προκειμένου να απαλλαγούν από τον εφιάλη της περικύκλωσης από τη Γαλλία και τη Ρωσία.
  - Η ηγεσία του βρετανικού ναυτικού υπολόγιζε να θέσει τέρμα στις προσπάθειες των Γερμανών να αποκτήσουν αξιόλογο ναυτικό.
  - Οι Γάλλοι στρατιωτικοί επιθυμούσαν να πάρουν εκδίκηση για την ταπείνωση της Γαλλίας από τη Γερμανία το 1870, όταν η Γαλλία απώλεσε δύο ανατολικές επαρχίες της, την Αλσατία και τη Λορραίνη.
  - Οι Αυστριακοί επιδίδωκαν να δώσουν στη Σερβία ένα μάθημα και να λύσουν έτσι το πρόβλημα των εθνοτήτων της Αψβουργικής Αυτοκρατορίας.
  - Το ίδιο πρόβλημα, αλλά με διαφορετικό τρόπο, ήθελαν να λύσουν οι λαοί που ήταν υποτελείς στους Αυστριακούς και τους Μαγιάρους: οι Τσέχοι, οι Πολωνοί, οι Σλοβάκοι και οι Νοτιοσλάβοι.
  - Ανάλογα προβλήματα επιζητούσαν να λύσουν οι λαοί της Νοτιοανατολικής Ευρώπης είτε σε βάρος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας είτε σε βάρος των γειτόνων τους,
    - για να κατοχυρώσουν πρόσφατα εδαφικά κέρδη, όπως οι Έλληνες, οι Σέρβοι και οι Μαυροβούνιοι, ή
    - για να αναθεωρήσουν πρόσφατες συνθήκες που δεν τους ευνοούσαν, όπως οι Τούρκοι και οι Βούλγαροι

Συγκρουόμενα συμφέροντα.

Το γεγονός ότι η δολοφονία ενός Αψβούργου πρίγκιπα οδήγησε στην έκρηξη ευρωπαϊκού πολέμου φανερώνει μια βασική αδυναμία της ευρωπαϊκής κοινωνίας της εποχής, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά την οργάνωση των διακρατικών σχέσεων και των συνακόλουθων πολεμικών μηχανισμών.

Ο παγκόσμιος χαρακτήρας των συμφερόντων των μεγάλων δυνάμεων της Ευρώπης, σε συνδυασμό με τον συνασπισμό των δυνάμεων αυτών σε δύο αντιμαχόμενα στρατόπεδα,

α) την Τριπλή Συμμαχία (Γερμανία, Αυστρία, Ιταλία) και

β) την Τριπλή Συνεννόηση (Βρετανία, Γαλλία, Ρωσία)

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

σήμαινε γενίκευση κάθε τοπικής κρίσης, σε οποιοδήποτε μέρος του κόσμου.

Η ΕΥΡΩΠΗ ΣΤΑ ΠΡΟΘΥΡΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ- ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΡΙΣΕΙΣ

- 1) στην Άπω Ανατολή το 1895-1900 και το 1904-1905,
- 2) στο Μαρόκο το 1905 και πάλι το 1911,
- 3) στη Νοτιοανατολική Ευρώπη το 1908 και το 1912-1913

οι ευρωπαϊκές δυνάμεις είχαν οδηγηθεί στα πρόθυρα του πολέμου.

(α) Η ραγδαία εκβιομηχάνιση

(β) Η οικονομική ανάπτυξη γενικά

(γ) Η συνακόλουθη ταχεία απορρόφηση μεγάλων ανθρώπινων μαζών στις πόλεις

διατάραξαν την παραδοσιακή οργάνωση των κοινωνικών σχέσεων και αποδέσμευσαν πολλά άτομα από τους παραδοσιακούς περιορισμούς και από αναστολές

ΣΥΝΕΠΕΙΑ

Αναπτύχθηκαν στο απρόσωπο πλαίσιο της πόλης διάφοροι αποσταθεροποιητικοί παράγοντες, όπως

- 1) μια γενική ανησυχία
- 2) ανατρεπτικές οργανώσεις και κινήματα
- 3) σποραδικές εκδηλώσεις βίας

Τέτοια φαινόμενα ήταν πιο συνηθισμένα στην περιφέρεια της Ευρώπης και στις παρυφές του αστικού ευρωπαϊκού πολιτισμού:

- στην Ιρλανδία,
- στην Πορτογαλία,
- στην Ισπανία,
- στην Ιταλία,
- στις βαλκανικές χώρες
- στην Ανατολική Ευρώπη.

Οι ευρωπαϊκές συμμαχίες και η πολεμική δυναμική τους.

Το 1914 η Ευρώπη οδηγήθηκε στον πόλεμο ύστερα από μια σειρά αποφάσεων των διάφορων κυβερνήσεων - αποφάσεις οι οποίες, μολονότι στο σύνολο τους συνιστούν μία από τις πιο παράλογες εκδηλώσεις του ευρωπαϊκού κόσμου και πολιτισμού, αποτελούσαν η καθεμία λογική συνέπεια της προηγούμενης και σωστό βήμα προς την αναμενόμενη κατεύθυνση.

Ο Μεγάλος Πόλεμος, όπως έσπευσαν σύντομα να τον ονομάσουν οι σύγχρονοι, υπήρξε η παράλογη συνέπεια λογικών μέτρων που είχαν σχεδιαστεί με κάθε δυνατή λεπτομέρεια από πριν και ήταν σε γενικές γραμμές γνωστά σε όλους τους ενδιαφερομένους.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

- ⇒ Η Αυστρία, προκειμένου να περιφρουρήσει την ενότητα και το γόητρο της, έπρεπε να επιβάλει τη θέληση της στη Σερβία, που απειλούσε την ίδια την ύπαρξη της πολυεθνικής αυτοκρατορίας.
- ⇒ Η Ρωσία αδυνατούσε, για λόγους τόσο εξωτερικούς όσο και εσωτερικούς, να εγκαταλείψει τη Σερβία στην τύχη της.
- ⇒ Η Γερμανία ήταν υποχρεωμένη να βοηθήσει στρατιωτικά την Αυστρία,
- ⇒ Αντίστοιχα η Γαλλία ήταν υποχρεωμένη να βοηθήσει στρατιωτικά τη Ρωσία.
- ⇒ Η Βρετανία ήταν αναγκασμένη να επέμβει τόσο υπέρ της Γαλλίας και της Ρωσίας όσο και υπέρ του Βελγίου, το οποίο αποτελούσε την πύλη προς τη Γαλλία και το επίκεντρο της βρετανικής πολιτικής, που απέβλεπε στην ισορροπία των ηπειρωτικών ευρωπαϊκών δυνάμεων.

Οι διάφορες διμερείς συμμαχίες που αποτελούσαν τους δύο συνασπισμούς ήταν βέβαια αμυντικές.

Ο χαρακτήρας ωστόσο της πολεμικής παρασκευής και οι επικρατούσες απόψεις περί αποτελεσματικής άμυνας καθιστούσαν ακαδημαϊκή μάλλον παρά ουσιαστική τη διαφοροποίηση ανάμεσα στην άμυνα και την επίθεση, από τη στιγμή που έμπαινε σε κίνηση ο πολεμικός μηχανισμός των μεγάλων δυνάμεων, ενέργεια που ισοδυναμούσε με κήρυξη του πολέμου.

- Καμία μεγάλη δύναμη, ούτε και αυτή η Αψβουργική Αυτοκρατορία, δεν επιθυμούσε γενικό πόλεμο για τους λόγους για τους οποίους προκλήθηκε.
- Καμία μεγάλη δύναμη δεν ανέμενε πόλεμο μεγάλης κλίμακας και διάρκειας
- Καμία μεγάλη δύναμη δεν ήταν διατεθειμένη να φανεί διαλλακτική πριν από την αντίπαλη δύναμη, μη τυχόν και ερμηνευτεί η διαλλακτική στάση της ως αδυναμία.

Η κινητοποίηση των πολεμικών μηχανισμών άρχισε παντού με την ίδια σπουδή και ήταν δύσκολο, αν όχι αδύνατο, να ανασταλεί, επειδή καμία κυβέρνηση δεν μπορούσε να πάρει την ευθύνη να αναβάλει την κινητοποίηση ή να διατάξει τον τερματισμό της, διακινδυνεύοντας σύγχυση στο εσωτερικό της και υπεροχή του αντιπάλου, καθώς και διαπραγμάτευση από μειονεκτική θέση.

ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΣΤΡΑΤΩΝ

- 1) Πρώτη κινητοποίησε τις δυνάμεις της η Ρωσία, για τον λόγο κυρίως ότι η στρατιωτική ηγεσία της χρειαζόταν περισσότερο χρόνο για να συγκεντρώσει τις δυνάμεις της χώρας στα δυτικά σύνορα.
- 2) Ακολούθησαν η Γερμανία και η Αυστρία.
- 3) Σε απάντηση στη γερμανική κινητοποίηση η Γαλλία κινητοποιεί το στρατό της και τελευταία η Βρετανία.
- 4) Η Ιταλία παρέμεινε ουδέτερη και προτίμησε τις διαπραγματεύσεις και με τα δύο αντίπαλα στρατόπεδα, προκειμένου να εξασφαλίσει τα καλύτερα κατά το δυνατόν ανταλλάγματα για την έξοδο της στον πόλεμο.

2. Η διεξαγωγή και η έκβαση του πολέμου (1914-1918)

Το δυτικό μέτωπο.

Γερμανοί Vs Γάλλοι

- Η πολεμική προσπάθεια της Γερμανίας στράφηκε πρώτα και κύρια κατά της Γαλλίας.
- Για την καλύτερη ανάπτυξη των γερμανικών στρατευμάτων παραβιάστηκε η ουδετερότητα του Βελγίου.
- Οι βελγικές δυνάμεις αντιστάθηκαν σθεναρά.
- Οι γερμανικές δυνάμεις διέθεταν συντριπτική αριθμητική υπεροχή και ύστερα από μία περίπου εβδομάδα εισέβαλαν στη Γαλλία με κατεύθυνση το Παρίσι.
- Οι Γάλλοι κατόρθωσαν να αναχαιτίσουν τη γερμανική προέλαση στον ποταμό Μάρνη, προωθώντας στο μέτωπο στρατεύματα με κάθε μέσο.
- Τελικά το μέτωπο σταθεροποιήθηκε.
- Οι αντίπαλοι άνοιξαν χαρακώματα, τα οποία επρόκειτο να γίνουν το βασικότερο χαρακτηριστικό του Μεγάλου Πολέμου.
- Επί τέσσερα χρόνια οι αντίπαλοι πολέμησαν πίσω από τα χαρακώματα αυτά, όπου έμελλε να ταφεί το άνθος της Γαλλίας, της Γερμανίας και της Βρετανίας, σε έναν πόλεμο στάσιμο και μονότονο, που φαινόταν πως δε θα τελείωνε ποτέ.

Το ανατολικό μέτωπο

Γερμανοί και Αυστριακοί Vs Ρώσοι

- Οι Γερμανοί και οι Αυστριακοί πολεμούσαν κατά των Ρώσων
- Οι αντίπαλοι διατήρησαν μεγαλύτερη σχετική κινητικότητα αλλά δεν μπόρεσαν όμως ούτε εκεί να καταφέρουν ο ένας στον άλλον αποφασιστικά πλήγματα πριν από το 1917, παρά τις τεράστιες απώλειες σε άνδρες και πολεμικό υλικό.

Α' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

Για τη λύση του αδιεξόδου, στο οποίο είχαν οδηγηθεί οι στρατοί των εμπόλεμων από την αρχή ακόμη του πολέμου, επιστρατεύτηκε η τεχνολογία

- 1) τεχνικές βελτιώσεις
- 2) ευρεία χρήση του πολυβόλου και του πυροβόλου
- 3) δηλητηριώδη αέρια το 1915
- 4) το άρμα μάχης το 1916
- 5) η χειροβομβίδα και το ολμοβόλο προσαρμόστηκαν στις απαιτήσεις του πολέμου των χαρακωμάτων
- 6) η χρήση του αυτοκινήτου στις μεταφορές εισήχθη στον πόλεμο και διαδόθηκε ταχύτατα
- 7) η χρήση του αεροπλάνου άρχισε να διαφοροποιείται και να αυξάνεται η χρήση του
  - στην αρχή το αεροπλάνο χρησιμοποιήθηκε ως αναγνωριστικό
  - κατά τη διάρκεια του πολέμου σε βομβαρδιστικό
  - κατόπιν σε καταδιωκτικό

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Για πρώτη φορά στην ιστορία της γηραιάς ηπείρου τα περισσότερα θύματα σε καιρό πολέμου τα προκαλούσαν όχι οι επιδημίες και οι κακουχίες αλλά τα φονικά όπλα των εμπολέμων.

Ο πόλεμος γίνεται παγκόσμιος.

Ο πόλεμος επεκτάθηκε γεωγραφικά και έγινε πραγματικά παγκόσμιος, καθώς οι αρχικοί αντίπαλοι προσπαθούσαν να προσεταιριστούν τις ουδέτερες χώρες με κάθε δυνατό μέσο.

- ⇒ Η Οθωμανική Αυτοκρατορία, που έσπευσε να ταχθεί με το μέρος των Κεντρικών Δυνάμεων (Τριπλής Συμμαχίας) τον Νοέμβριο του 1914, διαδραμάτισε σπουδαίο ρόλο εξαιτίας της στρατηγικής θέσης που κατείχε.
- ⇒ Η έξοδος των Τούρκων στον πόλεμο λειτούργησε σαν καταλύτης σε μια τεράστια γεωγραφική περιοχή και διευκόλυνε την έξοδο και άλλων χωρών.
- ⇒ Την άνοιξη του 1915 οι Σύμμαχοι (Τριπλή Συνεννόηση) κατόρθωσαν να αποσπάσουν την Ιταλία από τους παλαιούς της συμμάχους, τη Γερμανία και την Αυστρία, με διάφορες εδαφικές υποσχέσεις σε βάρος της Αυστρίας και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.
- ⇒ Το φθινόπωρο του 1915 οι Κεντρικές Δυνάμεις κατόρθωσαν να προσεταιριστούν τη Βουλγαρία
- ⇒ Οι Σύμμαχοι προσεταιρίζονται την Ελλάδα μόλις τον Ιούνιο του 1917, μέσα σε συνθήκες εθνικού διχασμού.
- ⇒ Η Σερβία είχε υποκύψει στα συντονισμένα πλήγματα από την Αυστρία και τη Βουλγαρία
- ⇒ Οι Βρετανοί είχαν αποτύχει να εκπορθήσουν τα Στενά στη χερσόνησο της Καλλίπολης πολέμησαν με πείσμα και πέθαναν χιλιάδες στρατιώτες της Βρετανικής Κοινοπολιτείας (1915).

ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ

Στους ωκεανούς διεξαγόταν ένας εξίσου πεισματώδης πόλεμος υποβρυχίων, που προξένησε τεράστιες ζημιές στην εμπορική ναυτιλία τόσο των εμπολέμων όσο και των ουδετέρων.

ΟΙ ΗΠΑ ΣΤΟΝ Α' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ

- Η απεριόριστη χρήση του υποβρυχίου συνέβαλε στην έξοδο των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής από την ουδετερότητα το 1917, ύστερα από πολλούς διαταγμούς και προειδοποιήσεις των Αμερικανών προς τη Γερμανία να τερματίσει τις επιθέσεις εναντίον αμερικανικών εμπορικών πλοίων.

1917

- 1) Η έξοδος των ΗΠΑ στον πόλεμο στο πλευρό των Συμμάχων,
  - 2) Η άνοδος του ανένδοτου πολιτικού Κλεμανσό στη γαλλική πρωθυπουργία
  - 3) Η Ρωσική Επανάσταση
- υπήρξαν καθοριστικής σημασίας γεγονότα για την τελική έκβαση του πολέμου.

Στο δυτικό μέτωπο η γερμανική επίθεση το καλοκαίρι του 1918 δεν εξελίχτηκε στην κλίμακα και την έκταση που ανέμενε η γερμανική στρατιωτική ηγεσία. Με την αποτυχία της κατέρρευσε και η κλονισμένη ήδη πίστη των Γερμανών στη νίκη κατά των Συμμάχων. Από τον Αύγουστο το μέτωπο άρχισε να μετακινείται προς τα ανατολικά. Η τύχη του πολέμου είχε κριθεί.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Το μακεδονικό μέτωπο και το τέλος του πολέμου.

Το φθινόπωρο του 1918 ηττήθηκαν και συνθηκολόγησαν

- ο η Βουλγαρία και λίγο αργότερα
- ο η Οθωμανική Αυτοκρατορία και
- ο η Αυστρία, η οποία ουσιαστικά δεν υπήρχε με την ίδια μορφή με την οποία είχε αρχίσει τον πόλεμο κατά της Σερβίας:
  - Τσέχοι, Πολωνοί, Νοτιοσλάβοι και Μαγυάροι είχαν αποδεδειχθεί και βρίσκονταν στο στάδιο της ίδρυσης εθνικών κρατών.
- ο Στις 11 Νοεμβρίου 1918 υπογράφηκε η ανακωχή και σίγησαν τα κανόνια στο δυτικό μέτωπο.

Οι συνέπειες του πολέμου.

Ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος ολοκληρώθηκε ύστερα από τεράστιες καταστροφές και μεγάλες πολιτικές και κοινωνικές αναστατώσεις.

- 1) Ανθρώπινες απώλειες. Από τα 65 εκατομμύρια άνδρες που επιστρατεύτηκαν κατά τη διάρκεια του πολέμου
  - ο πάνω από 10 εκατομμύρια σκοτώθηκαν στα διάφορα πεδία των μαχών
  - ο 20 εκατομμύρια τραυματίστηκαν
  - ο Υπήρχαν αντίστοιχα πολλά θύματα ανάμεσα στους αμάχους
- 2) Ανυπολόγιστο το ηθικό τίμημα του πολέμου.
  - ο Η προβολή της νίκης ως υπέρτατου σκοπού που δικαιολογεί όλα τα μέσα υποβίβασε τις βασικές αξίες του δυτικού πολιτισμού.
  - ο Ο πόλεμος
    - εξασθένησε και υπονόμευσε θεσμούς και αξίες, όπως την κοινοβουλευτική δημοκρατία, τα φιλελεύθερα ιδεώδη και την ελεύθερη οικονομία
    - εισήγαγε ή επέτεινε άλλους θεσμούς, όπως τον κρατικό παρεμβατισμό στην οικονομία και την παρέμβαση των στρατιωτικών στην πολιτική.
- 3) Αναθεώρηση πολλών αρχών και δογμάτων που ρύθμιζαν έως τότε τις διεθνείς σχέσεις.
  - ο Η δήλωση του προέδρου των ΗΠΑ Ουίλσον (Woodrow Wilson) για την αυτοδιάθεση των λαών (τα περίφημα «14 σημεία»), που δημοσιεύτηκε τον Ιανουάριο του 1918, προσέδωσε ιδεολογική υπόσταση στη σύρραξη και επιτάχυνε την αποσταθεροποίηση και τη διάλυση των δύο πολυεθνικών αυτοκρατοριών της Ευρώπης, της Αυстроουγγαρίας και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.
- 4) Το κόστος του πολέμου αποδείχτηκε πολύ μεγαλύτερο από αυτό που μπορούσαν να υπολογίσουν το 1914 οι αντίπαλοι. Τόσο οι εδαφικές υποσχέσεις όσο και τα δάνεια
  - ο περιέπλεξαν ακόμη περισσότερο τις διακρατικές σχέσεις
  - ο αύξησαν τις ξένες επιρροές και επεμβάσεις
  - ο υποβίβασαν γενικά το επίπεδο των διεθνών σχέσεων.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

- Για να κερδηθούν η Ιταλία και η Ελλάδα, οι Σύμμαχοι προέβησαν σε παραχωρήσεις σε βάρους της Αυστρίας και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, οι οποίες δεν ήταν δυνατόν να ικανοποιηθούν χωρίς να προκαλέσουν αναστατώσεις που δε συνέφεραν ούτε στους ηττημένους ούτε στους νικητές.
- Ανάλογες ήταν οι επιδράσεις των συγκρουόμενων συμμαχικών υποσχέσεων στους Άραβες και στους Εβραίους. Τόσο η Βρετανία όσο και η Γαλλία, αλλά κυρίως η πρώτη,
  - ο υποστήριξαν την επανάσταση των Αράβων και
  - ο προώθησαν την εθνική αποκατάστασή τους
  - ο παράλληλα υποσχέθηκαν (η Βρετανία ανέλαβε επίσημα το 1917) να προωθήσουν την ίδρυση εθνικής εστίας των Εβραίων.

3. Η Ελλάδα στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο

Οι εκκρεμότητες της Συνθήκης του Βουκουρεστίου.

Η Συνθήκη του Βουκουρεστίου (λήξη Βαλκανικών πολέμων) άφησε ανοικτά το ζήτημα των ελληνοαλβανικών συνόρων και αυτό των νήσων του Ανατολικού Αιγαίου.

- Τα ελληνοαλβανικά σύνορα αποφασίστηκαν από ειδική διεθνή επιτροπή, της οποίας τα μέλη όρισαν οι μεγάλες δυνάμεις, ιδίως δε οι κατ' εξοχήν ενδιαφερόμενες Ιταλία και Αυστρία. Με το Πρωτόκολλο της Φλωρεντίας, στις 4/17 Δεκεμβρίου 1913, οι μεγάλες δυνάμεις επιδίκασαν στην Αλβανία τις επαρχίες Χιμάρας, Αργυροκάστρου και Κορυτσάς, όπου ο πληθυσμός ήταν στην πλειονότητά του ελληνικός.
- Το ζήτημα των νήσων του Ανατολικού Αιγαίου δε λύθηκε τότε, παρά τη δέσμευση των μεγάλων δυνάμεων να ασκήσουν στην Πύλη τις δέουσες πιέσεις, ώστε να αναγνωρίσει την ελληνική κυριαρχία.

Η στάση της Ελλάδας κατά την κήρυξη του πολέμου και η διαφωνία Κωνσταντίνου - Βενιζέλου.

ΑΡΧΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Στον αυστροσερβικό πόλεμο η ελληνική κυβέρνηση έκρινε ότι η Ελλάδα θα έσπευδε να βοηθήσει τη Σερβία μόνο στην περίπτωση κατά την οποία τη χώρα αυτή προσέβαλλε στρατιωτικά η Βουλγαρία. Η γενίκευση όμως του ευρωπαϊκού πολέμου αχρήστευσε τον γνώμονα αυτόν της ελληνικής πολιτικής.

Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Ο Βενιζέλος έκρινε πως η νέα κατάσταση επέβαλλε στην Ελλάδα να διατελεί σε επιφυλακή, εν αναμονή προτάσεων από την Τριπλή Συνεννόηση για την έξοδο της από την ουδετερότητα, στο πλευρό της Αγγλίας και της Γαλλίας, δηλαδή των δυνάμεων τις οποίες θεωρούσε ότι θα υπερίσχυαν στον πόλεμο. Εξάλλου, με τις χώρες αυτές την Ελλάδα συνέδεε και η πίστη στις φιλελεύθερες δημοκρατικές αρχές.

Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Αντιθέτως, ο υπουργός Εξωτερικών Γεώργιος Στρέιτ, ο βασιλιάς Κωνσταντίνος και το Γενικό Επιτελείο έκριναν ότι η Ελλάδα θα έπρεπε να τηρήσει «διαρκή ουδετερότητα», κατά τον Στρέιτ, επειδή θεωρούσαν ότι η ουδετερότητα ήταν απαραίτητη στη χώρα, ύστερα από την πρόσφατη πολεμική περιπέτεια και την εδαφική επέκτασή της.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Εξαιτίας της διαφωνίας στους κόλπους της πολιτικής ηγεσίας της χώρας ξέσπασε πολιτική κρίση, η οποία εκδηλώθηκε την 25η Αυγούστου 1914 με την υποβολή παραίτησης της κυβέρνησης από τον Βενιζέλο, η οποία όμως δεν έγινε δεκτή από τον Κωνσταντίνο.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

ΠΙΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ ΓΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ

- Τον Φεβρουάριο του 1915 η αγγλική κυβέρνηση, εν όψει της επιχείρησης κατά των Στενών που προετοίμαζε, πρότεινε στην Ελλάδα να συμμετάσχει στην επιχείρηση με αντάλλαγμα «σπουδαίες» εδαφικές παραχωρήσεις στα παράλια της Μικράς Ασίας.
- Η προσφορά ήταν άκρως δελεαστική για την ελληνική κυβέρνηση.
- Αποτελούσε συνάμα η αγγλική πρόταση προειδοποίηση ότι η Αγγλία δε θα ανεχόταν την Ελλάδα ουδέτερη από τη στιγμή που θα έθετε σε εφαρμογή την επιχείρηση για την εκπόρθηση των Στενών.

ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Ο Βενιζέλος

1. εγκατέλειπε τότε και τους τελευταίους δισταγμούς του για την έξοδο της Ελλάδας από την ουδετερότητα
2. πρότεινε τη συμμετοχή της στην επιχείρηση των δυνάμεων της Συνεννόησης στην Καλλίπολη.

ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΒΑΣΙΛΙΑ

Ο Κωνσταντίνος δεν αποδέχτηκε την πρόταση του πρωθυπουργού και ο Βενιζέλος ήταν αναγκασμένος να παραιτηθεί.

Ο Εθνικός Διχασμός.

ΟΡΙΣΜΟΣ

Η μακρά περίοδος πολιτικής και συνταγματικής ανωμαλίας και περιπετειών της χώρας που ακολούθησε μετά την παραίτηση της κυβέρνησης Βενιζέλου, τον Φεβρουάριο του 1915, και εξέθεσε την Ελλάδα σε σοβαρούς εξωτερικούς κινδύνους, έμεινε γνωστή ως εποχή του «Εθνικού Διχασμού», για τον λόγο ότι η διαφωνία και η ρήξη στην κορυφή της εξουσίας δίχασαν το έθνος επί είκοσι και πλέον χρόνια και προκάλεσαν σοβαρές πολιτικές και συνταγματικές στρεβλώσεις.

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

- Ο Βενιζέλος κερδίζει τις εκλογές του Μαΐου του 1915 και ανανέωσαν τη λαϊκή εντολή να χειριστεί αυτός τις τύχες της χώρας.
- Η άρνηση πλέον του Κωνσταντίνου να επιτρέψει στον εκλεγμένο πρωθυπουργό να εφαρμόσει την πολιτική που ενέκρινε ο λαός και ο εξαναγκασμός του σε νέα παραίτηση αποτελούσαν συνταγματική εκτροπή.
- Οι εκλογές του Δεκεμβρίου του 1915, από τις οποίες απέσχε το Κόμμα των Φιλελευθέρων του Βενιζέλου, επιβεβαίωσαν το ρήγμα στην πολιτική ζωή της Ελλάδας, το οποίο σύντομα έγινε χάσμα αγεφύρωτο.
- Ο Βενιζέλος κατήγγειλε τον Κωνσταντίνο για ωμή παραβίαση του Συντάγματος, ενώ την εθνική αντιπροσωπεία που προήλθε από τις εκλογές τη θεώρησε αντισυνταγματική.
- Στο εξής και έως την εκθρόνιση του Κωνσταντίνου, το 1917, την Ελλάδα ουσιαστικά κυβερνούσαν ο βασιλιάς και οι σύμβουλοι του, με τη συναίνεση μιας εθνικής αντιπροσωπείας που εκπροσωπούσε μέρος μόνο του λαού.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Ο Βενιζέλος οδηγήθηκε σε ρήξη με το βασιλιά και την κυβέρνηση της χώρας συγκροτώντας στη Θεσσαλονίκη την Επιτροπή Εθνικής Άμυνας.

Το Βενιζέλο υποστήριξαν

- α) οι εκπρόσωποι της Γαλλίας και της Αγγλίας, οι οποίες με τη συγκατάθεση της ελληνικής κυβέρνησης είχαν ήδη αποστείλει στρατεύματα στη Θεσσαλονίκη.
- β) συνεργάτες και υποστηρικτές του στη Θεσσαλονίκη, οι οποίοι εύλογα ανησυχούσαν για την τύχη των Ελλήνων της Μακεδονίας, σε περίπτωση που εισέβαλλαν στην περιοχή βουλγαρικά στρατεύματα.

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΑΓΓΛΙΑΣ – ΓΑΛΛΙΑΣ

Η κατάληψη του οχυρού Ρούπελ από βουλγαρικές δυνάμεις τον Μάιο του 1916 έδωσε το δικαίωμα

- ο στον Βενιζέλο να καταγγείλει τον Κωνσταντίνο και την κυβέρνησή του ότι δεν ήταν σε θέση να προστατεύσουν τη χώρα και
  - ο στις κυβερνήσεις της Γαλλίας και της Αγγλίας να πειθαναγκάσουν την ελληνική κυβέρνηση να εγκαταλείψει την ουδετερότητα.
- α) Οι στόλοι της Αγγλίας και της Γαλλίας επέβαλαν μερικό αποκλεισμό των ελληνικών παραλιών
- β) Οι εκπρόσωποι των δύο δυνάμεων απαίτησαν από την ελληνική κυβέρνηση
- a. την αποστράτευση των ενόπλων δυνάμεων της χώρας,
  - b. την άμεση αντικατάσταση της φιλοβασιλικής κυβέρνησης,
  - c. τη διάλυση της Βουλής και
  - d. την προκήρυξη νέων εκλογών.
- γ) Η ωμή επέμβαση της Γαλλίας και της Αγγλίας στα εσωτερικά της χώρας χρησιμοποιήθηκε από τους εκπροσώπους της Γερμανίας για την περαιτέρω υπονόμευση του κύρους του Βενιζέλου.

ΟΙ ΑΝΤΙΠΑΛΕΣ ΠΑΡΑΤΑΞΕΙΣ ΚΑΙ Η ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥΣ

Οι δύο παρατάξεις, βασιλικοί ή αντιβενιζελικοί και βενιζελικοί, διέθεταν πλέον και τις δυνάμεις κρούσης τους

- Οι Επίστρατοι, που ήταν σύνδεσμοι επιστράτων με αντιβενιζελικό προσανατολισμό και στήριζαν τους βασιλικούς.
- Οι «Άμυνίτες» της Θεσσαλονίκης, που στήριζαν τους βενιζελικούς

Σύντομα μάλιστα θα αποκτούσαν και την αποκλειστική επικράτειά τους,

- οι βασιλικοί την «Παλαιά Ελλάδα» με πρωτεύουσα την Αθήνα και
- οι βενιζελικοί τις «Νέες Χώρες», με πρωτεύουσα τη Θεσσαλονίκη.

Οι εξελίξεις, καθώς τελείωνε το θέρος του 1916, ήταν ραγδαίες.

- Ισχυρές βουλγαρικές δυνάμεις εισέβαλαν στην Ανατολική Μακεδονία και κατέλαβαν σημαντικό τμήμα της περιοχής.
- Οι βουλγαρικές στρατιωτικές αρχές έσπευσαν να εξαπολύσουν διωγμό εναντίον των Ελλήνων, με σκοπό την εκδίωξη του ελληνικού πληθυσμού.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Το Κίνημα της «Εθνικής Άμυνας» και τα «Νοεμβριανά».

Στις 16/29 Αυγούστου 1916 εκδηλώθηκε το αναμενόμενο κίνημα της Εθνικής Άμυνας στη Θεσσαλονίκη, με την υποστήριξη του Γάλλου στρατηγού Σαράιγ, αλλά όχι και του Βενιζέλου στην αρχή.

Ο Βενιζέλος

- δίσταζε να ηγηθεί του κινήματος, επειδή απέβλεπε στην εθνική ενότητα, προκειμένου να αντιμετωπίσει η χώρα τη βουλγαρική απειλή,
- υποχρεώθηκε από τα πράγματα να αναλάβει την ηγεσία του, για να επισπεύσει την έξοδο της Ελλάδας στον πόλεμο στο πλευρό της Συνεννόησης.

ΝΟΕΜΒΡΙΑΝΑ 1916

- ο Ο βασιλιάς Κωνσταντίνος και η κυβέρνηση του εκμεταλλευόμενοι την απουσία ομοφωνίας μεταξύ των συμμάχων της Συνεννόησης αποδέχονταν αρχικά τα διάφορα αιτήματά τους και στη συνέχεια κωλυσιεργούσαν ή και αθετούσαν τα υπεσχημένα.
- ο Το Νοέμβριο του 1916 προκλήθηκαν αιματηρές συγκρούσεις μεταξύ μονάδων πιστών στην κυβέρνηση της Αθήνας και αγχημάτων που είχαν αποβιβάσει οι Γάλλοι, για να παραλάβουν πολεμικό υλικό που είχε συμφωνήσει να παραδώσει η κυβέρνηση.
- ο Οι συγκρούσεις αυτές, αλλά και τα σοβαρότατα έκτροπα και οι διώξεις που ακολούθησαν εναντίον βενιζελικών στην ελληνική πρωτεύουσα, με πρωταγωνιστές τους αντιβενιζελικούς «Επίστρατους», είχαν ως συνέπεια τη σκήρυνση της θέσης της Γαλλίας έναντι του Κωνσταντίνου και την εκθρόνισή του.

Η εκθρόνιση του Κωνσταντίνου και η είσοδος της Ελλάδας στον πόλεμο.

ΕΚΘΡΟΝΙΣΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

- Η Γαλλία ανέλαβε την πρωτοβουλία της εκθρόνισης του βασιλιά, με τη συναίνεση της Αγγλίας και της Ιταλίας.
- Στις 29 Μαΐου/11 Ιουνίου 1917 ειδικός εκπρόσωπος της Γαλλίας επέδωσε στην ελληνική κυβέρνηση τελεσίγραφο με το οποίο απαιτούσε την παραίτηση του Κωνσταντίνου, που απομακρύνθηκε από τον θρόνο της Ελλάδας αυθημερόν, χωρίς να παραιτηθεί από τα δικαιώματά του.
- Την επομένη, 30 Μαΐου/12 Ιουνίου, αναγορεύτηκε βασιλιάς της Ελλάδας ο δευτερότοκος γιος του Αλέξανδρος.

ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

- 1) Οι εκπρόσωποι της Γαλλίας και της Αγγλίας έσπευσαν τότε
  - ο να άρουν τον αποκλεισμό της χώρας και
  - ο να διευκολύνουν την προώθηση σιτηρών στην ελληνική πρωτεύουσα.
- 2) Σχηματίστηκε νέα κυβέρνηση από τον Βενιζέλο, η οποία έσπευσε να κηρύξει τον πόλεμο εναντίον της Γερμανίας και των συμμάχων της.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ

- 1) Η Ελλάδα παρέμενε βαθύτατα διχασμένη.
- 2) Οι ένοπλες δυνάμεις της ήταν βαρύτατα τραυματισμένες από την παρατεταμένη κρίση, τις αποστρατείες και τις διώξεις.

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΟΝ Α' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ

- Η κυβέρνηση του Βενιζέλου κατόρθωσε να σχηματίσει αξιόμαχες στρατιωτικές μονάδες, οι οποίες
  - διακρίθηκαν στο μακεδονικό μέτωπο,
  - συνέβαλαν αποφασιστικά στη νίκη των συμμάχων της Συνεννόησης στο μέτωπο αυτό και
  - αποκατέστησαν το τραυματισμένο κύρος των ενόπλων δυνάμεων της χώρας.

Χωρίς τη συμβολή αυτή στα πεδία των μαχών δε θα ήταν δυνατή η συμμετοχή της Ελλάδας στην τράπεζα των διαπραγματεύσεων μεταξύ των νικητών για τη ρύθμιση των διάφορων ζητημάτων μεταξύ των δύο εμπόλεμων συνασπισμών.

4. Το Συνέδριο της Ειρήνης των Παρισίων (1919-1920)

Στο Συνέδριο Ειρήνης που συγκλήθηκε στο Παρίσι οι νικητές ανέλαβαν να χαράξουν εκ νέου τον χάρτη της Ευρώπης και της Εγγύς Ανατολής, από τη Βαλτική ως τον Περσικό Κόλπο.

Πρωτεργάτες του συνεδρίου ήταν

- ο Γάλλος πρωθυπουργός Κλεμανσό,
- ο Αμερικανός πρόεδρος Ουίλσον
- ο πρωθυπουργός της Βρετανίας Λόυντ Τζορτζ.

Κατευθυντήριοι στόχοι των νικητριών δυνάμεων ήταν, με αρκετές διαφοροποιήσεις:

- α) η ρύθμιση του γερμανικού ζητήματος, που θα διαιώνιζε τη μειονεκτική θέση της Γερμανίας και θα απέτρεπε επικίνδυνη αύξηση της ισχύος της,
- β) η χάραξη νέων συνόρων στην Κεντρική και την Ανατολική Ευρώπη και στην Εγγύς Ανατολή, με γνώμονα όχι τα δυναστικά συμφέροντα αλλά τις διάφορες εθνότητες.

Η Συνθήκη των Βερσαλλιών.

Η Συνθήκη των Βερσαλλιών (28 Ιουνίου 1919) υπογράφηκε ανάμεσα στη Γερμανία και τις νικήτριες δυνάμεις.

Υπερίσχυσαν οι απόψεις και οι επιδιώξεις της Γαλλίας, η οποία άλλωστε ήταν η περισσότερο ενδιαφερόμενη δύναμη.

Οι κυριότεροι όροι της συνθήκης ήταν εδαφικοί, στρατιωτικοί και οικονομικοί. Η Γερμανία

- 1) Έχασε την Αλσατία και τη Λορραίνη, τις οποίες προσάρτησε η Γαλλία
- 2) Έχασε διάφορες μικρότερες περιοχές, που προσάρτησαν το Βέλγιο και η Πολωνία.
- 3) Έχασε όλες τις αποικίες της.
- 4) Αποστρατικοποιήθηκε η ανατολική όχθη του Ρήνου σε βάθος 50 χιλιομέτρων και καταλήφθηκε από τους Συμμάχους.
- 5) Υποχρεώθηκε να καταβάλει πολεμικές αποζημιώσεις δυσανάλογες προς τις δυνατότητές της.

Οι συνθήκες ειρήνης με τις άλλες ηττημένες δυνάμεις,

- με την Αυστρία (Συνθήκη του Σαιν Ζερμαίν, 10 Σεπτεμβρίου 1919),
- με τη Βουλγαρία (Συνθήκη του Νείγυ, 27 Νοεμβρίου 1919),
- με την Οθωμανική Αυτοκρατορία (Συνθήκη των Σεβρών, 28 Ιουλίου/10 Αυγούστου 1920) και
- με την Ουγγαρία (Συνθήκη του Τριανόν, 4 Ιουνίου 1920),

αφορούσαν κυρίως τις χώρες που διεκδικούσαν εδάφη τους: την Ιταλία, την Ελλάδα, τη Ρουμανία, καθώς και τις νέες χώρες, τη Γιουγκοσλαβία, την Τσεχοσλοβακία και την Πολωνία, οι οποίες θεωρήθηκαν χώρες συμμαχικές.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Η Συνθήκη του Νεϊγύ

- 1) Επιβεβαιώθηκε η ελληνική κυριαρχία επί των εδαφών μεταξύ του Έβρου και του Νέστου έως τα τουρκοβουλγαρικά σύνορα
- 2) Η περιοχή τέθηκε προσωρινά υπό συλλογική συμμαχική κυριαρχία, ώσπου να συναφθεί και ελληνοτουρκική συνθήκη ειρήνης.

ΑΝΤΑΛΛΑΓΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ - ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΥ

Χωριστή σύμβαση με την ίδια ονομασία και ημερομηνία (14/27 Νοεμβρίου 1919) προέβλεπε την αμοιβαία και εθελούσια μετανάστευση των «Βουλγάρων την φυλήν» από την Ελλάδα και των «Ελλήνων την φυλήν» από τη Βουλγαρία- για να διευκολυνθεί μάλιστα η αναχώρησή τους, προβλεπόταν η δυνατότητα ρευστοποίησης των περιουσιακών στοιχείων τους. Κοινή επιδίωξη των κυβερνήσεων και των δύο χωρών ήταν να απαλλαγούν οι χώρες τους από τις αντίστοιχες μειονότητες, ώστε να εκλείψουν στο μέλλον εκατέρωθεν διεκδικήσεις εδαφών στην επικράτειά τους.

Η Συνθήκη των Σεβρών (28 Ιουλίου/10 Αυγούστου 1920)

- 1) Παραχωρήθηκε στην Ελλάδα η Δυτική και η Ανατολική Θράκη
- 2) Αναγνωρίστηκε η ελληνική κυριαρχία στα νησιά του Αιγαίου, εκτός από τα Δωδεκάνησα.
- 3) Ανατέθηκε στην Ελλάδα η προσωρινή διοίκηση της περιοχής της Σμύρνης.
- 4) Ορίστηκαν η Κωνσταντινούπολη και τα Στενά ως ουδέτερη ζώνη υπό τον έλεγχο συμμαχικής επιτροπής.

Η συνθήκη αυτή αποδείχτηκε βραχύβια και τάφηκε κάτω από τα ερείπια της Μικρασιατικής Καταστροφής.

Οι συνέπειες των συνθηκών ειρήνης του Α' Παγκόσμιου Πολέμου.

- Ο εθνικισμός και οι αρπακτικές διαθέσεις των νικητών και των νεόκοπων χωρών είχαν και τούτη τη συνέπεια, που αποδείχτηκε μοιραία για την ειρήνη: δημιούργησαν πληθώρα μειονοτήτων σε πολλές χώρες.
  - Μετά το 1919 πάνω από 25 εκατομμύρια κάτοικοι της Ευρώπης συνιστούσαν τις διάφορες μειονότητες της ηπείρου.
  - Προβλέφθηκαν εγγυήσεις για τις μειονότητες στις συνθήκες ειρήνης, καθώς και στον καταστατικό χάρτη της Κοινωνίας των Εθνών (ΚΤΕ), που όμως ήταν αντίθετες προς την αρχή της εθνικής ανεξαρτησίας και κυριαρχίας.
- Η κατάσταση αυτή οδήγησε σύντομα σε προστριβές και συγκρούσεις, ιδιαίτερα από τη στιγμή που οι ηττημένες δυνάμεις άρχισαν να συνέρχονται από τον πόλεμο και να ξεφεύγουν από τον έλεγχο της Γαλλίας και της Βρετανίας.
- Δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του αναθεωρητισμού, της μεταπολεμικής δηλαδή πολιτικής των δυσारेστημένων χωρών, της Γερμανίας, της Ιταλίας, της Ουγγαρίας και της Βουλγαρίας, οι οποίες προσπαθούσαν να αναθεωρήσουν το εδαφικό καθεστώς που είχε προέλθει από τις συνθήκες ειρήνης του Μεγάλου Πολέμου.

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

Η Γερμανία, ειδικά, είχε πρόσθετους λόγους να επιθυμεί την αναθεώρηση ή και την κατάργηση της συνθήκης ειρήνης που είχε υποχρεωθεί να υπογράψει, επειδή είχε υποστεί

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

- ο απώλεια εδαφών
- ο πολεμική αποζημίωση
- ο αποστρατικοποίηση της Ρηνανίας
- ο διάλυση της πολεμικής της μηχανής με δυνατότητα να συντηρεί περιορισμένες μόνο στρατιωτικές δυνάμεις
- Ο αφοπλισμός της Γερμανίας, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η χώρα καταδικάστηκε επίσημα ως υπεύθυνη για τον πόλεμο και για τις συνακόλουθες καταστροφές, προσέβαλε τους Γερμανούς και ευνόησε την ανάπτυξη ακραίων εθνικιστικών κινήματων, με πρώτο και κύριο το ναζιστικό, που υπονόμευσαν τη Γερμανική Δημοκρατία της Βαϊμάρης* και οδήγησαν τελικά στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Διαφορετικά προβλήματα προκάλεσε η συνθήκη ειρήνης των νικητών με την Οθωμανική Αυτοκρατορία.

- ο Η απώλεια εδαφών, που προσαρτήθηκαν σε άλλες χώρες ή αποτέλεσαν ανεξάρτητα κράτη, σε συνδυασμό με την ταπεινωτική μεταχείριση από τους από τους Συμμάχους, ευνόησε την ανάπτυξη ενός εθνικιστικού κινήματος με επικεφαλής τον Μουσταφά Κεμάλ (τον γνωστό ως Ατατούρκ), το οποίο μεταμόρφωσε την Τουρκία σε εθνικό κράτος. Το κεμαλικό εθνικιστικό καθεστώς προώθησε την οργάνωση ισχυρού στρατού, ο οποίος αμφισβήτησε δυναμικά την ελληνική στρατιωτική παρουσία στη Μικρά Ασία, που είχε δημιουργηθεί με εντολή των Συμμάχων από την άνοιξη του 1919 και για τα επόμενα τρία χρόνια.

Η Συνθήκη Ειρήνης της Λωζάννης, η οποία υπογράφηκε στις 24 Ιουλίου 1923, μετά την ήττα της Ελλάδας κατά τη μικρασιατική εκστρατεία, ήταν η οριστική συνθήκη ειρήνης μεταξύ της Τουρκίας και των συμμάχων της Συνεννόησης. Με τη συνθήκη αυτή

- 1) η Τουρκία ανέκτησε την Ανατολική Θράκη και την περιοχή της Σμύρνης.
- 2) αναγνωρίστηκε η κυριαρχία της Ιταλίας στα Δωδεκάνησα
- 3) ορίστηκαν τα σύνορα μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας στον Έβρο.

5. Ο Μικρασιατικός Πόλεμος (1919-1922)

Οι ελληνικές διεκδικήσεις μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο.

ΣΥΣΧΕΤΙΣΜΟΙ ΣΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΙΡΗΝΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ

Στο Συνέδριο Ειρήνης στο Παρίσι έγινε εξαρχής φανερό ότι η προάσπιση των εθνικών συμφερόντων της Ελλάδας ήταν άκρως δυσχερής επιχείρηση. Οι δυσχέρειες της Ελλάδας προήλθαν

- από την Ιταλία κυρίως επειδή προωθούσε τις επιδιώξεις της στην περιοχή διά της Αλβανίας,
- από τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής διά της Τουρκίας.

Στο Συμβούλιο των Συμμάχων (Αγγλία, Γαλλία, ΗΠΑ, Ιταλία και Ιαπωνία) η Ελλάδα μπορούσε να βασίζεται μόνο στην υποστήριξη της Αγγλίας και της Γαλλίας, ενόσω τα συμφέροντα αυτών των δύο δυνάμεων συνέπιπταν με τα δικά της.

Ευνοϊκές συγκυρίες για την Ελλάδα

- 1) η απουσία της Ρωσίας, την οποία οι Μπολσεβίκοι* επαναστάτες είχαν προς στιγμήν απομακρύνει από τις εξελίξεις στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και την Εγγύς Ανατολή
- 2) η επιθυμία της Αγγλίας και της Γαλλίας να περιορίσουν τις βλέψεις της Ιταλίας μέσω των διεκδικήσεων της Ελλάδας
- 3) οι χωρίς προηγούμενο επιτυχείς διπλωματικοί χειρισμοί του Βενιζέλου και των συνεργατών του

Η Ελλάδα δεν απώλεσε κεκτημένα ήδη εδάφη και εξασφάλισε σημαντικά νέα εδάφη.

ΕΘΝΙΚΕΣ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Οι εθνικές διεκδικήσεις της Ελλάδας, όπως υποβλήθηκαν επισήμως από τον Βενιζέλο τον Δεκέμβριο του 1918 στο Συνέδριο στο Παρίσι, στηρίζονταν στην εθνολογική σύνθεση του πληθυσμού των περιοχών και περιλάμβαναν

- α. τη Βόρεια Ήπειρο
- β. τη Θράκη
- γ. τα δυτικά παράλια της Μικράς Ασίας και
- δ. τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου πλην των Δωδεκανήσων

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ ΣΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ

Για την ενίσχυση της διαπραγματευτικής θέσης της χώρας ο Βενιζέλος έθεσε στη διάθεση της Γαλλίας και της Αγγλίας το Α' Σώμα Στρατού (δύο από τις τρεις μεραρχίες του), για να λάβει μέρος στον πόλεμο κατά των Μπολσεβίκων στην Ουκρανία τους πρώτους μήνες του 1919.

Η ελληνική συμμετοχή στη συμμαχική εκστρατεία εναντίον των Μπολσεβίκων έστρεψε την οργή των τελευταίων εναντίον των ελληνικών κοινοτήτων της νότιας Ρωσίας, οι οποίες πλήρωσαν βαρύτατο τίμημα:

- 1) πολλοί Έλληνες έπεσαν θύματα των Μπολσεβίκων
- 2) πολλοί περισσότεροι κατέφυγαν πρόσφυγες στην Ελλάδα και στον Πόντο.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Η κίνηση για την ανεξαρτησία του Πόντου.

ΑΙΤΗΜΑ ΓΙΑ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΩΝ ΠΟΝΤΙΩΝ

Από το θέρος ακόμη του 1918 διάφορες οργανώσεις των Ελλήνων του Πόντου, τόσο στον Πόντο όσο και στο εξωτερικό, προωθούσαν το αίτημα για την ίδρυση ανεξάρτητου ποντιακού ή ποντοαρμενικού κράτους, το οποίο υποβλήθηκε και στο Συνέδριο Ειρήνης στο Παρίσι.

ΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Ο Βενιζέλος

- θεωρούσε την ίδρυση ενός τέτοιου κράτους ανέφικτη
- έκρινε ότι η αποδοχή από την Ελλάδα αυτού του αιτήματος των Ελλήνων του Πόντου θα εξασθενούσε τα αιτήματα της χώρας σε περιοχές γειτονικές προς αυτήν.
- ευνοούσε τη στήριξη από τους Έλληνες του Πόντου ενός αρμενικού κράτους, το οποίο φαινόταν λιγότερο ουτοπικό από ένα ποντιακό κράτος και είχε την υποστήριξη τόσο του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως όσο και του Αρμενικού Πατριαρχείου.

Οι Έλληνες του Πόντου, ενισχυμένοι αριθμητικά μετά την αθρόα έλευση προσφύγων Ποντίων από τη νότια Ρωσία τους πρώτους μήνες του 1919,

- α) επέμειναν στη δημιουργία ανεξάρτητου κράτους -παρόλο που ο μητροπολίτης Χρυσάνθος δεχόταν τη συμβιβαστική λύση ενός ποντοαρμενικού κράτους-
- β) προσανατολίζονταν προς τη δημιουργία ποντιακού στρατού με στόχο την ανεξαρτησία του Πόντου.

ΙΔΡΥΣΗ ΠΟΝΤΟΑΡΜΕΝΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ

Εν τέλει προκρίθηκε η δημιουργία Ποντοαρμενικής Ομοσπονδίας τον Ιανουάριο του 1920

Η ομοσπονδία, απρροστάτευτη από τους Συμμάχους και χωρίς δικό της οργανωμένο στρατό, έπεσε θύμα του εθνικού κινήματος των Τούρκων, που οργάνωσε ο Μουσταφά Κεμάλ και άλλοι Τούρκοι αξιωματικοί.

Η συμμαχική εντολή για την απόβαση του ελληνικού στρατού στη Σμύρνη και η έκβαση του πολέμου.

Ο Βενιζέλος επιδίωξε και εξασφάλισε, σε μια άκρως ευνοϊκή για τη χώρα διεθνή συγκυρία, τη συμμαχική εντολή για την κατάληψη από την Ελλάδα της Σμύρνης και του βιλαετίου του Αϊδινίου, προκειμένου

- να διατηρήσει την τάξη, που είχε διασαλευτεί, σε μια περιοχή με συμπαγή ελληνικό πληθυσμό και
- να προλάβει τυχόν κατάληψη της από την Ιταλία, η οποία ήταν φανερό πως επιδίωκε να θέσει τους συμμάχους της προ τετελεσμένων γεγονότων.

Η συμμαχική εντολή του Μαΐου του 1919 προς την Ελλάδα ήταν πάντως προσωρινής ισχύος, αφού την οριστική τύχη της Σμύρνης και της ενδοχώρας της θα έκρινε δημοψήφισμα των κατοίκων ύστερα από πέντε χρόνια ελληνικής διοίκησης.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

- 1) Η ήττα της Ελλάδας στον ελληνοτουρκικό πόλεμο που ακολούθησε και
- 2) Η ουσιαστική διάλυση της νικήτριας συμμαχίας του Παγκόσμιου Πολέμου οδήγησαν στη Συνθήκη της Λωζάννης του 1923, η οποία αντανακλούσε τον νέο συσχετισμό ισχύος στην περιοχή.

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

Είχαν μεσολαβήσει

- η εκλογική ήττα του Βενιζέλου στις εκλογές της 1ης/14ης Νοεμβρίου 1920 και
- η επάνοδος του Κωνσταντίνου στον θρόνο της Ελλάδας,
- η επέκταση του ελληνικού μετώπου στη Μικρά Ασία και
- η διάσπαση του από τα τουρκικά στρατεύματα τον Αύγουστο του 1922.

ΗΤΤΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

Την ήττα και την υποχώρηση του ελληνικού στρατού ακολούθησαν η πυρπόληση της Σμύρνης τον ίδιο μήνα από τους Τούρκους και ο απηνής διωγμός των Ελλήνων της Μικράς Ασίας, του Πόντου και της Ανατολικής Θράκης.

ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η εθνική αυτή συμφορά προκάλεσε εσωτερική κρίση στην Ελλάδα.

Τον Σεπτέμβριο του 1922 εκδηλώθηκε κίνημα αξιωματικών του στρατού υπό τον Νικόλαο Πλαστήρα.

Η ΑΠΟΧΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΑ ΚΑΙ Η ΔΙΚΗ ΤΩΝ ΕΞΙ

Οι κινήματιες

- υποχρέωσαν τον Κωνσταντίνο να αποχωρήσει οριστικά από την Ελλάδα (στον θρόνο ανήλθε ο γιος του Γεώργιος) και
- παρέπεμψαν σε δίκη, με την κατηγορία της εσχάτης προδοσίας*, έξι στελέχη της βασιλικής παράταξης, τα οποία και εκτελέστηκαν τον Νοέμβριο του ίδιου έτους.

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΩΖΑΝΝΗΣ (24 Ιουλίου 1923)

Αντίπαλος της Ελλάδας στη διάσκεψη της Λωζάννης ήταν η νέα Τουρκία, η οποία είχε προέλθει από τα ερείπια της οθωμανικής αυτοκρατορίας.

Με την πρώτη σύμβαση που υπογράφηκε μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας, στις 30 Ιανουαρίου/12 Φεβρουαρίου 1923

- 1) συμφωνήθηκε η υποχρεωτική ανταλλαγή των Ελλήνων ορθόδοξων χριστιανών της Τουρκίας και των μουσουλμάνων της Ελλάδας
- 2) εξαιρέθηκαν από την υποχρεωτική ανταλλαγή οι μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης και οι Έλληνες κάτοικοι της Κωνσταντινούπολης και των νησιών της Ίμβρου και της Τενέδου
- 3) επιβεβαιώθηκε η παραμονή στην Κωνσταντινούπολη του Οικουμενικού Πατριαρχείου

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Συμπεράσματα.

- Σε σύγκριση με τη Συνθήκη των Σεβρών, η Συνθήκη της Λωζάννης ήταν σκληρή και ταπεινωτική για την Ελλάδα, αντανακλούσε όμως τον συσχετισμό ισχύος που προήλθε από την ήττα της Ελλάδας στον ελληνοτουρκικό πόλεμο, καθώς και τη νέα κατάσταση που είχε διαμορφωθεί στην περιοχή από το 1920.
- Η Ελλάδα το 1923 ήταν μια χώρα
  - ηττημένη στρατιωτικά,
  - διχασμένη πολιτικά,
  - διεθνώς απομονωμένη και απειλούμενη από τις γειτονικές χώρες,
  - οικονομικά κλονισμένη και
  - υποχρεωμένη να περιθάψει περισσότερους από ένα εκατομμύριο ενδεείς και άστεγους πρόσφυγες.

6. Η ρωσική επανάσταση

Η έκρηξη και η πρώτη φάση της επανάστασης.

Στις αρχές του 1917 η αντοχή της Ρωσίας είχε εξαντληθεί.

- ογκώδεις διαδηλώσεις δυσαρεστημένων πολιτών στην Πετρούπολη
- εκτεταμένες ανταρσίες στον στρατό

οδήγησαν στην πτώση της μοναρχίας και στην ανάληψη της εξουσίας από προσωρινή κυβέρνηση, με επικεφαλής τον Αλέξανδρο Κερένσκυ, τον Μάρτιο του 1917.

Επρόκειτο στην πράξη για ένα δυστατικό καθεστώς:

- ⇒ από τη μια μεριά βρισκόταν η προσωρινή κυβέρνηση, που εκπροσωπούσε τους φιλελεύθερους αστούς, αλλά δε διέθετε σημαντική δύναμη
- ⇒ από την άλλη βρισκόταν οι συνελεύσεις (σοβιέτ) των εργατών και των στρατιωτών, των οποίων η δύναμη και η επιρροή αυξάνονταν συνεχώς και έθεταν υπό αμφισβήτηση τη νομιμότητα της κυβέρνησης.

ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΤΗΣ ΡΩΣΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

Με στόχο την εκτόνωση της κατάστασης η κυβέρνηση

- προωθούσε ορισμένες μεταρρυθμίσεις
- επέμεινε όμως στη συνέχιση του πολέμου
- διακήρυξε ότι μία και αδιαίρετη ήταν η Ρωσία, αποκλείοντας οποιοσδήποτε παραχωρήσεις προς τις διάφορες εθνότητες.

Η πολιτική αυτή ευνοούσε τη θέση της πλειονότητας των σοσιαλιστών, των Μπολσεβίκων, οι οποίοι απαιτούσαν

- 1) την άμεση κατάπαυση των εχθροπραξιών,
- 2) την ελευθερία των εθνότητων,
- 3) την εθνικοποίηση των γαιών, των μεγάλων επιχειρήσεων και των τραπεζών,
- 4) τον έλεγχο της βιομηχανικής παραγωγής από τους εργάτες.

Η Οκτωβριανή Επανάσταση και η εγκαθίδρυση του κομμουνιστικού καθεστώτος.

Τον Νοέμβριο (Οκτώβριο με το παλαιό ημερολόγιο) 1917 οι Μπολσεβίκοι ανέτρεψαν με τη βία την κυβέρνηση και κατέλαβαν την εξουσία.

- 1) Κατήγγειλαν τις συνθήκες που είχε συνάψει έως τότε η κυβέρνηση της Ρωσίας.
- 2) Πρότειναν άμεση ανακωχή.

Η επαναστατική ηγεσία ωστόσο ήταν διχασμένη στο ζήτημα του πολέμου.

- Ο Λένιν ευνοούσε την ειρήνη για λόγους εσωτερικούς, κυρίως για να διευκολυνθεί η ανασυγκρότηση του κρατικού μηχανισμού.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

- Ο Νικόλαος Μπουχάριν υποστήριξε τη συνέχιση του πολέμου.
- Ο Λέον Τρότσκι εκπροσωπούσε μια συμβιβαστική λύση: όχι την ειρήνη αλλά τη διακοπή του πολέμου.

ΣΥΝΘΗΚΗ ΜΠΡΕΣΤ – ΛΙΤΟΦΣΚ (Μάρτιος 1918)

Η ραγδαία προέλαση των Γερμανών τον χειμώνα του 1917-1918 διαμόρφωσε τη στάση της επαναστατικής ηγεσίας.

Τον Μάρτιο του 1918 η επαναστατική κυβέρνηση της Ρωσίας δέχτηκε τους γερμανικούς όρους και υπέγραψε τη Συνθήκη του Μπρεστ-Λιτόφσκ, με την οποία η Ρωσία εγκατέλειπε

- 1) στη Γερμανία την Πολωνία, την Ουκρανία, τη Λιθουανία και τις επαρχίες της Βαλτικής
- 2) στην Οθωμανική Αυτοκρατορία την περιοχή του Καυκάσου.

Η ΜΟΣΧΑ ΝΕΑ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ

Κατά τη διάρκεια της τελευταίας γερμανικής επίθεσης η επαναστατική κυβέρνηση μετέθεσε την πρωτεύουσα του κράτους από την Πετρούπολη στη Μόσχα, ενέργεια που

- επιβλήθηκε από τις περιστάσεις
- συμβόλιζε τη στροφή της Ρωσίας από την Ευρώπη στην Ασία

Οι μέθοδοι που χρησιμοποίησαν οι ηγέτες της Ρωσικής Επανάστασης, σύμφωνα με την κομμουνιστική ιδεολογία, δε σημείωσαν την επιθυμητή επιτυχία.

Η επαναστατική ηγεσία είχε υποσχεθεί

- 1) την ειρήνη
- 2) τη διανομή των γαιών και
- 3) την αυτοδιάθεση των λαών της προεπαναστατικής Ρωσικής Αυτοκρατορίας,

ΟΜΩΣ

α) Η επαναστατική ηγεσία δεν ήταν τελικά διατεθειμένη να συμβάλει στον διαμελισμό της χώρας.

β) Το επαναστατικό καθεστώς σκλήρυνε τη στάση του προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι αντιδράσεις που εκδηλώθηκαν

- κυρίως αφότου η Ρωσία έγινε πεδίο εμφύλιων συγκρούσεων και εξωτερικών επεμβάσεων από τους πρώην συμμάχους της.

ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΛΕΝΙΝ

Ο Βλαδίσλαβ Ουλιάνοφ (Λένιν), ως θεωρητικός της Ρωσικής Επανάστασης, καθόρισε την τακτική που προσφερόταν για την εξουδετέρωση των κινδύνων που απειλούσαν την επανάσταση.

- Τα πολιτικά κόμματα, που αντανακλούσαν τις διάφορες κοινωνικές τάξεις και τα συμφέροντά τους, καταργήθηκαν.
- Διατηρήθηκε το Κομμουνιστικό Κόμμα που τέθηκε και αυτό υπό την πολιτική κηδεμονία της κομμουνιστικής επαναστατικής ηγεσίας.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Η ίδρυση της Τρίτης Διεθνούς.

Η Τρίτη Διεθνής ή Κομμουνιστική Διεθνής ήταν μία διεθνής οργάνωση όλων των κομμουνιστικών κομμάτων που ιδρύθηκε το Μάρτιο 1919 από το επαναστατικό καθεστώς στη Ρωσία.

Στόχος της οργάνωσης ήταν

- η προαγωγή της διεθνούς επανάστασης εναντίον του καπιταλισμού και των αστικών καθεστώτων και
- η στήριξη του νέου κομμουνιστικού καθεστώτος στη Ρωσία.

Η εκδήλωση δύο κομμουνιστικών επαναστατικών κινήματων,

- ⇒ των Σπαρτακιστών στη Γερμανία, τον Ιανουάριο του 1919
- ⇒ του Μπέλα Κουν (Bela Kun) στην Ουγγαρία, την άνοιξη του 1919

προξένησε σοβαρές ανησυχίες σε έναν κόσμο που παρακολουθούσε με αγωνία την εμφύλια σύρραξη στη Ρωσία.

Η ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗ ΔΙΕΘΝΗΣ ΥΠΟ ΤΗΝ ΗΓΕΣΙΑ ΤΟΥ ΣΤΑΛΙΝ

Η Κομμουνιστική Διεθνής άλλαξε μορφή και επιδιώξεις, όταν η εξουσία στη Σοβιετική Ένωση πέρασε από τον Λένιν στον Στάλιν.

- Στόχος απώτερος της Διεθνούς παρέμεινε η προαγωγή της επανάστασης σε όλο τον κόσμο.
- 1) Οι άμεσες επιδιώξεις και οι ενέργειες των μελών-κομμάτων κατευθύνονταν σε μεγάλο βαθμό από τη Σοβιετική Ένωση με στόχο την πρόκληση αποσταθεροποιητικών καταστάσεων στις χώρες με αστικά καθεστώτα.

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ

Ο βίος της Διεθνούς των κομμουνιστών τερματίστηκε κατά τη διάρκεια του Β' Παγκόσμιου Πολέμου (1943), ως μία χειρονομία καλής θέλησης της Σοβιετικής Ένωσης προς τις συμμάχους της, Βρετανία και ΗΠΑ.

Η ίδρυση και η οργάνωση της ΕΣΣΔ.

Στη μητρόπολη της διεθνούς κομμουνιστικής επανάστασης ιδρύθηκε το 1922, μετά τον τερματισμό του Εμφύλιου Πολέμου, η Ένωση των Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών, η οποία περιλάμβανε αρχικά τέσσερις δημοκρατίες, τις χώρες της προεπαναστατικής Ρωσικής Αυτοκρατορίας

- 1) τη Ρωσία,
- 2) την Ουκρανία,
- 3) τη Λευκορωσία
- 4) την Υπερκαυκασία

Η νέα κρατική ενότητα συνδύαζε την αρχή της αυτονομίας των εθνοτήτων με αυτήν του διεθνισμού:

→ Οι χώρες-μέλη της Σοβιετικής Ένωσης ήταν κατά το Σύνταγμα του 1924 αυτόνομες.

→ Λειτουργούσαν στο πλαίσιο μιας ομοσπονδίας.

→ Στην αρχική Ένωση θα μπορούσαν να προστεθούν νέες χώρες ή να αποσχιστούν από αυτήν όσες έκριναν ότι η Ένωση δεν τις εξυπηρετούσε.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Η αρχή της οικειοθελούς αποδέσμευσης των χωρών-μελών δεν εφαρμόστηκε ποτέ, επειδή δε δόθηκε ποτέ μια τέτοια ευκαιρία.

ΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΟΨΕΙΣ ΤΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΗΣ ΔΟΜΗΣ

- 1) Η ομοσπονδιακή δομή
- 2) Η κατοχύρωση του δικαιώματος των εθνοτήτων να διατηρούν και να καλλιεργούν τα ιδιαίτερα πολιτιστικά τους χαρακτηριστικά
- 3) Η συμμετοχή -θεωρητικά επί ίσοις όροις- σε ένα μεγάλο και ισχυρό κράτος ευνόησαν την ανάπτυξη της εθνικής υπερηφάνειας καθενός από την πανσπερμία των λαών που είχαν υποστεί στο παρελθόν τις συνέπειες του εκρωσισμού.
- 4) Η εξουσία περιήλθε στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση και το Κομμουνιστικό Κόμμα που ελεγχόταν από τους Ρώσους και που ήταν το μόνο αναγνωρισμένο πολιτικό κόμμα στη Σοβιετική Ένωση.

Το Κομμουνιστικό Κόμμα ήταν ο ουσιαστικός ιστός της εξουσίας που εξασφάλιζε τον απόλυτο έλεγχο της αχανούς χώρας από μία ομάδα ισχυρών, με επικεφαλής τον γενικό γραμματέα του κόμματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ': Η ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ Ο ΚΟΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ

1. Η Δεκαετία 1920-1930

Η οργάνωση της ειρήνης.

Η φροντίδα για τη διατήρηση της ειρήνης, όπως είχε θεσπιστεί κατά τη Διάσκεψη στο Παρίσι μεταξύ των ετών 1919-1920, φάνηκε να εμπνέει τους ηγέτες των περισσότερων κρατών-μελών της διεθνούς κοινωνίας κατά τη δεκαετία 1920-1930.

- Η σύσταση της Κοινωνίας των Εθνών είχε νωρίς καταδειχτεί ότι δε θα αναιρούσε τη λειτουργία, παράπλευρα, του καθεστώτος που είχε έως τότε προσδιορίσει τις σχέσεις μεταξύ των επιμέρους κρατών, τα οποία προέτασσαν το εθνικό έναντι του γενικού συμφέροντος της διεθνούς κοινωνίας.
- Το σύστημα της «συλλογικής ασφάλειας» διαφάνηκε, νωρίς μετά τη δημιουργία της ΚΤΕ, ότι δε θα ήταν σε θέση να αντικαταστήσει εξ ολοκλήρου την παραδοσιακή πρακτική του ανταγωνισμού μεταξύ των κρατών.

Αρχικά ήταν διάχυτη η προσδοκία ότι οι δύο αυτές αντιλήψεις θα μπορούσαν τουλάχιστον να συνυπάρξουν, συμβάλλοντας στη διατήρηση της ειρήνης.

Παρά τις μεταξύ τους διαφορές, οι δημοκρατικές κυβερνήσεις -υπό την επίδραση και της κοινής γνώμης η οποία, μετά τη λήξη του Α Παγκόσμιου Πολέμου, αντιμετώπιζε με αποστροφή το ενδεχόμενο μιας νέας αιματοχυσίας- φαίνονταν αποφασισμένες να μην προσφύγουν και πάλι στην ένοπλη βία.

Προς την κατεύθυνση αυτή έδειχνε ότι συνέβαλλε, υπό την καθοδήγηση του Γουστάβου Στρέζεμαν, και η ηττημένη Γερμανία:

- Το 1925 είχε στο Λοκάρνο* συνομολογήσει με τη Γαλλία, το Βέλγιο, τη Μ. Βρετανία και την Ιταλία τη διατήρηση του εδαφικού καθεστώτος που είχε θεσπιστεί με τη Συνθήκη των Βερσαλλιών και, γενικότερα, την ειρηνική επίλυση των διεθνών διαφορών.
(*Λοκάρνο (Συμφωνίες) Σειρά διεθνών συμφωνιών (1-12-1925) που αποσκοπούσαν να διασφαλίσουν τα κοινά βελγικά, γαλλικά και γερμανικά σύνορα, όπως καθορίστηκαν από τη Συνθήκη των Βερσαλλιών. Το ειρηνευτικό πνεύμα του Λοκάρνο επέτρεψε την εισδοχή της Γερμανίας στην ΚΤΕ).
- Το 1926 εντάχθηκε στην ΚΤΕ.

Στην εκπνοή της δεκαετίας του 1920 το μέλλον της ειρήνης αντιμετωπιζόταν με αισιοδοξία.

- Με το Σύμφωνο Μπριάν- Κέλογκ το 1928 είχε κηρυχτεί ο πόλεμος «εκτός νόμου».
- Το 1929 ο ίδιος ο Αριστέιδης Μπριάν, ως υπουργός Εξωτερικών της Γαλλίας, είχε φθάσει να προτείνει, για πρώτη φορά σε επίπεδο πολιτικό, την ένωση της Ευρώπης σε ενιαίο διακρατικό σχήμα.

Η οικονομική και κοινωνική συγκυρία.

Η εξέλιξη των σχέσεων μεταξύ των κρατών-μελών της διεθνούς κοινωνίας, ιδιαίτερα στον ευαίσθητο χώρο της Ευρώπης, δεν ήταν ανεξάρτητη από την αντίστοιχη διαμόρφωση των όρων της οικονομικής και, κατ' επέκταση, της κοινωνικής ζωής.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Χαρακτηριστικά της οικονομίας της δεκαετίας 1920-1930

Παρά τις δυσκολίες, που ήταν εύλογο να προκαλέσει η μετάβαση από την οικονομία του πολέμου σ' αυτήν της ειρήνης, η πρώτη μεταπολεμική δεκαετία σφραγίζεται από την επίτευξη μιας αισθητής οικονομικής ανάκαμψης.

α) Αν και διαφορετική κατά χώρες και παραγωγικούς τομείς, η βιομηχανική παραγωγή αυξανόταν κατά 50% στην ευρύτερη έκταση της Ευρώπης και των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής.

Εκδηλώνονταν και οι αρνητικοί κραδασμοί που οφείλονταν

β) στη νομισματική ρευστότητα στην Κεντρική και την Ανατολική Ευρώπη

γ) στις πιέσεις για την αποπληρωμή των πολεμικών χρεών και των πολεμικών αποζημιώσεων τις οποίες όφειλαν να καταβάλουν οι ηττημένοι στους νικητές.

δ) Με την πάροδο των ετών αναφαινόταν ολοένα και περισσότερο τα προβλήματα που συνάπτονταν με τις νέες οικονομικές εξελίξεις στην Ευρώπη:

- η δυσχέρεια στην εξεύρεση αγορών για τα βιομηχανικά αγαθά που παράγονταν με αυξημένους ρυθμούς
- η δυσπραγία του αγροτικού κόσμου εξαιτίας της μείωσης των τιμών των αγροτικών προϊόντων.

Στο πλαίσιο εντούτοις της διασφάλισης των συνθηκών ειρήνης και σταθερότητας πιστευόταν ότι θα ήταν δυνατόν να αντιμετωπιστούν και τα προβλήματα αυτά με μεθόδους δημοκρατικές.

Οι προκλήσεις κατά της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας και του φιλελευθερισμού.

Μια πειστική απάντηση από τα δημοκρατικά κράτη της Ευρώπης στα ανοιχτά κοινωνικά προβλήματα ήταν αναγκαία, κατά μείζονα λόγο σε μια εποχή που είχαν ήδη διατυπωθεί δύο διαφορετικές προτάσεις, εμπνευσμένες από τα αυταρχικά καθεστώτα που είχαν μόλις επικρατήσει στη Σοβιετική Ένωση και την Ιταλία, έστω και σε περιορισμένη αρχικά κλίμακα.

Η πρόταση της Σοβιετικής Ένωσης

- Στο όνομα της πειθαρχίας και της ενότητας του Κομμουνιστικού Κόμματος, ο Στάλιν θα επιχειρήσει, μετά τον θάνατο του Λένιν (1924), την οικοδόμηση του σοσιαλισμού «σε μία μόνο χώρα», την ΕΣΣΔ, υπό τη δική του συγκεντρωτική εξουσία.
- Προκειμένου να επισπεύσει την πορεία προς τον σοσιαλισμό, θα επιβάλει
  - ο την κρατικοποίηση της καλλιεργήσιμης γης και
  - ο την επιτάχυνση της εκβιομηχάνισης στο πλαίσιο μιας αυστηρά προγραμματισμένης οικονομίας υπό τον πλήρη έλεγχο του κράτους.

Η πρόταση της Ιταλίας

Η άλλη πρόταση, με αφετηρία διαφορετική, αλλά αντίθετη και αυτή στις θεμελιακές αρχές του φιλελευθερισμού, είχε διατυπωθεί από τον Μπενίτο Μουσολίνι, εμπνευστή της φασιστικής ιδεολογίας:

- έξαρση του εθνικισμού
- διεκδίκηση στο όνομα του «δικαιώματος» των Ιταλών να δημιουργήσουν ισχυρό κράτος

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

- έξαρση της δύναμης και της βίας ως παραγώγων της πολιτικής
- επίκληση συνθημάτων υπέρ της κοινωνικής ισότητας - κατά παραφθορά του σοσιαλιστικού δόγματος.

Η άνοδος των φασιστών στην εξουσία συνδέεται άμεσα με την ανησυχία που είχε προκαλέσει σε ισχυρή μερίδα της κοινής γνώμης

α) η αίσθηση ότι η Ιταλία είχε αδικηθεί από τους νικητές συμμάχους μετά τη λήξη του Α Παγκόσμιου Πολέμου και

β) ο φόβος μήπως διαταραχτεί η κοινωνική τάξη από τις ταραχές και τις απεργίες που είχαν ξεσπάσει.

Η βαθμιαία ταύτιση κόμματος και κράτους θα απολήξει στην ολοκληρωτική κατάλυση των δημοκρατικών θεσμών και στη δημιουργία ενός προτύπου για τους οπαδούς του αυταρχισμού.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

2. Εσωτερικές εξελίξεις στην Ελλάδα (1923-1930)

Προς την πολιτική σταθεροποίηση.

Η Ελλάδα, μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάννης, θα διανύσει περίοδο δυσχερειών στο εσωτερικό πολιτικό πεδίο.

- Η κρίση που είχε ως αφετηρία τον Εθνικό Διχασμό επιβάρυνε εξακολουθητικά τη δημόσια ζωή.
- Το φιλοβενιζελικό στρατιωτικό καθεστώς που είχε επιβληθεί μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή επανάφερε, περί τα τέλη του 1923, το κοινοβουλευτικό καθεστώς, όχι όμως και την πολιτική ομαλότητα σε βάση σταθερή.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΑΒΑΣΙΛΕΥΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Στις 25 Μαρτίου 1924 ανακηρύχθηκε από τη Βουλή, με πρωτοβουλία κυρίως του Αλέξανδρου Παπαναστασίου, και επικυρώθηκε με δημοψήφισμα, στις 13 Απριλίου, η αβασίλευτη δημοκρατία.

Αμφισβητήθηκε ο τρόπος της θεσμοθέτησής της από τη φιλοβασιλική μερίδα.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ

- α. Η κυβερνητική αστάθεια,
- β. η απειλή επέμβασης του στρατού στην πολιτική ζωή,
- γ. η απειλή κατάλυσης του κοινοβουλευτικού πολιτεύματος και
- δ. η επιβολή μιας βραχύβιας δικτατορίας από τον στρατηγό Θεόδωρο Πάγκαλο σφραγίζουν κατά την περίοδο αυτή την πολιτική ζωή της χώρας.

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΠΡΟΣ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ

- Η συγκρότηση οικουμενικής κυβέρνησης το 1926 υπό τον Αλέξανδρο Ζαΐμη με τη συμμετοχή των αντίπαλων πολιτικών κομμάτων, βενιζελικών και αντιβενιζελικών, αποτέλεσε σοβαρό βήμα.
- Το 1927 ψηφίστηκε και το νέο Σύνταγμα της Ελλάδας.
- Τον Αύγουστο του 1928 πετυχαίνει θριαμβευτική εκλογική νίκη το Κόμμα των Φιλελευθέρων και επανέρχεται ο Ελευθέριος Βενιζέλος στην εξουσία για μία τετραετία

→ Φάνηκε να σταθεροποιείται οριστικά το κοινοβουλευτικό καθεστώς και, κατ' επέκταση, το πολίτευμα της προεδρευόμενης κοινοβουλευτικής δημοκρατίας*.

Οικονομική και κοινωνική πρόοδος.

Αξιοσημείωτες υπήρξαν οι παράλληλες εξελίξεις στο πεδίο της οικονομικής, κοινωνικής και εξωτερικής πολιτικής της χώρας.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Περί τα τέλη της δεκαετίας του 1920

- 1) Είχε βελτιωθεί αισθητά η παραγωγική διαδικασία.
  - Η αγροτική παραγωγή είχε βελτιωθεί χάρη στην αύξηση των καλλιεργήσιμων γαιών.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

- 2) Είχε εγκαινιάσει η κατασκευή σημαντικών έργων υποδομής.
  - εκτέλεση σημαντικών αποξηραντικών έργων στην εύφορη ύπαιθρο της βόρειας Ελλάδας.
- 3) Είχε σταθεροποιηθεί το εθνικό νόμισμα.
- 4) Είχε αναπτυχθεί η εμπορική κίνηση.
- 5) Είχε δρομολογηθεί η ενίσχυση της εγχώριας βιομηχανίας.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΜΕΤΡΑ

- Προβλέφθηκαν, με την αρωγή και της ΚΤΕ, τα πρώτα μέτρα για την αντιμετώπιση των οξέων κοινωνικών προβλημάτων που ήταν εύλογο να έχει προκαλέσει η συρροή των προσφύγων από τη Μικρά Ασία, τον Πόντο και την Ανατολική Θράκη - της περίθαλψης και της αποκατάστασής τους.
- Γενικεύτηκε η εφαρμογή των μέτρων για την αγροτική μεταρρύθμιση.

ΕΜΠΟΔΙΑ

- α) Η επιβάρυνση του εξωτερικού δανεισμού και
- β) Η προσφυγή στο ξένο χρηματοδοτικό κεφάλαιο προκαλούσαν εμπόδια στη θετική, κατά τα άλλα, πορεία της χώρας. Το γεγονός αυτό υπογράμμιζε ακόμη περισσότερο την αναπόφευκτη εξάρτηση της Ελλάδας από την εκάστοτε διεθνή συγκυρία, πολιτική και οικονομική.

Η διεθνής θέση της Ελλάδας.

Στο διπλωματικό πεδίο η Ελλάδα κατόρθωσε να αμβλύνει, με την πάροδο του χρόνου, τις δυσβάστακτες πιέσεις που είχε αρχικά αντιμετωπίσει.

ΕΔΑΦΙΚΕΣ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

- Η πολιτική των εδαφικών διεκδικήσεων είχε, μετά τη συνομολόγηση της Συνθήκης της Λωζάννης και την ανταλλαγή των πληθυσμών με τη Βουλγαρία και την Τουρκία, οριστικά εγκαταλειφθεί.
- Ακόμη και η διεκδίκηση των περιοχών όπου υπερείχε αισθητό το ελληνικό στοιχείο -όπως τα Δωδεκάνησα, η Βόρεια Ήπειρος και η Κύπρος- δεν προβαλλόταν δυναμικά από την επίσημη Ελλάδα, προκειμένου να μη διαταραχθούν οι σχέσεις με την Ιταλία και τη Μ. Βρετανία.

ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΆΛΛΑ ΚΡΑΤΗ

Το γεγονός της διπλωματικής αδυναμίας μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή και η συνακόλουθη υποτίμηση της ως παράγοντα της διεθνούς ζωής δε θα καταστήσει εντούτοις δυνατή την εξομάλυνση των σχέσεων με τα γειτονικά κράτη και τις μεγάλες ευρωπαϊκές δυνάμεις παρά μόνο μετά την επάνοδο του Ελευθερίου Βενιζέλου στην εξουσία, το 1928.

ΔΙΜΕΡΕΙΣ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ

Μεταξύ των ετών 1928-1932 θα συνομολογηθούν οι σημαντικές διμερείς συμφωνίες με

- 1) την Ιταλία (23 Σεπτεμβρίου 1928),

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

- 2) τη Γιουγκοσλαβία (27 Μαρτίου 1929) και
- 3) την Τουρκία (10 Ιουνίου και 30 Οκτωβρίου 1930)
- 4) και ακόμη -έστω και χωρίς να υπογραφεί διμερής συμφωνία- θα αποκατασταθούν οι φιλικές σχέσεις με τη Μ. Βρετανία και τη Γαλλία, οι οποίες, από κοινού με την Ιταλία, δέσποζαν τότε στα Βαλκάνια και την Ανατολική Μεσόγειο.

Παράλληλα, η ελληνική κυβέρνηση θα είναι από τις ελάχιστες που θα υποστηρίξουν ανεπιφύλακτα το πρόδρομο σχέδιο Μπριάν για την ευρωπαϊκή ενοποίηση.

Σε εποχή διεθνούς, ακόμη, αισιοδοξίας η Ελλάδα είχε κατορθώσει να ενισχύσει το διπλωματικό κύρος της.

3. Η Διεθνής οικονομική κρίση και οι συνέπειές της

Η εκδήλωση και οι συνέπειες της κρίσης (1929-1932).

Η μεγάλη οικονομική κρίση των ετών 1929-1932 είχε ως αφετηρία την αιφνίδια ραγδαία πτώση των τιμών στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης.

Άμεσες επιπτώσεις της ήταν

- οι διαδοχικές τραπεζικές πτωχεύσεις αρχικά στις Ηνωμένες Πολιτείες,
- η απόσυρση των αμερικανικών κεφαλαίων από την Ευρώπη και ιδιαίτερα από τη Γερμανία,
- η μείωση της βιομηχανικής παραγωγής και των εμπορικών συναλλαγών σε παγκόσμια κλίμακα,
- η αποδιοργάνωση του διεθνούς νομισματικού συστήματος με την υποτίμηση και της αγγλικής λίρας το 1931.

Οι κοινωνικές συνέπειες υπήρξαν δραματικές: το 1932 καταγράφηκαν πάνω από τριάντα εκατομμύρια άνεργοι παγκοσμίως - πέντε εκατομμύρια μόνο στη Γερμανία!

Πολιτικές επιπτώσεις

Ισχυρό υπήρξε το πλήγμα που δεχόταν, γενικότερα, το φιλελεύθερο δημοκρατικό πρότυπο στο πεδίο της οικονομίας και η προοπτική της ευημερίας που ήδη διαφαινόταν.

- Η κοινοβουλευτική δημοκρατία, η οποία κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1920 φαινόταν ότι είχε κυριαρχήσει στο διεθνές στερέωμα, δεχόταν την αυστηρή κριτική των εχθρών της.
- Η σταλινική Ρωσία και η φασιστική Ιταλία στο εξωτερικό, αλλά και οι οπαδοί τους στο εσωτερικό των δημοκρατικών χωρών της Ευρώπης ενθαρρύνονταν και ενισχύονταν στην αντίθεσή τους κατά του φιλελευθερισμού.
  - Κατ' εξοχήν χαρακτηριστική ήταν η περίπτωση της Γερμανίας,
    - Το Εθνικοσοσιαλιστικό Κόμμα του Αδόλφου Χίτλερ, το οποίο στις εκλογές του 1928 είχε συγκεντρώσει μόλις το 2,6% των ψήφων, αυξάνει εντυπωσιακά τη δύναμή του μετά την εκδήλωση της διεθνούς οικονομικής κρίσης και τις επιπτώσεις της στη Γερμανία, για να φθάσει το 44% στις εκλογές του Μαρτίου 1933.
    - Προκειμένου να καταλάβει την εξουσία θα ασκήσει βία κατά των αντιφρονούντων από ένστολους οπαδούς του κόμματος, με την ανοχή των κρατικών οργάνων, γεγονός που θα συμπέσει με τη συγκατάβαση, αρχικά, των μετριοπαθών πολιτικών σχηματισμών στο όνομα της κοινής αντίθεσης στον κομμουνισμό.
    - Ο Χίτλερ, έχοντας ανακηρυχθεί, χάρη στη χρήση ανάλογων μεθόδων, «καγκελάριος», κατήργησε μετά και από δημοψήφισμα, το 1934, τη δημοκρατία και αυτοαναγορεύθηκε πρόεδρος του Ράιχ -ενός γερμανικού κράτους ενιαίου πλέον και όχι ομοσπονδιακού- συγκεντρώνοντας όλες τις εξουσίες και καταπνίγοντας κάθε εκδήλωση εσωτερικής ιδεολογικής διαφοροποίησης.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Η κατάρρευση της ΚΤΕ.

- Η αποτελεσματικότητα της προπαγάνδας υπέρ του νέου καθεστώτος (κύριος υπεύθυνος στον τομέα αυτόν ήταν ο Γκέμπελς),
  - η αποτελεσματική αντιμετώπιση των προβλημάτων της οικονομίας,
  - η δραστική μείωση της ανεργίας και
  - η βίαιη καταστολή κάθε αντίδρασης (αρχηγός της Γκεστάπο και των Ες-Ες ήταν ο Χίμλερ)
- μπορούν να εξηγήσουν την ολοκληρωτική επικράτηση του ναζισμού στη Γερμανία.

Κατά τα επόμενα έτη εντούτοις θα αποδειχτεί ότι η επικράτηση αυτή αποτελούσε κίνδυνο όχι μόνο για τη δημοκρατία, αλλά και για την παγκόσμια ειρήνη.

ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΑΡΕΙΩΝ

Οι Γερμανοί, ως καθαρόαιμοι «Άρειοι», κατά το σύγγραμμα του Χίτλερ Ο Αγών μου (Mein Kampf, 1924), όφειλαν να συνενώσουν όλους τους λαούς που μιλούσαν την ίδια γλώσσα και είχαν το ίδιο αίμα και να επεκτείνουν την κυριαρχία τους προς τα ανατολικά, προκειμένου να εξασφαλίσουν τον απαραίτητο για την επιβίωσή τους «ζωτικό χώρο» (Lebensraum)*.

Υπό την πίεση των γεγονότων αυτών η ΚΤΕ εξασθενεί δραματικά και τελικά καταρρέει.

- Το σύστημα της «συλλογικής ασφάλειας», το οποίο προοριζόταν να εγγυηθεί τη διατήρηση της ειρήνης, αποδεικνύεται ανίσχυρο να αναχαιτίσει τις εκβιαστικές πρωτοβουλίες των ισχυρών αυταρχικών δυνάμεων στην ευρύτερη έκταση του πλανήτη.
- Το 1931 η ΚΤΕ αδυνατεί να αποτρέψει την κατάληψη της Μαντζουρίας και τη μετατροπή της σε προτεκτοράτο της Ιαπωνίας.
- Η ματαιώση, κατά τα αμέσως επόμενα έτη, των σχεδίων της ΚΤΕ για έναν γενικό αφοπλισμό συντελεί στην παραπέρα υποβάθμισή της.
- Η προκλητική εισβολή στην ανίσχυρη Αιθιοπία δε θα επισύρει τις προβλεπόμενες κυρώσεις κατά του επιτιθέμενου - της φασιστικής Ιταλίας.
- Ήδη, αποχωρώντας από τους κόλπους της ΚΤΕ, η Ιαπωνία αρχικά και η ναζιστική Γερμανία στη συνέχεια εγκαινιάζαν την εκστρατεία κατά του διεθνούς κράτους δικαίου, η οποία και θα οδηγήσει αναπόφευκτα στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

4. Η Ελλάδα στην κρίσιμη δεκαετία 1930-1940

Η πολιτική αστάθεια και η εγκαθίδρυση της δικτατορίας.

Η κρίση που έπληξε ολόκληρη την Ευρώπη επηρέασε τις εξελίξεις και στην Ελλάδα.

ΤΟ ΛΑΪΚΟ ΚΟΜΜΑ ΣΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑ

- Η προσπάθεια του Ελευθερίου Βενιζέλου να κάνει τη χώρα «αγνώριστον» -όπως είχε την πρόθεση- προσέκρουσε στους σοβαρούς κραδασμούς που προκάλεσε σε παγκόσμια κλίμακα η διεθνής οικονομική κρίση.
- Στις εκλογές της 5ης Μαρτίου 1933 επικράτησε το Λαϊκό Κόμμα, αντίπαλο του Κόμματος των Φιλελευθέρων
- Σχηματίστηκε νέα κυβέρνηση υπό τον Παναγή Τσαλδάρη, με υπουργό Εξωτερικών τον Δημήτριο Μάξιμο, η οποία θα παραμείνει στην εξουσία για μία διετία.

ΣΗΜΑΔΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΠΟΛΩΣΗΣ

Η λειτουργία του δικομματικού συστήματος δεν αρκούσε για να αποτελέσει τεκμήριο της ομαλής εφαρμογής του δημοκρατικού πολιτεύματος.

1. Τα αποτυχημένα φιλοβενιζελικά στρατιωτικά κινήματα της 6ης Μαρτίου 1933 και της 1ης Μαρτίου 1935

2. Η απόπειρα δολοφονίας του Βενιζέλου, στις 6 Ιουνίου 1933

μαρτυρούσαν την πολιτική πόλωση και την υιοθέτηση από τις δύο αντίπαλες παρατάξεις μεθόδων εκβιαστικών στην προσπάθειά τους να καταλάβουν την εξουσία.

ΕΠΑΝΟΔΟΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Σε αυτό το ταραχώδες κλίμα εντάσσεται και το πραξικόπημα των αντιβενιζελικών τον Οκτώβριο του 1935, το οποίο οδήγησε

⇒ στην αντικατάσταση του Συντάγματος του 1927 από εκείνο του 1911 και

⇒ στην επαναφορά του καθεστώτος της βασιλευόμενης δημοκρατίας.

⇒ Τον Νοέμβριο του 1935 ο έκπτωτος βασιλιάς Γεώργιος, μετά από ενδεκαετή παραμονή στο εξωτερικό, επανήλθε στον θρόνο ως Γεώργιος Β'.

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος, εξόριστος στη Γαλλία, θα ταχθεί πριν από τον θάνατο του (στις 18 Μαρτίου 1936) υπέρ της βασιλείας, ελπίζοντας ότι με τον τρόπο αυτόν θα μπορούσε να αποκατασταθεί η ομαλότητα της πολιτικής ζωής.

ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΗΣ 4ΗΣ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1936

- Η ισοψήφιση των δύο μεγάλων κομμάτων, Λαϊκού και Φιλελευθέρων, στις εκλογές του Ιανουαρίου 1936 και

- Η αδυναμία των κομμάτων να συνεργαστούν

οδήγησαν, σε εποχή γενικότερης κρίσης του κοινοβουλευτικού πολιτεύματος, στην εγκαθίδρυση -με συνέργεια του βασιλιά- του καθεστώτος της 4ης Αυγούστου 1936.

Ο Ιωάννης Μεταξάς θα καταλύσει τους δημοκρατικούς θεσμούς και θα κυβερνήσει ως δικτάτορας μέχρι το θάνατό του.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Στάση των Ελλήνων στη Δικτατορία του Μεταξά

Η ελληνική κοινή γνώμη, εμποτισμένη στην πλειονότητά της από αρχές φιλελεύθερες, υπήρξε οπωσδήποτε αντίθετη στην ιδεολογία του αυταρχικού καθεστώτος.

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΥΝΟΗΣΑΝ ΤΗΝ ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑΣ

- Η επικράτηση παρόμοιας υφής αυταρχικών καθεστώτων στο μεγαλύτερο τμήμα της Κεντρικής και της Ανατολικής Ευρώπης
  - Η ισχύοτητα των μέσων στήριξης -εσωτερικών και εξωτερικών- μιας ενδεχόμενης αντίδρασης,
  - Η απώλεια λόγω θανάτου των σημαντικότερων πολιτικών ηγετών της περιόδου μεταξύ των δύο πολέμων (Βενιζέλου, Τσαλδάρη, Παπαναστασίου και Μιχαλακόπουλου),
- συντέλεσαν ώστε η αντίθεση ανάμεσα στην επικράτηση ενός αυταρχικού καθεστώτος και στα φιλελεύθερα φρονήματα των Ελλήνων να μην οδηγήσει στην πτώση της δικτατορίας.

Ο αντίκτυπος της διεθνούς κρίσης στην κοινωνία και την οικονομία.

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΕ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Οι επιπτώσεις της διεθνούς κρίσης εκδηλώθηκαν αρχικά στο πεδίο της οικονομίας, ως αποτέλεσμα και της υπερχρέωσης της Ελλάδας στο εξωτερικό.

- 1) Η αυξημένη φορολόγηση και τα έκτακτα κυβερνητικά μέτρα δε θα αποτρέψουν τη χρεοκοπία, το 1932.
- 2) Η κίνηση του εμπορίου, παρά τη νέα ανάκαμψή του στη διάρκεια της δεκαετίας του 1930, παρουσίασε αισθητή κάμψη έναντι της προηγούμενης δεκαετίας.
- 3) Η ανάπτυξη της βιομηχανίας και της ναυτιλίας δέχτηκε επίσης τον αντίκτυπο της υποτίμησης του νομίσματος και της χαμηλής αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών.
- 4) Η αναντιστοιχία, πράγματι, μεταξύ των δεικτών αφενός της βιομηχανίας και της ναυτιλίας και αφετέρου του εισοδήματος των εργαζομένων προκάλεσε ζωντανές εντάσεις.

Η λήψη, για πρώτη φορά, σοβαρών μέτρων στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης -όπως ιδιαίτερα η σύσταση του ΙΚΑ, το 1937- προσφερόταν για να αμβλύνει την κοινωνική αντίδραση, χωρίς όμως να μπορέσει να την εξαλείψει.

Η θέση της χώρας στο διεθνές πλαίσιο της εποχής.

Κατά την ίδια περίοδο η εξωτερική πολιτική της χώρας προσδιοριζόταν από τις επιπτώσεις της γενικότερης κρίσης στις σχέσεις μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών.

- Η ισορροπία που είχε αποκαταστήσει ο Βενιζέλος στο επίπεδο των διμερών επαφών με τους βαλκανικούς γείτονες και με τις μεγάλες δυνάμεις κατέρρευε οριστικά.
- Η Ελλάδα συνυπέγραψε, στις 9 Φεβρουαρίου 1934, το τετραμερές Βαλκανικό Σύμφωνο με τη Γιουγκοσλαβία, τη Ρουμανία και την Τουρκία, προκειμένου οι χώρες αυτές να προασπίσουν από κοινού την εδαφική ακεραιότητά τους απέναντι στην «αναθεωρητική» πολιτική που είχε υιοθετήσει η Βουλγαρία.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΣΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

- Με τον τρόπο όμως αυτόν η Ελλάδα τασσόταν και συμβατικά υπέρ του ευρύτερου μετώπου που είχε συγκροτηθεί, υπό την ηγεσία της Γαλλίας, από τους οπαδούς της διατήρησης του καθεστώτος των Συνθηκών της Ειρήνης.
- Μολονότι η αποφυγή της εμπλοκής σε έναν νέο ευρωπαϊκό πόλεμο φαινόταν να αποτελεί κοινή επιδίωξη όλων των ελληνικών πολιτικών δυνάμεων, οι μεταβενιζελικές κυβερνήσεις υιοθετούσαν στην πράξη μια τακτική που θα ήταν δυνατόν να οδηγήσει στο ανεπιθύμητο αυτό αποτέλεσμα.

Η ΦΙΛΟΑΓΓΛΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΜΕΤΑΞΑ

Όταν, το 1936, ανέλαβε ο Μεταξάς τη διακυβέρνηση της χώρας, η πιθανότητα μιας πανευρωπαϊκής σύρραξης είχε ενισχυθεί και τα διλήμματα σχετικά με τον διπλωματικό προσανατολισμό της Ελλάδας ήταν μεγαλύτερα.

- Η εμμονή της ελληνικής κυβέρνησης στην πολιτική της μη ανάμειξης στην εντεινόμενη διαμάχη μεταξύ των μεγάλων ευρωπαϊκών δυνάμεων δε θα αποτρέψει την επιλογή μιας έκδηλα φιλικής στάσης προς το Λονδίνο.
- Προς την κατεύθυνση αυτή την ωθούσε
  - ο η αίσθηση ότι τα πάγια εθνικά συμφέροντα θα ήταν δυνατόν να εξυπηρετηθούν καλύτερα μέσω της επιλογής αυτής, αλλά και
  - ο η ισχυρή επιρροή του αγγλόφιλου Γεωργίου Β' στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής της.

Υπό τις συνθήκες αυτές η Ελλάδα θα αποφύγει ενσυνείδητα -μόνη κατά την περίοδο αυτή μεταξύ των κρατών της Ανατολικής Ευρώπης- τον ασφυκτικό οικονομικό και, κατ' επέκταση, πολιτικό εναγκαλισμό της χιτλερικής Γερμανίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε' Ο Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

1. Προς νέα ένοπλη αναμέτρηση

Διατάραξη της ισορροπίας των δυνάμεων στην Ευρώπη.

Η πορεία προς την κήρυξη του Β' Παγκόσμιου Πολέμου συνδέεται άρρηκτα με τη σταθερή εμμονή της χιτλερικής Γερμανίας να επιβάλει τη θέλησή της σε βάρος της διεθνούς νομιμότητας και της ισορροπίας των δυνάμεων στην Ευρώπη.

ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

- Η πραξικοπηματική επαναστρατικοποίηση της Ρηνανίας, τον Μάρτιο του 1936
→ δοκίμασε το βαθμό αποφασιστικότητας των δυτικών Συμμάχων -Άγγλων και Γάλλων- έναντι της νέας πολιτικής του Βερολίνου.
- Η ενσωμάτωση της ανεξάρτητης Αυστρίας στο Τρίτο Ράιχ ως αποτέλεσμα εκβιαστικών ενεργειών του Βερολίνου, στις 11 Μαρτίου 1938.
- Ο διαμελισμός της Τσεχοσλοβακίας μεταξύ των ετών 1938 και 1939.
- Η προσάρτηση στη Γερμανία της Μοραβίας και της Βοημίας.

ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΑΓΓΛΙΑΣ - ΓΑΛΛΙΑΣ - ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ ΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ (1938)

Οι δραματικές αυτές εξελίξεις συντελέστηκαν χωρίς να αντιδράσει αποτελεσματικά η γαλλική ή η βρετανική κυβέρνηση.

- Οι πρωθυπουργοί των δύο συμμαχικών χωρών, Νταλαντιέ και Τσάμπερλαιν, έχοντας υιοθετήσει την πολιτική του «κατευνασμού» (appeasement) απέναντι στον αντίπαλο, θα αποδεχτούν, μάλιστα, στις 29 Σεπτεμβρίου 1938, κατά την τετραμερή Συνδιάσκεψη του Μονάχου (Μ. Βρετανία, Γαλλία, Ιταλία, Γερμανία), την απαιτήση του Χίτλερ να προσαρτήσει τα εδάφη της Τσεχοσλοβακίας που κατοικούνταν στην πλειονότητά τους από τους Σουδήτες - γερμανικής καταγωγής.
  - ο Εξασφαλίστηκε «η ειρήνη για εκατό χρόνια», δήλωνε ο Άγγλος πρωθυπουργός, πιστεύοντας ότι, και ύστερα από αυτή την υποχώρηση, είχαν ικανοποιηθεί όλες οι αξιώσεις του Χίτλερ.
- Όταν όμως στις 15 Μαρτίου 1939 ο Χίτλερ, καταπατώντας τις υποσχέσεις του, καταλύσει πραξικοπηματικά την ανεξαρτησία ολόκληρης της Τσεχοσλοβακίας, ο Τσάμπερλαιν θα δηλώσει ότι κάθε παραπέρα διαπραγμάτευση με τον Χίτλερ είναι «αδύνατη».

Η έκρηξη του Β' Παγκόσμιου Πολέμου ήταν πλέον εγγύς.

ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΕΥΣΗ ΤΟΥ ΧΙΤΛΕΡ Ο Χίτλερ

- 1) Γνώριζε ασφαλώς ότι οι εκβιαστικές ενέργειές του ήταν δυνατόν να οδηγήσουν σε γενικευμένο πόλεμο.
- 2) Έκρινε όμως αναγκαία την ανάληψη των πρωτοβουλιών αυτών, προτού οι δυτικοί Σύμμαχοι επανοπλιστούν, ώστε, αν εκραγεί πόλεμος, να έχει τη στρατιωτική υπεροχή.
- 3) Με αυτή τη σκέψη δε θα διστάσει να προβάλει νέες εδαφικές διεκδικήσεις.
- 4) Στράφηκε προς την Πολωνία, ζητώντας να προσαρτήσει την «ελεύθερη πόλη» του Ντάντσιχ, κατοικημένη από πλειονότητα γερμανική, καθώς και το δικαίωμα διέλευσης μέσω του πολωνικού «διαδρόμου».

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Οι γερμανικές διεκδικήσεις στην Πολωνία

- Η πολωνική κυβέρνηση θα αρνηθεί κάθε διαπραγμάτευση επί του θέματος αυτού
- Οι κυβερνήσεις της Γαλλίας και της Μ. Βρετανίας, παρά την έκδηλη επιθυμία τους να αποφύγουν την πολεμική εμπλοκή, θα συμπαρασταθούν στην Πολωνία σταθερά.
- Υπέρ της αναζήτησης συμβιβαστικής λύσης, ώστε να αποφευχθεί η κήρυξη του πολέμου, θα ταχθεί και η κυριότερη σύμμαχος του Χίτλερ στην Ευρώπη, η φασιστική Ιταλία.
- Ο Γερμανός όμως δικτάτορας ενέμεινε, ανυποχώρητα, στις θέσεις του.

Σύμφωνο Μολότοφ - Ρίμπεντροπ

Ο Χίτλερ ενισχύθηκε στην επιλογή του υπέρ του πολέμου και από την υπογραφή, στις 24 Αυγούστου 1939, της Συνθήκης μη Επίθεσης με τη Σοβιετική Ένωση (Σύμφωνο Μολότοφ-Ρίμπεντροπ), η οποία συνοδευόταν και από μυστικό πρωτόκολλο με αναφορά στο ενδεχόμενο διαμελισμού της Πολωνίας.

Η εισβολή στην Πολωνία και η έναρξη του πολέμου.

- Τα γερμανικά στρατεύματα εισέβαλαν στην Πολωνία τα χαράματα της 1ης Σεπτεμβρίου 1939.
- Την ίδια ώρα η πολωνική κυβέρνηση επιζητούσε τη βοήθεια των συμμάχων της, Γάλλων και Βρετανών.
- Στις 3 Σεπτεμβρίου οι Γάλλοι και οι Άγγλοι απαίτησαν με τελεσίγραφο να αποσυρθούν τα γερμανικά στρατεύματα από την Πολωνία και, μετά την απόρριψή του, κήρυξαν, αυθημερόν, τον πόλεμο στη Γερμανία.

Κλίμα στην Ευρώπη με την έναρξη του Πολέμου

- Όταν κηρύχτηκε ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος, οι λαοί αγνοούσαν την έκταση και τη διάρκεια που θα ήταν δυνατόν να έχει η ένοπλη διαμάχη και υποτιμούσαν, πιθανώς, τις ολέθριες συνέπειές του.
- Όταν όμως ξέσπασε ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, οι ίδιοι λαοί είχαν επιγνώση ότι το κόστος του πολέμου θα ήταν βαρύ.
- Είναι μάλιστα εύλογο να υποτεθεί ότι, αν δεν είχε εκδηλωθεί η άτεγκτη επιθετική βούληση της χιτλερικής Γερμανίας, οι κυβερνήσεις της δημοκρατικής Ευρώπης, υπό την επίδραση και της κοινής γνώμης, θα είχαν αποφύγει την προσφυγή σε νέο γενικευμένο πόλεμο κατά τη διάρκεια μίας και μόνο τριακονταετίας.
- Οι λαοί ωστόσο επέδειξαν, μετά την κήρυξή του, αντοχή και μαχητικότητα, για να υπερασπίσουν αγαθά και αξίες ανεκτίμητες για την ύπαρξή τους ως ελεύθερων πολιτών και ανθρώπων.

3. Η συμμετοχή της Ελλάδας στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και η εθνική αντίσταση

Η απόκρουση της ιταλικής εισβολής στην Αλβανία.

ΑΡΧΙΚΗ ΣΤΑΣΗ ΕΛΛΑΔΑΣ

Η ελληνική κυβέρνηση, παρά την έκδηλη συμπάθεια προς τη Μ. Βρετανία και τους δυτικούς Συμμάχους, δεν απέκλινε, μετά την έναρξη του πολέμου, από τους θεμελιακούς κανόνες της ουδετερότητας.

ΟΙ ΙΤΑΛΙΚΕΣ ΒΛΕΨΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ

Η εφαρμογή της πολιτικής της ουδετερότητας δεν άρκεσε για να αποτρέψει, όπως επιδίωκε, την εμπλοκή στην ένοπλη σύρραξη.

- Ο Μουσολίνι, μετά την πολεμική έξοδο στο πλευρό της χιτλερικής Γερμανίας, διείδε στην κατάληψη της Ελλάδας το πρώτο βήμα προς την εξασφάλιση του στρατηγικού ελέγχου της Ανατολικής Μεσογείου.
- Είχε προηγηθεί προς την κατεύθυνση αυτή η κατάληψη της Αλβανίας από τον Απρίλιο του 1939.

ΚΗΡΥΞΗ ΕΛΛΗΝΟΪΤΑΛΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Τα χαράματα της 28ης Οκτωβρίου 1940, παρακάμπτοντας τις επιφυλάξεις του Βερολίνου, η Ιταλία απαίτησε τελεσιγραφικά από την Αθήνα την εκχώρηση της κυριαρχίας επί σημαντικού τμήματος του ελληνικού εθνικού εδάφους.

- Ο Ιωάννης Μεταξάς απέρριψε την ιταμή αξίωση: η Ελλάδα θα υπεράσπιζε, έστω και με τα όπλα, τα κυριαρχικά της δικαιώματα. Η αντίδραση του Έλληνα πρωθυπουργού θα συνοψιστεί έκτοτε στη λέξη «ΟΧΙ».
- Την ίδια στάση υιοθέτησαν αμέσως και όλοι οι Έλληνες, σπεύδοντας με ενθουσιασμό στο μέτωπο των επιχειρήσεων και στηρίζοντας έκτοτε με κάθε μέσο την αντίσταση στον εισβολέα.

ΑΛΒΑΝΙΚΟ ΕΠΟΣ

- Στη διάρκεια των πρώτων ημερών του πολέμου ο ελληνικός στρατός, με αρχιστράτηγο τον Αλέξανδρο Παπάγο, κατόρθωσε να ανακόψει την προέλαση των ιταλικών στρατευμάτων στην Ήπειρο.
- Στις 14 Νοεμβρίου αντεπιτέθηκε κατά του εχθρού στην Αλβανία, από όπου και είχε εκδηλωθεί η εισβολή.
- Η κατάληψη της Κορυτσάς, της Πρεμετής, του Πόγραδετς, του Αργυροκάστρου, των Αγίων Σαράντα και, τέλος, στις αρχές Ιανουαρίου 1941, της Κλεισούρας σφράγισε τη νικηφόρα πορεία του ελληνικού στρατού σε εδάφη κατοικημένα και από αλύτρωτο ελληνικό πληθυσμό.
- Η παραπέρα προέλαση ανακόπηκε εξαιτίας των εξαιρετικά δυσμενών καιρικών συνθηκών.
- Η «εαρινή» επίθεση, το δεύτερο κύμα της επίθεσης κατά της Ελλάδας που εξαπέλυσαν οι Ιταλοί τον Μάρτιο του 1941 αποκρούστηκε.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΝΙΚΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

- (α) Η επικράτηση των Ελλήνων στον πόλεμο κατά της φασιστικής Ιταλίας, σε εποχή που όλες οι χώρες της Ευρώπης είχαν -συχνά και εθελούσια- υποταγεί στον Άξονα, χαιρετίστηκε ως νίκη των ελεύθερων λαών κατά των δυνάμεων της βίας και του ολοκληρωτισμού.
- (β) Στο στρατηγικό πεδίο η νίκη των Ελλήνων απέτρεψε την επικράτηση του Άξονα στο βόρειο ήμισυ της Ανατολικής Μεσογείου και, κατ' επέκταση, σε τμήμα τουλάχιστον της Μέσης Ανατολής.

Η γερμανική εισβολή και η μάχη της Κρήτης.

Ενώ εξελίσσονταν οι επιχειρήσεις στο αλβανικό μέτωπο,

- Ο Χίτλερ, διαρρηγνύοντας τις φιλικές έως τότε σχέσεις του με τον Στάλιν, είχε καταρτίσει το σχέδιο «Μπαρμπαρόσα» για την εισβολή στη Σοβιετική Ένωση στα μέσα Μαΐου του 1941.
- Προκειμένου να προχωρήσει στην εφαρμογή του σχεδίου αυτού, όφειλε να ασφαλίσει τα νώτα του, εξουδετερώνοντας προληπτικά κάθε εστία απειλής στη Βαλκανική Χερσόνησο ή στο Αιγαίο Πέλαγος.
- Με το σκεπτικό αυτό κατάρτισε, τον Δεκέμβριο του 1940, και το σχέδιο «Μαρίτα» για την εισβολή στην Ελλάδα, κατά της οποίας και επιτέθηκε στις 6 Απριλίου 1941.
- Μόνοι, με την επικουρία ενός ανεπαρκούς βρετανικού αγήματος, οι Έλληνες αντιστάθηκαν και κατά του νέου εισβολέα με σθένος και αποφασιστικότητα.
- Η άμυνα ιδίως που προέταξαν κατά μήκος της «οχυρής γραμμής», στα ελληνοβουλγαρικά σύνορα, προκάλεσε τον θαυμασμό των ίδιων των Γερμανών.
- Η υπεροχή των στρατευμάτων εισβολής σε οργάνωση και σε οπτικά μέσα ήταν έκδηλη:
  - ο η Θεσσαλονίκη καταλήφθηκε στις 9 Απριλίου και
  - ο η Αθήνα στις 27 Απριλίου.
- Τα νικηφόρα στρατεύματα του αλβανικού μετώπου θα υποχωρήσουν ατάκτως
- Ο πρωθυπουργός Αλέξανδρος Κορυζής θα αυτοκτονήσει

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ο διάδοχος πρωθυπουργός, Εμμανουήλ Τσουδερός, καθώς και ο βασιλιάς Γεώργιος Β' θα δοκιμάσουν να αντισταθούν από κοινού με τους Βρετανούς στην Κρήτη.

Θα διεξαχθεί, κατά το τελευταίο δεκαήμερο του Μαΐου, η τελευταία μάχη επί ελληνικού εδάφους.

- ο Οι Γερμανοί κατόρθωσαν να αποβιβάσουν στρατεύματα από αέρος, τα οποία και έκαμψαν, στη συνέχεια, την αντίσταση των Συμμάχων.
- ο Οι ίδιοι οι Κρήτες, αντιμετωπίζοντας τον εισβολέα με κάθε διαθέσιμο μέσο, έδωσαν, για πρώτη φορά, περιεχόμενο στην έννοια του «λαϊκού» πολέμου.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΟΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΣΥΡΡΑΞΗΣ

Η σημασία της ένοπλης ελληνογερμανικής σύρραξης είναι μεγάλη.

- Η αναγκαστική στροφή στα Βαλκάνια υποχρέωσε τον Χίτλερ να αναβάλει την εκτέλεση της επιχείρησής «Μπαρμπαρόσα» κατά της Σοβιετικής Ένωσης.
- Η μετάθεση της ημερομηνίας έναρξής της, από τα μέσα Μαΐου στις 22 Ιουνίου, είχε ως αποτέλεσμα να μην προλάβουν τελικώς τα γερμανικά στρατεύματα τον Νοέμβριο του 1941 να καταλάβουν το Λένινγκραντ και τη Μόσχα, προτού ακινητοποιηθούν εξαιτίας των αντίξων καιρικών συνθηκών του ρωσικού χειμώνα.

Η συνέχιση του ένοπλου αγώνα στο πλευρό των Συμμάχων.

Μετά την κατάληψη του εθνικού εδάφους και την επιβολή της εχθρικής κατοχής από τους συμμάχους του Άξονα, Γερμανούς, Ιταλούς και Βουλγάρους

- ⇒ Η ελληνική κυβέρνηση μετέφερε την έδρα της έξω από την Ελλάδα - στο Κάιρο, στη Νότια Αφρική και, τελικά, στο Λονδίνο.
- ⇒ Η εξόριστη πλέον ελληνική κυβέρνηση, μετά την επίσημη αναγνώριση της από τα συμμαχικά κράτη, θα υπερασπίσει, με όσα μέσα διέθετε, τα εθνικά συμφέροντα.
- ⇒ Προέταξε, στο όνομα των μόλις διακηρυγμένων αρχών του «Χάρτη του Ατλαντικού», τη διεκδίκηση των εξακολουθητικά αλύτρωτων εδαφών της Δωδεκανήσου, της Βόρειας Ηπείρου και -διακριτικά έναντι της συμμάχου Μ. Βρετανίας- της Κύπρου.
- ⇒ Αναζήτησε λύσεις στο επισιτιστικό πρόβλημα των κατοίκων της κατεχόμενης Ελλάδας.
- ⇒ Συγκρότησε αξιόμαχα ένοπλα σώματα που συνέχισαν τον πόλεμο στα μέτωπα της Ανατολικής Μεσογείου.
  - Αξια ιδιαίτερης μνείας είναι
    - ο η συμμετοχή του στρατού ξηράς στις μάχες του Ελ Αλαμίν και του Ρίμινι,
    - οι επιδρομές του Ιερού Λόχου στο Αιγαίο,
    - η πλούσια δράση του ναυτικού -θρυλικά τα ονόματα των αντιτορπιλικών «Βασιλίσσας Όλγας» και «Αδρία»-
    - η ενεργή παρουσία της πολεμικής αεροπορίας

Η Εθνική Αντίσταση κατά των δυνάμεων του Άξονα και η σημασία της.

Η ανάπτυξη ενός ισχυρού κινήματος Εθνικής Αντίστασης στην κατεχόμενη Ελλάδα υπήρξε αποτέλεσμα της άρνησης του ελληνικού λαού να συμβιβαστεί με το καθεστώς της τριπλής εχθρικής κατοχής -Γερμανών, Ιταλών και Βουλγάρων- σε βάρος των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των ελευθεριών του.

Τις αρχικές μεμονωμένες πράξεις αντίστασης κατά του κατακτητή διαδέχτηκαν η σύσταση και η δράση ισχυρών μαζικών οργανώσεων, όπως ήταν, κατά σειρά σπουδαιότητας,

- ⇒ το **ΕΑΜ**, Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο
- ⇒ ο **ΕΔΕΣ**, Εθνικός Δημοκρατικός Ελληνικός Σύνδεσμος
- ⇒ η **ΕΚΚΑ**, Εθνική Και Κοινωνική Απελευθέρωση

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

- ⇒ Αριθμητικά ασθενέστερες υπήρξαν οι οργανώσεις των πόλεων, «αόρατες στρατιές», οι οποίες, σε συνεργασία με το Συμμαχικό Στρατηγείο Μέσης Ανατολής, είχαν κυρίως επωμιστεί την ευθύνη για τη διενέργεια δολιοφθορών και κατασκοπείας.

ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ

- Πουθενά στην Ευρώπη η αντιστασιακή κίνηση δεν υπήρξε, αναλογικά με τον πληθυσμό της χώρας, τόσο καθολική και ο αριθμός των συνεργατών του κατακτητή τόσο περιορισμένος!
- Μόνοι οι Έλληνες εξάλλου μεταξύ των κατακτημένων λαών κατόρθωσαν, αντιδρώντας μαζικά, να μη συμμετάσχουν στην εκστρατεία κατά της Σοβιετικής Ένωσης.
- Το τίμημα της αντίστασης αυτής υπήρξε βαρύ: εκτελέσεις, βασανισμοί, φυλακίσεις έπληξαν χιλιάδες αγωνιστές.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

4. Η συμμαχική αντεπίθεση και η ολοκληρωτική ήττα της ναζιστικής Γερμανίας – Η συνθηκολόγηση της Ιαπωνίας Η ήττα των δυνάμεων του Άξονα στη Σοβιετική Ένωση και στο αφρικανικό μέτωπο.

Το φθινόπωρο του 1942 ανακόπτεται η νικηφόρα πορεία των δυνάμεων του Άξονα και από την άνοιξη του 1943 ο ρους των επιχειρήσεων αντιστρέφεται προς όφελος των Συμμάχων.

Τον Σεπτέμβριο του 1942

- Οι Γερμανοί καθλώνονται στην πόλη του Στάλινγκραντ, όπου και έμελλε να διεξαχθεί μία από τις πιο πολυαίμακτες, αλλά και αποφασιστικές σε σημασία μάχες του πολέμου.
- Στη Βόρεια Αφρική οι Βρετανοί και οι σύμμαχοι τους -ανάμεσά τους και οι Έλληνες- κατήγαγαν σημαντικό πλήγμα κατά του Ρόμελ στο Ελ Αλαμείν.
- Στον Ειρηνικό οι Αμερικανοί κατορθώνουν να αναχαιτίσουν οριστικά τους Ιάπωνες.

Στις αρχές του 1943

- Στο Στάλινγκραντ η νίκη θα στέψει τα σοβιετικά όπλα και η Βέρμαχτ θα γνωρίσει την πρώτη οδυνηρή ήττα.
- Η αγγλοαμερικανική απόβαση στο Μαρόκο και την Αλγερία θα απολήξει, τον Μάιο του 1943, στην εκδίωξη των γερμανοϊταλικών στρατευμάτων από το αφρικανικό έδαφος.
- Κατά την ίδια περίοδο θα εκδηλωθούν η νικηφόρα αμερικανική αντεπίθεση στον Ειρηνικό και η απώθηση έκτοτε των Ιαπώνων, από νησί σε νησί, ολοένα και δυτικότερα.

Η αντεπίθεση των Συμμάχων.

Η εξέλιξη, έκτοτε, των πολεμικών επιχειρήσεων θα οδηγήσει σταδιακά στην ολοκληρωτική ήττα και στη διαδοχική συνθηκολόγηση της χιτλερικής Γερμανίας και της Ιαπωνίας

ΑΠΟΒΑΣΗ ΣΤΗ ΣΙΚΕΛΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΜΟΥΣΣΟΛΙΝΙ

- Προς την κατεύθυνση αυτή, η πρώτη πράξη συντελέστηκε στις 10 Ιουλίου του 1943, όταν οι Σύμμαχοι αποβιβάστηκαν στη Σικελία.
- Κατά την πορεία τους προς βορρά θα συναντήσουν σε κάθε βήμα την ισχυρή αντίσταση των Γερμανών, έως την άνοιξη του 1945.
- Ο Μουσολίνι, ηττημένος σε όλα τα μέτωπα, θα ανατραπεί νωρίς, στις 25 Ιουλίου 1943, για να συλληφθεί τελικά και να εκτελεστεί από τους Παρτιζάνους, τον Απρίλιο του 1945, αφού είχε ενδιαμέσως συγκροτήσει στη βόρεια Ιταλία νέα κυβέρνηση υπό τη γερμανική προστασία.

ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ

Οι Σοβιετικοί, αφού αποκρούσουν μία ύστατη αντεπίθεση,

- το καλοκαίρι του 1943, θα απωθήσουν τους Γερμανούς από τα εδάφη τους
- μετά το καλοκαίρι του 1944, θα εισβάλουν νικηφόρα στην Ανατολική Ευρώπη.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

ΔΥΤΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ – ΑΠΟΒΑΣΗ ΤΗΣ ΝΟΡΜΑΝΔΙΑΣ

- Κατά την ίδια εποχή οι εξελίξεις στο δυτικό μέτωπο σφραγίζονταν από την απόβαση των Συμμάχων στη Νορμανδία, στις 6 Ιουνίου του 1944, σε εφαρμογή του σχεδίου «Overlord».
- Οι Σύμμαχοι, παρά τις μεγάλες απώλειές τους, θα ανκιστρωθούν αρχικά στις γαλλικές ακτές και θα συνεχίσουν έκτοτε νικηφόρα την πορεία τους έως το Παρίσι, που θα απελευθερωθεί στις 25 Αυγούστου 1944.
- Η όλη επιχείρηση συνέπεσε με την ένταση της δράσης της γαλλικής αντίστασης, υπό τον στρατηγό Ντε Γκολ, η οποία εκδηλώθηκε και με την εξέγερση στη γαλλική πρωτεύουσα λίγες ημέρες πριν από την είσοδο των Συμμάχων.

ΗΤΤΑ ΤΗΣ ΧΙΤΛΕΡΙΚΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

Η ήττα της χιτλερικής Γερμανίας διαγραφόταν πλέον ως αναπόφευκτη.

- Στις 20 Ιουλίου 1944 επίλεκτοι αξιωματικοί, επικεφαλής μιας μερίδας της Βέρμαχτ, θα επιχειρήσουν, χωρίς επιτυχία, να εξοντώσουν τον Χίτλερ, προκειμένου να αποτρέψουν τον επερχόμενο όλεθρο.
- Η γερμανική αντεπίθεση στις Αρδέννες, τον χειμώνα του 1944-1945, τελικά δε θα καρποφορήσει.
- Τον Μάρτιο του 1945 τα αγγλοαμερικανικά στρατεύματα διάβαιναν τον Ρήνο, ενώ από την Ανατολική Ευρώπη οι Σοβιετικοί εφορούσαν ακάθεκτοι προς την κατεύθυνση του Βερολίνου. Η συνάντηση δυτικών και Σοβιετικών συμμάχων πραγματοποιήθηκε στον ποταμό Έλβα στις 26 Απριλίου 1945.

Η παράδοση της Γερμανίας και της Ιαπωνίας.

- Στις 30 Απριλίου 1945, ενώ ο κλοιός ήδη σφίγγει γύρω από το κέντρο της γερμανικής πρωτεύουσας, ο Χίτλερ θα αυτοκτονήσει λίγες ώρες πριν από την παράδοση της πόλης στους Συμμάχους.
- Η συνθηκολόγηση άνευ όρων της Γερμανίας υπογράφηκε στις 8 Μαΐου 1945 από τον στρατηγό Γιοντλ στη Reims - τελετή που επαναλήφθηκε την επομένη στο Βερολίνο, παρουσία του Ρώσου αρχιστράτηγου Ζούκοφ.
- Η συνθηκολόγηση με τον άλλο ισχυρό εταίρο του Άξονα, την Ιαπωνία, επιτεύχθηκε λίγο αργότερα, στις 2 Σεπτεμβρίου 1945.
- Παρά τις στρατιωτικές επιτυχίες των Αμερικανών στον Ειρηνικό, οι Ιάπωνες διακήρυσσαν την απόφαση να πολεμήσουν μέχρι εσχάτων εναντίον τους - αν χρειαζόταν, και στο έδαφος της χώρας τους.
- Οι Αμερικανοί, προκειμένου να αποφύγουν το ανθρώπινο κόστος αυτής της επιχείρησης, αποφάσισαν να κάνουν χρήση της ατομικής βόμβας - στις 6 Αυγούστου στη Χιροσίμα και στις 9 Αυγούστου στο Ναγκασάκι.

Με την αμφιλεγόμενη ιστορικά αμερικανική αυτή ενέργεια ένα νέο κεφάλαιο ανοιγόταν στην ιστορία της ανθρωπότητας.

5. Τα εγκλήματα πολέμου κατά της ανθρωπότητας – Το Ολοκαύτωμα

Η δίκη της Νυρεμβέργης.

Η πρόκληση και η διεξαγωγή του Β' Παγκόσμιου Πολέμου υπήρξε πρόξενος ακραίων εκδηλώσεων βίας.

- Μετά τη λήξη των εχθροπραξιών μεικτή διεθνής επιτροπή υπό την αιγίδα του ΟΗΕ επιφορτίστηκε με τον εντοπισμό και την υποδειγματική τιμωρία των ενόχων.
- Ειδικότερα, κλήθηκαν να λογοδοτήσουν οι υπεύθυνοι:
  - ο για την προπαγανδιστική και την πρόκληση του πολέμου
  - ο για τη διάπραξη εγκλημάτων πολέμου κατά παράβαση των κανόνων που οφείλουν να διέπουν τη συμπεριφορά των εμπόλεμων
  - ο για τη διάπραξη εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας.
- Η ευθύνη για τις παραβάσεις αυτές βάρυνε κυρίως τη γερμανική πλευρά.
- Στο πλαίσιο αυτό εντάχθηκε η διεξαγωγή της δίκης της Νυρεμβέργης, μεταξύ Ιανουαρίου και Οκτωβρίου 1946, και της καταδίκης σε θάνατο των ηγετικών στελεχών, πολιτικών και στρατιωτικών, της χιτλερικής Γερμανίας.
- Παράλληλα, όργανα διεθνή, αλλά και εθνικά, επέβαλαν κυρώσεις σε βάρους εκατοντάδων υπευθύνων για καταστροφές και βιαιότητες που είχαν διαπραχθεί στη διάρκεια του πολέμου.

Το έγκλημα της γενοκτονίας των Εβραίων.

Ως μείζον έγκλημα κατά της ανθρωπότητας χαρακτηρίστηκε η προσπάθεια γενοκτονίας των Εβραίων.

- Υπό δίωξη στη Γερμανία από το 1933, οι Εβραίοι είδαν τη θέση τους βαθμιαία να επιδεινώνεται, ενόσω οι ναζί επεξέτειναν την κυριαρχία τους στην Ευρώπη - ιδιαίτερα την Ανατολική.
- Η κατάληψη της Πολωνίας είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία του γκέτο* της Βαρσοβίας, όπου συνωστίστηκαν, υπό περιορισμό, 500.000 Εβραίοι.
- Μετά την εισβολή στη Ρωσία επιχειρήθηκε η καθολική πλέον εξόντωσή τους στην Ευρώπη.
- Προκειμένου να επιτευχθεί η «τελική λύση» του προβλήματος, το οποίο, κατά τους ναζί, προκαλούσε η εκτεταμένη διεθνής παρουσία του εβραϊκού στοιχείου, επινοήθηκαν και εφαρμόστηκαν από τον Χίτλερ και τους συνεργάτες του εφιαλτικές πρακτικές, πρωτοφανέστες στην παγκόσμια ιστορία:
  - ο φυσική εξόντωση μετά από επώδυνη παραμονή σε γκέτο ή σε στρατόπεδα συγκέντρωσης,
  - ο μαζικές εκτελέσεις,
  - ο χρήση δηλητηριωδών αερίων -όπως το «Τσικλόν Β»- προκειμένου να προκληθεί μαζικά ο θάνατος.
- Σε εκατομμύρια αριθμούνται τα θύματα της πρωτοφανούς αυτής τραγωδίας - μόνο από την Ελλάδα πάνω από 70.000.
- Στρατόπεδα όπως του Αουσβιτς, της Τρεμπλίνκα, του Νταχάου, του Μπέλζετς ή του Σόμπιμππορ έχουν γίνει συνώνυμα απανθρωπιάς και τρόμου.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Οι συνέπειες του Β' Παγκόσμιου Πολέμου για την ανθρωπότητα.

Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος προκάλεσε τεράστιες ανθρώπινες και υλικές απώλειες σε κλίμακα παγκόσμια - κυρίως όμως στην Ευρώπη.

- 1) Σε τριάντα έξι εκατομμύρια ανέρχονται οι νεκροί στη γηραιά ήπειρο - πολλοί από τους οποίους προέρχονταν, για πρώτη φορά, από τους αμάχους.
- 2) Πόλεις και οικισμοί, λιμάνια, επικοινωνιακοί κόμβοι και πλουτοπαραγωγικές πηγές καταστράφηκαν.
- 3) Η σκληρή δοκιμασία και αυτών των νικητών μετέβαλε τη διεθνή οικονομική ισορροπία προς όφελος των χωρών που βρίσκονταν μακριά από το πεδίο των επιχειρήσεων - κατ' εξοχήν των ΗΠΑ.
- 4) Και οι λαοί της Άπω Ανατολής πλήρωσαν βαρύ φόρο αίματος και υλικών καταστροφών:
  - εκατομμύρια Κινέζοι και Ιάπωνες συγκαταλέγονται μεταξύ των νεκρών.
  - ανεξίτηλη στη συλλογική μνήμη της ανθρωπότητας έμεινε η εικόνα της καταστροφής στη Χιροσίμα και στο Ναγκασάκι μετά τη ρίψη της ατομικής βόμβας.